

ЗЛАТНАТА КНИГА НА КОНСТАНТИНОВИОТ РЕД НА СВЕТИ ЃОРЃИ И ГРБОТ НА ОХРИДСКИОТ АРХИЕПИСКОП ЈОАСАФ II

THE GOLDEN BOOK OF THE CONSTANTINIAN
ORDER OF ST. GEORGE AND THE COAT OF ARMS
OF THE ARCHBISHOP OF OHRID JOASAPH II

ПОРАКИТЕ НА ЦИВИЛНАТА РЕЛИГИЈА ВО ДРЖАВНИОТ АМБЛЕМ ЗНАМЕ НА СОВЕТСКИОТ СОЈУЗ

CIVIL RELIGIOUS MESSAGES
ENCODED IN THE STATE
EMBLEM AND FLAG OF THE
SOVIET UNION

СЕМЕЈСТВОТО ЈОНОВСКИ И СЕЛОТО ОРОВО ОД 18 ДО 20 ВЕК

JONOVSKI FAMILY AND
THE VILLAGE OF OROVO
FROM 18 TO 20TH C.

РЕЛИГИОЗНА АМБЛЕМА-
ТИКА ВО МАКЕДОНСКАТА
ТЕРИТОРИЈАЛНА
ХЕРАЛДИКА
RELIGIOUS EMBLEMATICS
IN MACEDONIAN CIVIC
HERALDRY

**ПОРАКИТЕ НА
ЦИВИЛНАТА РЕЛИГИЈА
ВО ДРЖАВНИОТ АМБЛЕМ
ЗНАМЕ НА СОВЕТСКИОТ
СОЈУЗ**
Ан М. Платоф

3

**CIVIL RELIGIOUS
MESSAGES ENCODED IN
THE STATE EMBLEM AND
FLAG OF THE SOVIET
UNION**
Anne M. Platoff

**ЗЛАТНАТА КНИГА НА
КОНСТАНТИНОВИОТ
РЕД НА СВЕТИ ЃОРЃИ И
ГРБОТ НА ОХРИДСКИОТ
АРХИЕПИСКОП ЈОАСАФ II**
Јован Јоновски

26

**THE GOLDEN BOOK OF
THE CONSTANTINIAN
ORDER OF ST. GEORGE
AND THE COAT OF ARMS
OF THE ARCHBISHOP OF
OHRID JOASAPH II**
Jovan Jonovski

**РЕЛИГИОЗНА АМБЛЕМА-
ТИКА ВО МАКЕДОНСКАТА
ТЕРИТОРИЈАЛНА
ХЕРАЛДИКА**
Иван Нацевски

44

**RELIGIOUS EMBLEMATICS
IN MACEDONIAN CIVIC
HERALDRY**
Ivan Nacevski

**СЕМЕЈСТВОТО ЈОНОВСКИ
И СЕЛОТО ОРОВО ОД 18
ДО 20 ВЕК**
Јован Јоновски

56

**JONOVSKI FAMILY AND
THE VILLAGE OF OROVO
FROM 18 TO 20TH C.**
Jovan Jonovski

АКТИВНОСТИ НА МГД

80

ACTIVITIES OF MHS

РЕГИСТЕР НА ГРБОВИ

82

REGISTER OF ARMS

НАШИ ИЗДАНИЈА - OUR PUBLICATIONS

Докторската теза од д-р Јован Јоновски
во интегрален облик.

/ *The Sun and the Lion as a symbol in
heraldry and vexillology of Macedonia.* It is
the doctoral thesis by Dr. Jovan Jonovski.

ИМПРЕСУМ • IMPRESSUM

**Здружение за хералдика,
вексилологија и фалеристика,
МАКЕДОНСКО ГРБОСЛОВНО
ДРУШТВО**

Претседател: Јован Јоновски
+389 70 252 989

Бетовенова 10-6
1010 Скопје, Македонија

www.heraldika.org.mk

Лектура / Proofreading:
Евгенија Стојанова/ Anne Platoff,
Darren George, Nick Mehanikov
Macedonian Heraldic Society

President: Jovan Jonovski
jonovski@heraldika.org.mk

Betovenova 10-6
1010 Skopje, Macedonia

info@heraldika.org.mk

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

д-р Јован Јоновски, аиh (Македонија)

Главен и одговорен уредник

д-р Иван Нацевски (Македонија)

- секретар

д-р Стојан Антонов, аиh (Бугарија)

д-р Жељко Хајмер, аиh, LF, FF, FFRC
(Хрватска)

проф. д-р Иван Балта (Хрватска)

доц. д-р Емир О. Филиповиќ (Босна и
Херцеговина)

проф. д-р Стјепан Ќосиќ (Хрватска)

д-р Тудор-Раду Тирон, АИH (Романија)

д-р Агне Рајлајте-Барде, аиh (Литванија)

проф. д-р Мито Панов (Македонија)

проф. Лазе Трипков (Црна Гора)

д-р Ан М. Платоф, LF (САД)

EDITORIAL BOARD

Dr. Jovan Jonovski (Macedonia)

Editor in Chief

Dr. Ivan Nacevski (Macedonia), Secretary

Dr. Stoyan Antonov, аиh (Bulgaria),

Dr. Željko Heimer, аиh, LF, FF, FFRC,
(Croatia),

Prof. Dr. Ivan Balta (Croatia),

Doc. Dr. Emir O. Filipovic (Bosnia and
Herzegovina),

Prof. Dr. Stjepan Cosic (Croatia),

Dr. Tudor-Radu Tiron, АИH (Romania)

Dr. Agne Railaite- Barde, аиh (Lithuania)

Prof. Dr. Mito Panov (Macedonia)

Prof. Laze Tripkov (Montenegro)

Dr. Anne M. Platoff, LF (USA)

Македонски хералд објавува рецен-
зирани научни статии и популарни
нерецензирани статии / Macedonian
herald publishes peer-reviewed
scientific papers as well as popular non
reviewed articles.

Статии / Papers a [http://heraldika.org.
mk/macedonianherald](http://heraldika.org.mk/macedonianherald)

Цели броеви / entire issues [http://
heraldika.org.mk/macedonian-herald](http://heraldika.org.mk/macedonian-herald)

ПОРАКИТЕ НА ЦИВИЛНАТА РЕЛИГИЈА ВО ДРЖАВНИОТ АМБЛЕМ И ЗНАМЕ НА СОВЕТСКИОТ СОЈУЗ

Ан М. Плајџоф

Универзитет на Калифорнија, Санта Барбара
<https://orcid.org/0000-0002-9714-0434>

УДК 929.6(470+571)
<https://doi.org/10.47763/mher2320003p>

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Современите држави се претставуваат себеси со збир на официјални државни симболи, дизајнирани да ги означуваат вредностите својствени на нивниот политички систем. Граѓаните на тие држави обично ги учат значењата на тие симболи во детството. Имајќи го тоа на ум, повеќето граѓани се обучени да ја читаат барем основната симболика за нивните земји. Затоа, државните симболи може да се гледаат како шифрирани пораки од државата до нејзините луѓе. Одличен пример за овој систем на пораки може да се најде во државните симболи на поранешниот Сојуз на Советските Социјалистички Републики. Не само што официјалните државни симболи биле проткаени со вредностите на марксизам-ленинизмот, туку и поединечни елементи на тие симболи биле нашироко користени низ целата земја за да ги потсетуваат луѓето на целта на советското општество - достигнувањата на комунизмот. Овој труд ќе го истражи советскиот државен амблем и државното знаме на СССР за да ги открие пораките пренесени од елементи на секој од дизајните. Притоа, ќе покаже како советската држава ги користела државните симболи како гласници на општествените вредности.

Клучни зборови: Советски Сојуз; државен амблем; државно знаме; социјалистичка хералдика; комунистички симболи; срп и чекан; црвена ѕвезда; црвено револуционерно знаме; марксизам-ленинизам; граѓанска религија.

CIVIL RELIGIOUS MESSAGES ENCODED IN THE STATE EMBLEM AND FLAG OF THE SOVIET UNION

Anne M. Platoff

University of California, Santa Barbara
<https://orcid.org/0000-0002-9714-0434>

UDC 929.6(470+571)
<https://doi.org/10.47763/mher2320003p>

Peer-reviewed article

ABSTRACT

Modern states represent themselves with a set of official state symbols, designed to signify the values inherent to their political system. Citizens of those states typically learn the meanings of those symbols in childhood. With this knowledge, most citizens are trained to read at least the basic symbolism for their countries. Therefore, state symbols can be seen as coded messages from the state to its people. An excellent example of this messaging system can be found in the state symbols of the former Union of Soviet Socialist Republics. Not only were the official state symbols imbued with the values of Marxism-Leninism, but individual elements of those symbols were widely used throughout the country to remind the people of the goal of Soviet society – the attainment of communism. This paper will examine the Soviet state emblem and the state flag of the USSR to reveal the messages conveyed by the design elements of each. In doing so, it will demonstrate how the Soviet state used state symbols as messengers of societal values.

Keywords: Soviet Union; state emblem; state flag; socialist heraldry; communist symbols; hammer and sickle; red star; red banner of revolution; Marxism-Leninism; civil religion.

1. ВОВЕД

Во својата книга од 1762 година „Општествениот договор“, швајцарскиот филозоф Жан-Жак Русо ги испитува историските односи меѓу владетелите, нивниот народ и религијата. Повикувајќи се на примери од класичната ера преку развојот на христијанските држави, Русо забележал дека, „со оглед на општеството, кое е општо или посебно, религијата исто така може да се подели на два вида, имено религијата на човекот и онаа на граѓанинот“. Русо го опишал првиот тип како религија на Евангелието, додека вториот бил специфичен за една земја. Според Русо, вториот тип на религија, кој тој го нарекол „граѓанска религија“, бил она што го обединувало народот и го разликувало од граѓаните на другите земји кои би можеле да ја делат истата вера. Тој ги навел начините на кои граѓанската религија би можела да ги обедини граѓаните и како „со тоа што ја прави татковината предмет на молитвите на граѓаните, таа ги учи дека да ѝ служиш на државата значи да му служиш на нејзиниот покровител Бог“. Според Русо, суверенот на земјата треба да воспостави едноставен сет на догми кои би функционирале како „чувства на дружељубивост без кои е невозможно да се биде добар граѓанин или верен субјект“ (Rousseau [1762] 1978, 124-33).

Два века по Русо, политикологот Елис М. Вест предложил неутрална дефиниција на терминот што е корисна за испитување на односот помеѓу граѓанската религија, идентитетот и симболите. Тој напишал:

Граѓанската религија е збир на верувања и ставови кои го објаснуваат значењето и целта на кое било дадено политичко општество во однос на неговиот однос со трансцендентна, духовна реалност, кои ги имаат луѓето генерално од тоа општество и кои се изразени во јавноста. ритуалите, митовите и симболите (West 1980, 39).

Понатака, Вест предлага дека

Како таква, граѓанската религија е и тип или аспект на политичката култура и „посебен случај на системот на религиозни симболи, дизајниран да врши диференцирана функција која е единствена провинција ниту на црквата ниту на државата“ (West 1980, 39-40).¹

Дефиницијата на Вест дава основа за испитување на државните симболи како дел од пошироката рамка на политичката култура и општествените норми. Современите држави се

1. INTRODUCTION

In his 1762 book, *On the Social Contract*, Swiss philosopher Jean-Jacques Rousseau examined the historical relationships between rulers, their people, and religion. Drawing upon examples from the classical era through the development of the Christian states Rousseau observed that, “Considered in relation to society, which is either general or particular, religion can also be divided into two types, namely the religion of man and that of the citizen”. Rousseau described the first type as the religion of the Gospel, while the latter was specific to a single country. According to Rousseau the second type of religion, which he labelled “civil religion”, was what unified a people and differentiated them from citizens of other countries who might share the same faith. He cited the ways civil religion could unite the citizenry and how “by making the homeland the object of the citizens’ prayers, it teaches them that to serve the State is to serve its tutelary God”. According to Rousseau, a country’s sovereign should establish a simple set of dogmas that would function as “sentiments of sociability without which it is impossible to be a good citizen or a faithful subject” (Rousseau [1762] 1978, 124-33).

Two centuries after Rousseau, political scientist Ellis M. West proposed a neutral definition of the term that is useful for the examination of the relationship between civil religion, identity, and symbols. He wrote:

A civil religion is a set of beliefs and attitudes that explain the meaning and purpose of any given political society in terms of its relationship to a transcendent, spiritual reality, that are held by the people generally of that society, and that are expressed in public rituals, myths, and symbols (West 1980, 39).

Furthermore, West suggested that,

As such, civil religion is both a type or aspect of political culture and “a special case of the religious symbol system, designed to perform a differentiated function which is the unique province of neither church nor state” (West 1980, 39-40).¹

West’s definition provides a basis for the examination of state symbols as part of a broader framework of political culture and societal norms. Modern states equip themselves with a set

опремуваат со збир на симболи, кои, обично, потоа се инкорпорирани во граѓанска религиозна култура која ги одразува вредностите на државата. Инхерентни за овие симболи се пораките кои се пренесуваат од државата до граѓаните, кои имаат за цел да го потсетат граѓанинот на неговите обврски кон земјата. Оваа статија ќе разработи еден од таквите симболи - оној на Сојузот на Советските Социјалистички Републики. Намерата е да се испитаат визуелните државни симболи, да се разгледа значењето што им се припишува на овие симболи и да се демонстрира како биле користени симболите за да се пренесат граѓански религиозни пораки до граѓаните на Советскиот Сојуз. Додека СССР веќе не е држава, испитувањето на неговите симболи е корисно за проучување на симболите во граѓанската религија од неколку причини. Прво, тоа е студија на случај на држава со добро развиен пропаганден систем каде што симболите биле многу користени низ општеството. Следно, СССР стои како пример каде што, и покрај постојаните напори да се создаде заеднички идентитет преку граѓанска религиозна практика, државата не успеала да го зачува сојузот дозволувајќи им на своите петнаесет републики да одат по својот пат. Конечно, случајот со Советскиот Сојуз е особено интересен бидејќи неговите симболи продолжуваат да бидат релевантни со децении по распаѓањето на СССР.

За да се добие увид во улогата на симболите во советската граѓанска религија, прво е неопходно да се разгледаат симболиките на СССР. На руски, зборот *символика* го опишува „символичкото значење, припишано на нешто“ и „комбинација на какви било симболи“ - така што опфаќа и збирка на поврзани симболи и значења зададени на тие симболи (Евгеньева 1981). Во рамките на советската граѓанска религија се користеле две различни категории на символика - официјални државни симболи (*государственная символика*) и други симболи кои имаа големо значење во општеството. Советскиот устав посочил три официјални државни симболи - советско знаме, државен амблем и химна. Оваа статија ќе го истражи советскиот државен амблем и државното знаме на СССР за да ги открие пораките својствени на дизајните. Притоа, ќе испита и широк спектар на симболични елементи кои се користеле низ Советскиот Сојуз. Граѓаните на СССР би биле научени на значењата на овие симболи во

of symbols that, typically, are then incorporated into a civil religious culture which reflects the values of the state. Inherent to these symbols are messages transmitted from the state to the citizenry that are intended to remind the citizen of their obligations to their country. This article will discuss one such symbol set – that of the Union of Soviet Socialist Republics. The intent is to examine visual state symbols, consider the meaning attributed to these symbols, and demonstrate how the symbols were used to convey civil religious messages to citizens of the Soviet Union. While the USSR is no longer a state, an examination of its symbols is useful to the study of symbols in civil religion for several reasons. First, it stands as a case study of a state with a well-developed propaganda system where symbols were heavily used throughout the society. Next the USSR stands as an example where, despite sustained efforts to forge a shared identity through civil religious practice, the state failed to preserve the union allowing its fifteen republics to go their separate ways. Finally, the case of the Soviet Union is particularly interesting because its symbols continue to have relevance decades after the breakup of the USSR.

To gain insight into the role of symbols in Soviet civil religion it is first necessary to review the symbolics of the USSR. In Russian the word *символика* (*simvolika*) describes the “symbolic meaning, attributed to something” and the “combination of any symbols” – so that it encompasses both a collection of related symbols and the meanings attached to those symbols (Евгеньева 1981). Within Soviet civil religion there were two distinct categories of *symbolics* used – official state symbols (*государственная символика* / *gosudarstvennaia simvolika*) and other symbols that held significant meaning in the society. The Soviet Constitution specified three official state symbols – the Soviet flag, the state emblem, and the hymn. This article will examine the Soviet state emblem and state flag of the USSR to reveal the messages inherent within the designs. In doing so, it will also examine a wide range of symbolic elements that were used throughout the Soviet Union. Citizens of the USSR would have been taught the meanings of these symbols in childhood, and they would have encountered them in many contexts throughout

детството и би се сретнале со нив во многу контексти во текот на нивниот живот. Честото изложување на советските граѓански религиозни симболи требало да ги потсети граѓаните на пораките прикачени на симболите и затоа да го зајакне чувството за советски идентитет кај географски дисперзирано и етнички разновидно население (Советский Союз 1984, 44-45).

2. ПРЕТХОДНИЦИ НА СОВЕТСКИОТ ДРЖАВЕН АМБЛЕМ

При разгледувањето на симболите на Советскиот Сојуз, од витално значење е да се почне со еден симбол што му претходи на договорот за сојузот - државниот амблем на Руската Советска Федеративна Социјалистичка Република (РСФСР). Руската историчарка Надежда Александровна Соболева истакнала дека „недостигот на обединувачки болшевички ознаки на печатите, специјалните токени и членските книшки е доказ дека пред Октомвриската револуција, болшевиците не развиле ништо што подоцна би можеле да го санкционираат како ознака на државата“ (Соболева 2008, 64; Соболева 2006, 92). Во својот есеј „Советска државна симболика“, Витни Смит предложил дека првиот амблем на РСФСР бил усвоен од практичните потреби на државноста (Smith 1972, 26-42). Некој вид официјален печат или амблем бил потребен за владини документи и прогласи, како и за употреба на валутата и поштенски марки. Уште во јануари 1918 година се работело за дизајнирање официјален амблем за новата држава што ќе го замени „демократскиот“ двоглав руски орел што го користела Привремената влада - традиционалниот симбол на Русија без атрибутите на империјалната моќ (круна, шар и жезол).² Многу советски текстови, и за општата публика и за академици, ја обработувале темата создавање на првите советски грбови. Некои извештаи директно го поврзувале болшевичкиот водач В. И. Ленин со значајна одлука во врска со дизајнот. Според приказната, на Ленин му бил покажан прототип на амблемот со чекан, срп и меч. Тој конкретно прашал за употребата на мечот, истакнувајќи дека додека советскиот народ се борел за одбрана на револуцијата и диктатурата на пролетаријатот, тоа нема секогаш да биде така. Ленин предложи да се изостави мечот бидејќи наликувал премногу воен, објаснувајќи:

their lives. Frequent exposure to Soviet civil religious symbols was meant to remind citizens of the messages attached to the symbols, and therefore to reinforce a sense of Soviet identity across a geographically dispersed and ethnically diverse population (Советский Союз 1984, 44-45).

2. PRECURSORS TO THE SOVIET STATE EMBLEM

In considering the symbols of the Soviet Union it is vital to start with one symbol that predates the union treaty – the state emblem of the Russian Soviet Federative Socialist Republic (RSFSR). Russian historian Nadezhda Aleksandrovna Soboleva noted that “The lack of a unifying Bolshevik insignia on seals, special tokens, and membership cards is evidence that prior to the October Revolution, the Bolsheviks had developed nothing that they could later sanction as an insignia of state” (Соболева 2008, 64; Соболева 2006, 92). In his essay “Soviet State Symbolism”, Whitney Smith suggested that the first emblem of the RSFSR was adopted out of the practical needs of statehood (Smith 1972, 26-42). Some sort of official seal or emblem was needed for government documents and proclamations, as well as for use on currency and postage stamps. As early as January 1918 work was underway to design an official emblem for the new state to replace the “democratic” double-headed Russian eagle used by the Provisional Government – the traditional symbol of Russia without the attributes of imperial power (the crown, orb, and sceptre).² Many Soviet texts, both for popular audiences and for academics, discussed the work to create the first Soviet arms. Some accounts directly linked Bolshevik leader V. I. Lenin with a significant decision regarding the design. According to the story, Lenin was shown a prototype for the emblem featuring a hammer, a sickle, and a sword. He specifically asked about the use of the sword, noting that while the Soviet people were fighting to defend the revolution and the dictatorship of the proletariat, it would not always be so. Lenin suggested omitting the sword as it seemed too militaristic, explaining:

Socialism will triumph in all countries—this is indisputable. The brotherhood of the peoples will be proclaimed and realized throughout the

Социјализмот ќе победи во сите земји - тоа е неоспорно. Братството на народите ќе биде прогласено и реализирано низ целиот свет, а мечот нема да ни треба, тој не е наш амблем... (Киселев и Сперансов 1968, 9-10).

Оваа приказна илустрира важна тема на советската симболика. Прво, директно го поврзува Ленин со развојот на симболите на Руската СФСР. Следно, покажува како влијаеле тие рани амблеми врз советскиот грб - примарниот симбол на државната власт во СССР. Поврзувајќи го Ленин со процесот на дизајнирање на симболите на Руската СФСР и тие симболи со советскиот државен амблем, приказната го поврзува наследството на Ленин со грбот и придонесува за легитимноста и авторитетот на владата претставена со симболот.³

Испитувањето на првите симболи на руската република печатот (1918-1920) (сл. 1), и грбот (1920-1956) (сл. 2), открива рани верзии на симболички елементи кои подоцна биле користени во Советскиот Сојуз. Овие компоненти го вклучуваа комбинираниот срп и чекан, изгрејсонцето, венецот од пченица, употребата на црвената боја и цитатот од последната страница на *Манифестот на Комунистичката партија (Комунистичкиот манифест)*. Секој од овие елементи ќе биде испитан за да се дознае повеќе за нивното потекло и како биле тие користени како советски симболи.

3. ДРЖАВЕН АМБЛЕМ НА СОВЕТСКИОТ СОЈУЗ

Уставот на Советскиот Сојуз од 1924 година предвидува усвојување на државен амблем и знаме. На руски, државниот амблем обично се опишувал со користење на традиционалниот збор за „грб“ (*герб*), иако дизајнот намерно отстапувал од хералдичките стандарди. Советскиот амблем сигнализирал нов стил на *социјалистичка* хералдика што еволуирала надвор од грбовите кои традиционално се користат за претставување на благородништвото и нивните домени. На местото на штитот, советските грбови го

entire world, and we will not need the sword, it is not our emblem... (Kiselev and Speransov 1968, 9-10).

This story illustrates an important theme of Soviet symbolism. First, it links Lenin directly to the development of the symbols of the Russian SFSR. Next, it shows how those early emblems influenced the Soviet coat of arms – the primary symbol of state authority in the USSR. By connecting Lenin to the design process for the Russian SFSR symbols, and those symbols to the Soviet state emblem, the story links the legacy of Lenin to the arms and contributes to the legitimacy and authority of the government represented by the symbol.³

An examination of the first symbols of the Russian republic – the seal (1918-1920) (Fig. 1) and the coat of arms (1920-1956) (Fig. 2) – reveals early versions of symbolic elements that were later used in the Soviet Union. These components included the combined hammer and sickle, the rising sun, the wreath of wheat, use of the colour red, and the quote from the last page of the Manifesto of the Communist Party (Communist Manifesto).

Each of these elements will be examined to learn more about their origins and how they were used as Soviet symbols.

3. STATE EMBLEM OF THE SOVIET UNION

The 1924 Constitution of the Soviet Union provided for the adoption of a state emblem and flag. In Russian, the state emblem was usually described using the traditional word for “coat of arms” (*герб* / *gerb*), although the design intentionally deviated from heraldic standards. The Soviet emblem signalled a new style of *socialist* heraldry that had evolved beyond the coats of arms traditionally used to represent the nobility and their domains. In place of an escutcheon (shield), the Soviet arms used the

Сл./Fig. 1

Сл./Fig. 2

користеле глобусот на Земјата прикажан над изгрејсонцето. Земјината топка ја прикажува Евроазија со Африка подолу. Во оваа перспектива, СССР станал фокусна точка над која се појавува златен (или жолт) вкрстен амблем на срп и чекан. Црвената ѕвезда служела како челенка, на позицијата некогаш резервирана за кралската круна во хералдичката традиција на Руската Империја. Наместо традиционалните држачи од двете страни на штитот, советскиот амблем користел венец од жито, цврсто обвиткан во црвена лента испишана со последниот ред од Комунистичкиот манифест на повеќе јазици (верзија од 1956-1991 со 15 републики) (сл. 3). *Големата советска енциклопедија* на читателите им го понуди ова објаснување за значењето на амблемот:

Државниот грб на СССР ја симболизира основата на сенародната држава - сојуз на работници и селани, доброволно обединети во рамноправни републики на Сојузот во една држава на Сојузот и рамноправни социјалистички нации кои ја изразуваат идејата за интернационална солидарност на народите на СССР со работните луѓе во сите земји. (Прохоров, т. 6, 350)⁴

Важно е да се признае дека државните грбови биле графички прикази на државниот авторитет. Тие се наоѓале на официјални згради, лични документи, дипломи и уверенија, значки (и службени и сувенири), патриотски предмети, пари и поштенски марки, разгледници и беа прикажани во јавните украси за големите советски празници. На овој начин, овој специфичен симбол би бил присутен во важни пригоди во животот на еден просечен советски граѓанин, многу на начинот на кој државните или верските симболи би биле видени во царската ера. Приказот на државниот амблем на банкнотите и монетите не само што ги нагласил овие предмети како официјална валута во земјата, туку ја симболизирал и природата на економскиот систем во СССР како што бил управуван од државата. Што е најважно, државниот амблем ги инкорпорирал елементите на советската симболика, што го прави вредна почетна точка за изразување заеднички збир на симболи и вредности.⁵

globe of Earth depicted above the rising sun. The globe tilted to show Eurasia with Africa below.

Сл./Fig. 3

In this perspective, the USSR became the focal point over which a gold (or yellow) crossed hammer and sickle emblem appeared. The red star served as a crest, in the position once reserved for the royal crown in the heraldic tradition of the Russian Empire. Instead of the traditional supporters on either side of the shield, the Soviet emblem used a wreath of grain, tightly wrapped in a red ribbon inscribed with

the last line from the *Communist Manifesto* in multiple languages. (1956-1991 version with 15 republics)(Fig 3). The *Great Soviet Encyclopedia* offered readers this explanation of the emblem's meaning:

The state coat of arms of the USSR symbolizes the basis of the entire people's state – a union of workers and peasants, the voluntary association of Union republics with equal rights in a single Union state, and the equality of socialist nations. It also expresses the idea of the international solidarity of the peoples of the USSR with the working people of the world. (Prokhorov 1973, vol. 6, 745)⁴

It is important to recognise that the state arms were a graphic representation of state authority. They were found on official buildings, identity documents, diplomas and certificates, badges (both official and souvenir), patriotic items, money and postage stamps, postcards, and were featured in public decorations for major Soviet holidays. In this way, this specific symbol would have been present on important occasions in the life of an average Soviet citizen, much in the way that state or religious symbols would have been seen in the tsarist era. The depiction of the state emblem on banknotes and coins not only emphasised these items as official currency in the country, but also symbolised the nature of the economic system in the USSR as it was managed by the state. Most importantly, the state emblem incorporated the elements of the Soviet *symbolics*, making it a valuable starting point for the expression of a shared set of symbols and values.⁵

Симболичните теми за единство и интернационализам на грбот биле повеќеслојни во нивното прикажување. Зраците на сонцето, симболизирајќи ја зората на новата ера на социјализмот, ја осветлуваат Земјината топка со Евроазија и Африка. Додека Советскиот Сојуз бил фокусна точка на Земјината топка, било многу значајно што континентите биле прикажани без меѓународни граници. Во советската симбологија, ова го нагласува уникатниот статус на Советскиот Сојуз како прва социјалистичка држава и неговата природна улога во застапувањето на аспирациите на работните луѓе од сите земји преку братството на светскиот комунизам. Симболиката на единството исто така била вродена во поединечните елементи на грбот, бидејќи тие често се користеле сами низ советското општество.

4. СИМБОЛИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ НА СОВЕТСКИОТ ДРЖАВЕН АМБЛЕМ

Кога се дискутира за значењето на црвената петокрака на врвот на краците, советските извори ја опишале како симбол на интернационализмот, иако неговото потекло било од воена природа (Караманчев 1978, 73-77; Черников 1987, 5). Црвената ѕвезда (*красная звезда*) потекнува од амблемот на Работничката и селанската Црвена армија, основана на почетокот на јануари 1918 година. Дизајнот на ознаката што требало да ја носат припадниците на Црвената армија бил објавен на 19 април 1918 година и во *Правда* и во *Известија*. Како што е објаснето во *Правда*:

За да се разликува сивиот мантил од „браш-неста партија“ од сивиот мантил на револуционерната Црвена гарда, на сите војници на Црвената армија ќе им биде даден знак на градите.

Нацртот на симболот сега е одобрен. Тоа е ѕвездата на Марс со златна рамка, на средината на црвеното поле се златни претстави на плуг и чекан. (*Правда* 1918, 4)⁶

Терминот „Ѕвездата на Марс“ се однесува на Марс, римскиот бог на војната чија боја била црвена. Покрај тоа, црвеното алудира на полето на црвеното знаме на револуцијата, за кое ќе се дискутира подоцна во оваа статија. Конечно, интересно е да се забележи дека „Марсови полиња“ бил израз што се користел на руски и на други јазици за да се опише полигон за воена парада. Марсовото поле во Санкт Петербург било место на воени прегледи во царскиот период, но

Symbolic themes of unity and internationalism in the arms were multifaceted in their depiction. The rays of the sun, symbolising the dawn of the new era of socialism, illuminate the globe with Eurasia and Africa in view. While the Soviet Union was the focal point on the globe, it was highly significant that the continents were portrayed without international boundaries. In Soviet symbology, this emphasised the unique status of the Soviet Union as the first socialist state and its natural role in championing the aspirations of the working people of all countries through the brotherhood of world communism. Unity symbolism was also inherent in the individual elements of the arms as they were frequently used on their own throughout Soviet society.

4. SYMBOLIC ELEMENTS OF THE SOVIET STATE EMBLEM

When discussing the meaning of the red five-pointed star atop the arms, Soviet sources described it as a symbol of internationalism, although its origin was military in nature (Karmanchev 1978, 73-77; Chernikov 1987, 5). The red star (*красная звезда* / *krasnaiia zvezda*) derived from the emblem of the Workers' and Peasants' Red Army, established in early January 1918. The design of an insignia to be worn by members of the Red Army was announced on 19 April 1918 in both *Pravda* and *Izvestiia*. As explained in *Pravda*:

In order to distinguish the grey greatcoat from the “flour party” from the grey greatcoat of the revolutionary Red Guard, all soldiers of the Red Army will be issued a chest insignia.

The draught of the symbol is now approved. It is a Mars star with gold trim, midway on the red field are golden images of a plough and a hammer. (*Правда* 1918, 4)⁶

The term “Mars star” refers to Mars, the Roman god of war whose colour was red. In addition, the red alludes to the field of the red banner of revolution, which will be discussed later in this article. Finally, it is interesting to note that “Field of Mars” was an expression used in Russian and other languages to describe a military parade ground. The Field of Mars in Saint Petersburg was the site of military reviews in the tsarist period but took on new symbolic

добило ново симболично значење во советската ера како заедничко место за погребување на жртвите од револуциите од 1917 година и Граѓанската војна. За време на опсадата на Ленинград, која траела 900 дена помеѓу 1941 и 1944 година, плоштадот се користел за одгледување храна за населението заробено во градот. По војната, тоа станало место на првиот вечен пламен во Советскиот Сојуз како споменик на оние кои загинале во Големата патриотска војна.

Овој амблем со чекан и плуг (сл. 4) се користел до 13 април 1922 година кога бил сменет дизајнот на значката на Црвената армија, заменувајќи го плугот со срп по наредба на РВСР⁷ бр. 753 (сл. 5). Таа подоцна е модифицирана на 11 јули 1922 година со наредба бр. 1691 на РВСР со која се исправаат краците на ѕвездата (сл.6). Оваа нова конфигурација создала почист визуелен симбол, и естетски и симболички. Едноставноста на српот го направил јасно препознатлив, осигурувајќи дека симболичната порака е очигледна. Во својата нова конфигурација црвената ѕвезда со комбинацијата на срп и чекан служела како примарен симбол на војската сè до распадот на Советскиот Сојуз. Во воена употреба црвената ѕвезда, понекогаш со додатните срп и чекан, а понекогаш без, се користела на ознаки, награди, банери и како советски идентификатор на воени возила и авиони. Кога формално била украсена со срп и чекан, црвената ѕвезда првенствено била користена како воен симбол (Харитонов 1993, 8-16).

Додека црвената петокрака имала свои корени како амблем на советската војска, таа станала моќен симбол на интернационализмот и братството на меѓународниот социјализам. Во овој контекст, петте зраци на ѕвездата ги претставуваат петте населени континенти, при што Евроазија се смета за еден континент во

Сл./Fig. 4

significance in the Soviet era as a common burial site for victims of the 1917 revolutions and the Civil War. During the Siege of Leningrad, which lasted for 900 days between 1941 and 1944, the square was used to grow food for the population trapped inside the city. After the war, it became the site of the first eternal flame in the Soviet Union as a monument to those who perished in the Great Patriotic War.

This emblem with the hammer and plough (Fig. 4) was used until 13 April 1922 when the design of the Red Army badge was changed by RRMC⁷ Order No. 753, replacing the plough

with a sickle (Fig. 5). It was later modified by RRMC Order No. 1691 on 11 July 1922 to straighten the edges of the star (Fig. 6). This hammer and sickle configuration created a cleaner visual symbol, both aesthetically and symbolically. The simplicity of the sickle made it clearly recognisable, ensuring that the emblematic message was readily apparent. When the red star was used with the combined hammer

Сл./Fig. 5

and sickle it served as the primary symbol of the military until the breakup of the Soviet Union. In military usage the red star, sometimes with the implements and sometimes without, was used on insignia, awards, banners, and as a Soviet identifier on military vehicles and aircraft.

When formally emblazoned with the hammer and sickle, the red star would have been primarily utilised as a military symbol (Харитонов 1993, 8-16).

While the red five-pointed star had its roots as the emblem of the Soviet military, it became a potent symbol of internationalism and the brotherhood of international socialism. In this context the five points of the star represented the five populated continents, with Eurasia considered to be one continent

Сл./Fig. 6

советска употреба. Свездата со пет краци, црвена или со златно/жолто боја на црвено поле, станала меѓународен симбол на комунистичката кауза и била вградена во државните знамиња и/или грбови на многубројни социјалистички земји во Источна Европа, Африка и Азија. Оваа симболика би била очигледна не само за граѓаните на СССР, туку и за жителите на кое било социјалистичко општество. Затоа, тој стана еден од најважните симболи на меѓународниот комунизам.⁸

Една последна употреба на црвената звезда заслужува да се вклучи во оваа дискусија. По нивното искачување на власт, болшевиците почнале кампања на иконоборство со цел да се отстранат симболите на царскиот режим со цел да се создаде нов советски пејзаж. Како дел од оваа кампања, големите царски двоглави орли беа отстранети од кулите на московскиот Кремљ. На нивно место, големи црвени ѕвезди направени од челик обложен со бакар и рубин-црвено стакло биле дизајнирани за поставување на петте кули на Кремљ. Секоја била пропорционална за кулата на која била поставена и осветлена ноќе. Кратка брошура за ѕвездите од 1980 година ја забележа нивната симболична вредност:

Во 1935 година, на кулите на Кремљ првпат биле поставени петокраки ѕвезди. Тие станаа симбол на советска Москва, социјалистичка Москва, симбол на мирот, светлината и вистината за целото човештво. (Тополин 1980, 3)

Оригиналните ѕвезди имале срп и чекан во центарот, составен од полускапоцени камења (сл. 7). Сепак, камењата набрзо го изгубиле својот сјај, па новите ѕвезди направени само од метал и стакло во боја на рубин ги замениле оригиналите во 1937 година (Сл. 8). На фотографите и уметничките дела, ѕвездите на Кремљ биле прикажани како величествен приказ на советската моќ и гордост. За внатрешната и надворешната публика, ѕвездите на Кремљ служеле како симбол на Советскиот Сојуз без разлика дали биле прикажани во широки сцени на Црвениот плоштад и Кремљ,

in Soviet usage. The five-pointed star, either coloured red or shown in gold/yellow against a field of red, became an international symbol of the communist cause and was incorporated into the state flags and/or coats of arms of numerous socialist countries in Eastern Europe, Africa, and Asia. This symbolism would have been apparent not only to citizens of the USSR, but also to residents of any socialist society. Therefore, it became one of the most important symbols of international communism.⁸

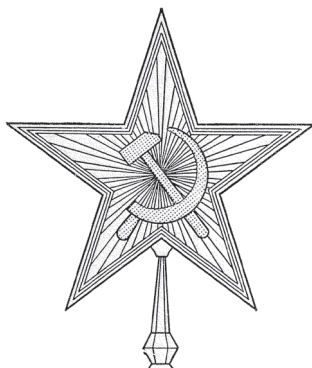
One final usage of the red star merits inclusion in this discussion. Following their ascent to power the Bolsheviks embarked on a campaign of iconoclasm intended to remove symbols of the tsarist

regime with the aim of creating a new Soviet landscape. As part of this campaign, the large imperial double-headed eagles were removed from the towers of the Moscow Kremlin. In their place, large red stars constructed of copper-plated steel and ruby-red glass were designed for installation on five of the Kremlin towers. Each was proportioned for the tower on which it was placed and illuminated at night. A short booklet about the stars from 1980 noted their symbolic value:

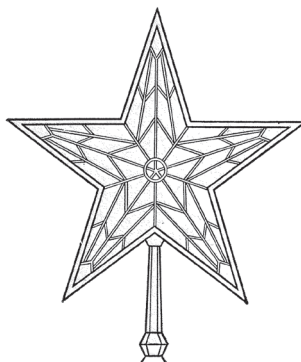
In 1935, five-pointed stars were first installed on the Kremlin towers. They have become the symbol of Soviet Moscow, socialist Moscow, the symbol of peace, light and truth for all of mankind. (Тополин 1980, 3)

The original stars had the hammer and sickle in the centre, comprised of semi-precious stones (Fig. 7). However, the stones soon lost their lustre, so new stars made of just metal and ruby-coloured glass replaced the originals in 1937 (Fig. 8). In photographs and artwork, the Kremlin stars were portrayed as a magnificent representation of Soviet power and pride. For internal and external audiences, the Kremlin stars served as a symbol

of the Soviet Union whether they were shown in broad scenes of Red Square and the Kremlin,

Сл./Fig. 7

Сл./Fig. 8

во поглед на една кула и звезда, или сами. Свездите биле светли примери на советска изработка, како и моќни симболи на моќта која живее подолу во Кремљ (Тополин 1980, 3-61).⁹

Во советската пропаганда моќта и воената моќ на СССР претставени со црвената петокрака, особено за внатрешната публика, биле карактеризирани како одбранбени по природа. Вооружените сили биле претставени како одбрана не само на првата социјалистичка држава, туку и на револуционерната борба на светскиот пролетаријат во неговите напори да се ослободи од буржоаското угнетување. Како што е илустриран наводниот коментар на Ленин за прототипот на амблемот на РСФСР, комунистичката теорија тврди дека како што човечкото општество природно напредува, резултатот ќе биде воспоставување нов светски поредок. Затоа, и покрај военото потекло на црвената звезда и нејзината употреба како симбол на советските вооружени сили, примарното значење на црвената звезда во советската симболика била социјалистичкиот интернационализам.

Еден малку дискутиран елемент на советскиот амблем е сонцето, кое е прикажано како ја осветлува Земјата. Неговата поставеност и визуелниот ефект создаден од движењето на зраците нагоре предизвикуваат фокусот на гледачот да биде насочен кон Земјината топка. Затоа, набљудувачот не го забележува веднаш сонцето на сликата на симболот. Како што беше претходно споменато, сонцето обично се толкува како симболизирање на „зората на новата ера“ - социјалистичката епоха во која диктатурата на пролетаријатот ќе го насочи општеството кон градењето на комунизмот. Покрај тоа, црвената звезда често се користела како извор на просветлување во советската уметност, сјаејќи на фигурите прикажани во делата. Глорија Калхун сугерирала дека оваа употреба на илуминација е пример за културно рециклирање на симболите и потекнува директно од симболиката на руските православни икони. Таа забележува дека во христијанската симболика сонцето го претставува спасението. Црвената звезда, од друга страна, често била опишувана како „Светлина на вистината“. Во нејзината анализа на раниот советски период Калхун забележува дека „во развојната болшевичка маестрална фикција, прикажувањето на црвената звезда наспроти

in views of a single tower and star, or on their own. The stars were shining examples of Soviet craftsmanship as well as potent symbols of the power resident in the Kremlin below (Тополин 1980, 3-61).⁹

In Soviet propaganda the power and military might of the USSR as represented by the red five-pointed star, especially for the internal audience, was characterised as defensive in nature. The armed forces were portrayed as defending not just the first socialist state, but also the revolutionary struggle of the worldwide proletariat in its efforts to free itself from bourgeois oppression. As Lenin's purported comment about the prototype RSFSR emblem illustrated, communist theory held that as human society naturally progressed the result would be the establishment of a new world order. Therefore, despite the military origins of the red star and its use as a symbol of the Soviet armed forces, the red star's primary meaning in Soviet symbolism was of socialist internationalism.

One little discussed element of the Soviet emblem is the sun, which is shown illuminating the Earth. Its placement and the visual effect created by the upward motion of the rays cause the viewer's focus to be directed toward the globe. Therefore, the observer does not immediately notice the sun in the imagery of the symbol. As previously mentioned, the sun was typically interpreted as symbolising “the dawn of a new era” – the socialist epoch in which the dictatorship of the proletariat would direct society in the building of communism. In addition, the red star was often used as a source of illumination in Soviet art, shining down on figures depicted in the works. Gloria Calhoun suggested that this use of illumination is an example of cultural recycling of symbols and drew directly from the symbology of Russian Orthodox icons. She noted that in Christian symbolism the sun represented salvation. The red star, on the other hand, was frequently described as the “Light of Truth”. In her analysis of the early Soviet period Calhoun noted that, “In the developing Bolshevik master fiction, depicting the red star against the sun reinforced the red star's power and legitimized the star's use as the new symbol of salvation.” (Calhoun 2014, 73-74). She also explained that “the sun's golden

сонцето ја зајакнува моќта на црвената ѕвезда и ја оправдува употребата на ѕвездата како нов симбол на спасението“ (Calhoun 2014, 73-74). Таа, исто така, објаснила дека „златните зраци на сонцето ги осветлуваат селата и со тоа го симболизираат преобразувањето на физичкиот свет“ (Calhoun 2014, 74).

Затоа, двата извори на осветлување во советските грбови – изгрејсонцето и светлечката црвена ѕвезда на врвот на амблемот – работат заедно за да симболизираат како револуцијата, Партијата, филозофијата на марксизам-ленинизмот и заедничката цел на советскиот народ ја трансформирале земјата во нов социјалистички рај на Земјата. Понатаму, употребата на симболична светлина е одличен пример за тоа како религиозниот симболизам бил културно рециклиран од Советите и како нови значења им биле доделени на тие симболи. Поради оваа причина, изворите на просветлување, исто така, може да се гледаат како симбол на легитимност бидејќи тие имплицираат дека советскиот народ и Комунистичката партија работеле за поголема кауза (Calhoun 2014, 71-77).

Во својата статија за развојот на советскиот сет на симболи, Соболева наведе спротивставени тврдења за авторството на комбинираниот амблем на срп и чекан (срп и молот¹⁰). Таа објаснува дека, за време на Февруарската револуција, сликите на работници од различни занаети биле вообичаени на транспарентите носени на демонстрациите. На овие банери концептот на трудот бил пренесен преку различни симболи, вклучувајќи „наковални, запчаници, чекани, српови и така натаму“ (Соболева 2008, 83-84). Советскиот историчар на уметност Владимир Павлович Лапшин објаснил:

Имало знамиња што го одразуваа на кој еснаф припаѓале демонстрантите (готвачите носеле знамиња со слики на готвач, куќна помошничка и батлер, додека чуварите оделе со плакат на кој бил прикажан човек со метла). (Лапшин 1983, 120-122)¹¹

Така, чеканот и српот биле само два од многуте симболи што ги претставувале работните луѓе на Русија за време на турбулентните времиња на револуциите од 1917 година. Можеби никогаш нема да се знае кој прв ги комбинирал овие две алатки во еден симбол за да го претстави пролетаријатот. Советскиот филолог Алексеј Федорович Лосев предложил:

rays illuminate the countryside and in doing so symbolise the physical world's transfiguration” (Calhoun 2014, 74).

Therefore, the two sources of illumination in the Soviet arms – the rising sun and the shining red star at the apex of the emblem – work together to symbolise how the revolution, the Party, the philosophy of Marxism-Leninism, and the common goal of the Soviet people were transforming the country into a new socialist paradise on Earth. Furthermore, the use of symbolic light is an excellent example of how religious symbolism was culturally recycled by the Soviets, and how new meanings were assigned to those symbols. For this reason, sources of illumination can also be viewed as a symbol of legitimacy as they imply that the Soviet people and the Communist Party were all working for a higher cause (Calhoun 2014, 71-77).

In her article about the development of the Soviet symbol set, Soboleva cited conflicting claims for the authorship of the combined hammer and sickle emblem (срп и молот/serp i molot¹⁰). She explains that, during the February Revolution, images of workers from various trades were common on the banners carried at demonstrations. On these banners the concept of labour was communicated through a variety of symbols including “anvils, gear wheels, hammers, sickles, and so forth” (Соболева 2008, 83-84). Soviet art historian Vladimir Pavlovich Lapshin explained:

There were banners that reflected what the demonstrators did for a living (cooks carried banners with portraits of a cook, a housemaid, and a butler, while janitors marched with a placard showing a man with a broom). (Лапшин 1983, 120-122)¹¹

Thus, the hammer and the sickle were just two of many symbols which represented the working people of Russia during the turbulent times of the 1917 revolutions. It may never be known who was the first to combine these two tools into one symbol to represent the proletariat. Soviet philologist Aleksei Fedorovich Losev suggested:

All appearances are that this symbol was certainly not created by any one artist, that in general many artists offered up the symbol

Се чини дека овој симбол сигурно не бил создаден од некој уметник, дека генерално многу уметници го нуделе симболот на почетокот на Револуцијата, или, поточно, дека неговиот вистински автор е целата советска реалност од тоа време или, уште подобро, целиот народ. (Јосев 1976, 315)¹²

Без оглед на тешкотијата во следењето на прецизното потекло на симболот, значењето им било јасно на граѓаните на Советскиот Сојуз. Тоа било тесно поврзано со вредностите на општеството и со лекциите што се изучуваат во образовниот систем низ целата земја. Марксизмот-ленинизмот објаснил дека целосната победа на работничката класа над буржоазијата ќе се постигне преку единството на оние чиј труд ја создаде основата на човечкиот опстанок и социјалниот напредок - работниците и селаните, како и интелигенцијата.¹³

Една статија во *Големата советска енциклопедија* јасно ја идентификувала симболиката и важноста на чеканот и српот за луѓето од Советскиот Сојуз:

Српот и чеканот го симболизираат мирниот труд на советскиот народ и неуништливиот братски сојуз на работниците и селаните, потцртувајќи дека целата власт во земјата на советите е на работниот народ.

Поради особено важност на тој амблем во советската симболика, неговото прикажување во различни случаи е определено со закони, (на пример, со Статутот за државното знаме на СССР, потврден со декрет на Президиумот на Врховниот совет на СССР од 19 август 1955). (Прохоров, т. 23, 312)

Амблемот на српот и чеканот ја претставувале вредноста на трудот и единството на работничката класа како најфундаментална основа за советското општество, суштинска за градење на социјализмот и заедничката цел за постигнување вистински комунизам (Figes и Kolonitskii, 1999, 61-62).¹⁴ Освен амблемот на српот и чеканот, земјоделскиот венец ги илустрирал плодовите на трудот и производите на советското земјоделство. Сликите со жито и други земјоделски производи како симбол на изобилство биле вообичаени во советската пропаганда (Караманчев 1978, 83-88).¹⁵ Преку претставувањето на народот и неговата продуктивност, овие симболи требало да ја нагласат ефективностa на социјалистичкиот

at the beginning of the Revolution, or, more accurately, that its true author was the entire Soviet reality of the time or, even better, the entire people. (Јосев 1976, 315)¹²

Regardless of the difficulty in tracing the precise origin of the symbol, the meaning was made clear to citizens of the Soviet Union. It was closely tied to the values of the society and to the lessons taught in the educational system throughout the country. Marxism-Leninism explained that the total victory of the working class over the bourgeoisie would be achieved through the unity of those whose labour produced the basis of human survival and social advancement – the workers and the peasants, as well as the intelligentsia.¹³

An article in the *Great Soviet Encyclopedia* clearly identified the symbolism and importance of the hammer and sickle for the people of the Soviet Union:

The hammer and sickle symbolizes the peaceful labor of Soviet people and the indestructible fraternal alliance of workers and peasants. It shows that all power in the land of the soviets belongs to the working people.

Because of the special importance of the hammer and sickle in Soviet symbolism, its depiction is regulated by various laws, for example, by the Statute on the State Flag of the USSR, confirmed by a decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR of Aug. 19, 1955. (Prokhorov 1973, vol. 23, 101-102)

The hammer and sickle emblem represented the value of labour and the unity of the working class as the most fundamental basis for Soviet society, essential for building socialism and the shared goal for attaining true communism (Figes and Kolonitskii 1999, 61-62).¹⁴ In addition to the hammer and sickle emblem, the agricultural wreath illustrated the fruits of labour and the products of Soviet agriculture. Imagery using grain and other agricultural produce as a symbol of abundance was common in Soviet propaganda (Караманчев 1978, 83-88).¹⁵ Through the representation of the people and their productivity, these symbols were meant to emphasise the effectiveness of the socialist system and illustrate how the people derived benefit from the fruits of their collective labour. This theme extended across a broad

систем и да илустрираат како луѓето извлекле корист од плодовите на нивниот колективен труд. Оваа тема се проширила низ широк опсег на пропагандни медиуми, вклучувајќи визуелни уметности, литература и други форми на комуникација спонзорирани од владата.

Можеби најочигледниот симбол на единството вклучен во државниот амблем бил текстот. Рускиот натпис на лентата гласел „Пролетарии всех стран, соединяйтесь!“ („Пролетери од сите земји, обединете се!“) (Marx and Engels 1948, 44; Маркс и Енгелс 1980, 61)¹⁶ Важно е да се признае дека мотото било симбол на интернационализмот – и меѓу републиките на Унијата и надвор од границите на СССР. Повторено на официјалните јазици на секоја советска република, мотото го симболизирано единството на многуте народи во Советскиот Сојуз и служело како знак на социјалистичкото братство на сите работници во светот. По изглед, лентата се менувала неколку пати според бројот на републиките во моментот. На сите верзии на амблемот јазиците биле подредени почнувајќи од рускиот јазик на дното и напредувајќи нагоре по лентата од двете страни, наизменично лево кон десно низ целиот свет. Амблемите користени по 1936 година го имале натписот на руски јазик во основата каде што традиционално се истакнуваат хералдичка лента со мото (девиза).¹⁷

Првите три дизајни на државниот амблем ги поставиле јазиците во групи по редослед на прием во Советскиот Сојуз, иако листата на републики примени во истата година се разликувала во различни верзии. На првата верзија (1923-1936) редоследот на шесте јазици бил руски, украински, грузиски, турко-татарски, белоруски и ерменски (сл. 9). До 1936 година бројот на републики се зголемил на единаесет, што се рефлектирало со додавање пет јазици, по овој редослед на втората верзија: руски, украински, белоруски, грузиски, ерменски, азербејџански, узбечки, туркменски, таџички, казашки и киргизки. Оваа верзија се користела од 1936 до 1946 година (сл. 10). Државниот амблем повторно бил променет во 1946 година, зго-

range of propaganda media including visual arts, literature, and other forms of government-sponsored communication.

Perhaps the most obvious unity symbol included in the state emblem was the text. The Russian inscription on the ribbon read «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» (“*Proletarii vsekh stran, soediniaytes’!*” / “Proletarians of all countries, unite!”) (Marx and Engels 1948, 44; Marx and Engels 1980, 61)¹⁶ It is important to recognise that the motto was a symbol of internationalism – both *between* the Union republics and *beyond* the borders of the USSR. Repeated in the official languages of each Soviet republic, the motto symbolised the unity of the many peoples in the Soviet Union and served as a token of the socialist brotherhood of all working people around the world. In appearance of the ribbon changed several times, based upon the number of republics in the Soviet Union during the period of use. On all versions of the emblem the languages were arranged beginning with the Russian language at bottom and progressing up the ribbon on both sides, alternating left to right across the globe. Emblems used after 1936 had the Russian-language inscription at the base where heraldic mottos are traditionally displayed on a banderole (speech scroll).¹⁷

The first three designs of the state emblem placed the languages in groupings by order of admission to the Soviet Union, although the listing of republics admitted in the same year varied in the different versions. On the first version (1923-1936) the order of the six languages was Russian, Ukrainian, Georgian, Turko-Tatar, Byelorussian, and Armenian (Fig. 9). By 1936 the number of republics had increased to eleven, reflected by the addition of five languages, in this order on the second version: Russian, Ukrainian, Byelorussian, Georgian, Armenian, Azerbaijani, Uzbek, Turkmen, Tajik, Kazakh, and Kirghiz. This version was used from 1936-1946 (Fig. 10). The state emblem was again

Сл./Fig. 9

Сл./Fig. 10

лемувајќи го бројот на шеснаесет. Во третата верзија (1946-1956) редоследот бил руски, украински, белоруски, азербејџански, грузиски, ерменски, туркменски, узбечки, татички, казашки, киргиски, карело-фински, молдавски, литвански, латвиски и естонски.¹⁸ (сл. 11)

Во конечната верзија, користена од 1956-1991 година, јазиците биле подредени за да го одразуваат списокот на републиките во поглавје 8, член 71 од советскиот Устав од 1977 година: Руска СФСР, Украинска ССР, Белоруска ССР, Узбекистанска ССР, Казахстанска ССР, Грузиски ССР, Азербејџанска ССР, Литванска ССР, Молдавска ССР, Латвиска ССР, Киргистанска ССР, Тацикистанска ССР, Ерменска ССР, Туркменистанска ССР и Естонска ССР. Овој редослед му претходи на Уставот од 1977 година, поставувајќи ги републиките под ред по население (со совпаѓање на статистиката од 1940 година).¹⁹ Тој се совпаѓа со податоците од пописот од 1939 година, освен што во таа година Киргистанската ССР би била пред Тацикистанската ССР. По објавувањето на Уставот од 1977 година, подредувањето на крајот станало познато како „Уставен ред“ и бил широко користен како стандардизирана низа за наведување на републиките. Овој редослед се користел не само за формално прикажување симболи, туку и за слики каде што намерата била да се претстави секоја од републиките како еднаква. Во сите верзии на грбот, рускиот јазик бил ставен на значајна позиција, нагласувајќи ја неговата важност како јазик за единство низ целата земја, а исто така и улогата на рускиот народ во обединувањето на многуте народи во земјата. Исто така, интересно е да се забележи дека во сите верзии користени по 1936 година први се наведени трите словенски јазици на титуларните народи. Симболичките елементи на државниот амблем служеле за зајакнување на концептот за единство на советските републики и народи. Дополнително, советскиот државен амблем служел како шаблон за секој од амблемите на одделните републики на СССР. На овој начин, погледот кон државниот грб на една сојузна република требало да го потсети гледачот на местото на таа република во пошироката целина на Сојузот на Советските Социјалистички Републики.

Сл./Fig. 11

altered in 1946, increasing the number to sixteen. On the third version (1946-1956) the order was Russian, Ukrainian, Byelorussian, Azerbaijani, Georgian, Armenian, Turkmen, Uzbek, Tajik, Kazakh, Kirghiz, Karelo-Finnish, Moldavian, Lithuanian, Latvian, and Estonian.¹⁸ (Fig. 11)

In the final version, used from 1956-1991, the languages were ordered to reflect the listing of the republics in Chapter 8, Article 71 of the 1977 Soviet Constitution: Russian SFSR, Ukrainian SSR, Byelorussian SSR, Uzbek SSR, Kazakh SSR, Georgian SSR, Azerbaijan SSR, Lithuanian SSR, Moldavian SSR, Latvian SSR, Kirghiz SSR, Tajik SSR, Armenian SSR, Turkmen SSR, and Estonian SSR. This arrangement predates the 1977 constitution, placing the republics in order by population (matching statistics from 1940).¹⁹ It matches the data from the 1939 census except that in that year the Kirghiz SSR would have come before the Tajik SSR. After publication of the 1977 constitution the arrangement eventually became known as “Constitutional order” and was widely used as a standardised sequence for listing the republics. This order was used not just for formal displays of symbols, but also in images where the intent was to represent each of the republics as equals. In all versions of the arms, the Russian language was placed in a position of prominence, emphasising its importance as the unity language across the country and also the role of the Russian people in unifying the many peoples of the country. It is also interesting to note that in all versions used after 1936 the three Slavic languages of the titular nations were listed first. The symbolic elements on the state emblem all served to reinforce the concept of the unity of the Soviet republics and peoples. Additionally, the Soviet state emblem served as a template for each of the emblems of the individual republics of the USSR. In this way, a glimpse at the state arms of a union republic was meant to remind the viewer of that republic’s place in the greater whole of the Union of Soviet Socialist Republics.

5. ДРЖАВНО ЗНАМЕ НА СОВЕТСКИОТ СОЈУЗ

Освен што го носела мотото, црвената лента на советскиот државен амблем алудирала и на вториот важен симбол на модерната државност - знамето. Договорот за формирање на Сојузот на Советските Социјалистички Републики, усвоен на 30 декември 1922 година, прецизирал дека новата земја ќе има „своє знаме, грб и државен печат“, но не ги специфицирал дизајните на тие симболи. Кога Президиумот на Централниот извршен комитет на СССР создал шест комисии за изготвување различни делови од новиот Устав, на едната ѝ била доделена задачата да дизајнира знаме и грб. Централниот извршен комитет се состанувал од 29 јуни до 7 јули 1923 година за да подготви нов Устав. Во верзијата подготвена на Првото свикување, второто заседание, членот 71 гласел „Државното знаме на Сојузот на Советските Социјалистички Републики се состои од црвена ткаенина на која е прикажан државниот грб“. (Соколов 2001, 201)²⁰ Сепак, постои одредено сомневање за тоа дали ова знаме било нашироко користено или не. На 12 ноември 1923 година, со декрет на владата на СССР бил опишан поедноставен дизајн на знамето:

Државното знаме на Сојузот на Советските Социјалистички Републики се состои од црвено или алово платно, со претстава во горниот агол во близина на копјето златен срп и чекан, а над нив црвена петокрака ѕвезда, вrameна со златен раб. Односот на ширина и должина: 1:2.²¹

Токму оваа форма на знамето била усвоена во Поглавје 11, член 71 од Уставот потврден од вториот Конгрес на Советите на 31 јануари 1924 година (сл. 12).²²

На 18 април 1924 година, Президиумот на Централниот извршен комитет издал декрет со кој дополнително ги дефинирал деталите за знамето:

Црвено (или алово) правоаголно знаме, со сооднос од должина и ширина од 2:1. Златен срп и чекан со радиус од една шестина од ширината на знамето во горниот лев агол, над српот и чеканот, црвена петокрака ѕвезда со златна раб; дијаметарот на ѕвездата еднаков на една десеттина од ширината на знамето.²³

Кога советскиот Устав бил изменет во 1936

5. STATE FLAG OF THE SOVIET UNION

Besides bearing the motto, the red ribbon on the Soviet state emblem also alluded to a second important symbol of modern statehood – the flag. The Treaty Concerning the Formation of the Union of Soviet Socialist Republics, adopted on 30 December 1922, specified that the new country would have “its own flag, arms, and state seal”, but did not specify the designs of those symbols. When the Presidium of the Central Executive Committee of the USSR created six commissions to draft different portions of a new constitution, one was delegated the task of designing a flag and coat of arms. The Central Executive Committee met from 29 June to 7 July 1923 to draft a new constitution. In the version prepared at the First Convocation, Second Session, Article 71 read “The state flag of the Union of Soviet Socialist Republics shall consist of a red or scarlet cloth depicting the State Arms.” (Соколов 2001, 201)²⁰ However, there is some question about whether or not this flag was widely used. On 12 November 1923 a decree of the government of the USSR described a more simplified flag design:

The state flag of the Union of Soviet Socialist Republics comprises a red or scarlet cloth, with a representation in the upper corner near the staff of a gold sickle and hammer, and above them a red five-pointed star, framed with a gold edge. The ratio of width to length: 1:2.²¹

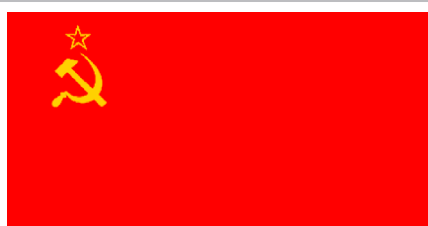
It was this form of the flag that was adopted in Chapter 11, Article 71 of the constitution confirmed by the second Congress of Soviets on 31 January 1924 (Fig. 12).²²

On 18 April 1924 the Presidium of the Central Executive Committee issued a decree that further defined

the details of the flag:

A red (or scarlet) rectangular flag, with a proportion of length to width of 2:1. A gold sickle and hammer with a radius of one-sixth the width of the flag in the upper left corner, above the sickle and hammer, a red five-pointed star edged in gold; the diameter of the star equal to one-tenth the width of the flag.²³

When the Soviet Constitution was amended in 1936 the reference to scarlet (алый/*alyi*) was

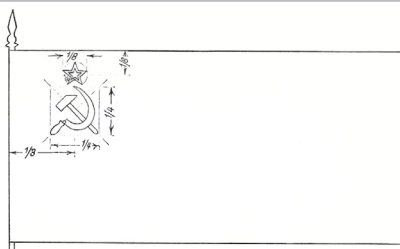
Сл./Fig. 12

година, референцата за светлоцрвено (алый) била отфрлена, оставајќи ја спецификацијата на бојата како црвена (Soviet Union 1941, 26). На 19 август 1955 година, уредбата дополнително ја разјаснила големината и положбата на амблемите во однос на целокупниот изглед на знамето (сл. 13). Во суштина, новиот опис требало да го стандардизира начинот на кој се прикажуваат симболите, како и како тие се наоѓаат на полето на знамето. Новите спецификации го направиле изгледот на ѕвездата, српот и чеканот геометриски попрецизен и имале за цел да се обезбеди сите советски знамиња произведени во земјата да имаат заеднички дизајн.²⁴

Указот пропишал официјална употреба на знамето, но исто така дозволил да се вее „на зградите на претпријатијата, социјалните организации и институциите, како и на живеалиштата“ на назначените советски празници, а исто така „во врска со церемонијалните и други празнични мерки извршени од државни или општествени институции и организации“. Во суштина, советското знаме било државно знаме, но употребата од граѓаните на СССР била дозволена во одредени контексти. На овој начин употребата на советското знаме значително се разликувала од онаа на државните знамиња во земјите каде што широко распространетата употреба е вообичаена меѓу граѓаните.²⁵

Описите на државните знамиња и директивите за нивна употреба се клучни елементи на државната символика. Сепак, употребата на знамето е само дел од граѓанската религиозна функција на симболот. За државното знаме да функционира како ефективна алатка за комуникација, обично постои специфична символика која им се припишува на елементите на знамето и таа символика е типично дефинирана за граѓаните. *Големата советска енциклопедија* им го објаснила значењето на знамето на своите читатели:

Црвената боја на знамето ја симболизира херојската борба на советскиот народ, предводена од КПСС²⁶, за изградба на социјализам и комунизам. Српот и чеканот го означуваат непоколеблив сојуз на работничката класа и колхозничкото селанство. Црвената петокрака е симбол на конечниот триумф на идеите на комунизмот на петте континенти на земјата. (Прохоров, т. 27, 486)²⁷

Сл./Fig. 13

of the flag (Fig. 13). Essentially, the new description was meant to standardise the way in which the symbols were depicted, as well as how they were situated on the field of the flag. The new specifications made the appearance of the star, hammer, and sickle more geometrically precise and was intended to ensure that all Soviet flags produced in the country shared a common design.²⁴

The edict prescribed official uses of the flag, but also permitted it to be flown “on buildings of enterprises, social organisations, and institutions, as well as on dwellings” on designated Soviet holidays, and also “in connection with ceremonial and other festive measures carried out by state or social institutions and organizations”. Essentially, the Soviet flag was a state flag, but usage by the citizens of the USSR was permitted within specified contexts. In this way the use of the Soviet flag differed significantly than that of state flags in countries where wide-spread usage is common among the citizenry.²⁵

Descriptions of state flags and the directives for their use are key elements of state symbolism. However, the use of the flag is just part of the civil religious function of the symbol. For a state flag to function as an effective tool for communication, there is usually specific symbolism ascribed to the elements of the flag and that symbolism is typically defined for the citizenry. The *Great Soviet Encyclopedia* explained the meaning behind the flag to its readers:

The red color symbolizes the heroic struggle of the Soviet people, led by the CPSU²⁶, to construct socialism and communism. The hammer and sickle stand for the unshakable union of the working class and the kolkhoz peasantry. The red five-pointed star is a symbol of the ultimate triumph of the ideas of communism on the five continents of the earth. (Prokhorov 1973, vol. 27, 255)²⁷

Овој запис од енциклопедијата јасно ја дефинира мултивокалноста на советското знаме. Пренесените пораки ги вклучуваа концептите на советскиот суверенитет, единството на работниците и селаните и заедничката цел на советскиот народ под раководство на Партијата - градење комунистичко општество. Граѓаните рано биле научени на оваа симболика и требало да го разберат значењето на симболот, дури и ако свесно не го признале.

Дизајнот на знамето ги комбинирал двата најважни симболични елементи од државниот амблем со *красное знамя* - црвеното знаме на револуцијата. Во една статија од *Големата советска енциклопедија*, потеклото на црвениот банер како „симбол на револуционерната ослободителна борба“ е проследено со народните востанија во Иран во 8 век, Големата селанска војна од 16 век во Германија и Француската револуција од 1789-1799 година. Најзначајно, линијата на црвеното знаме била поврзана со политичките акции на масите: „Со бунтот од 5-6 јуни 1832 година, во Париз, црвениот банер станал симбол на крвта што ја пролеал народот, а со тоа и знамето на револуцијата, а по Париската комуна од 1871 година тоа станало знаме на пролетерската револуција и светското револуционерно работничко движење“. Како такви, многу револуционерни движења во Царска Русија ја прифатиле оваа боја како примарен симбол што се користел во нивните протести, како што објаснува енциклопедијата:

Во Русија, црвеното знаме првпат било подигнато во 1861 година од побунетите селани во Пензовската губернија. За време на првите политички демонстрации во Русија, на плоштадот на Казанскиот храм во Санкт Петербург на 6 декември 1876 година, работникот Ј. Потапов го подигнал црвеното знаме како симбол на борбата против самовластието. Првите првوماјски состаноци и митинзи на работниците штрајкувачи се одржале под црвеното знаме, и тоа се веело на барикадите на Револуцијата од 1905-07 година и за време на Февруарската револуција од 1917 година. По триумфот на Октомвриската револуција од 1917 година, тоа станало државно знаме на советската држава (Уредба на Серускиот централен извршен комитет од 14 април 1918 година) и борбеното знаме на нејзините вооружени сили. (Прохоров, т. 13, 336)²⁸

„Црвеното знаме на револуцијата“ немало спецификации за дизајн освен општата боја на полето.

This entry from the encyclopaedia clearly defines the multivocality of the Soviet flag. The messages conveyed included the concepts of Soviet sovereignty, the unity of the workers and peasants, and the common goal of the Soviet people under the leadership of the Party – the building of communist society. Citizens were taught this symbolism early on and should have understood the meaning of the symbol, even if they did not consciously acknowledge it.

The flag design combined the two most important symbolic elements from the state emblem with the *красное знамя* (*krasnoe znamia*) – the red banner of revolution. In an article from the *Great Soviet Encyclopedia*, the origins of the red banner as “the symbol of the revolutionary liberation struggle” were traced to popular uprisings in eighth-century Iran, the sixteenth-century Great Peasant War in Germany, and the French Revolution of 1789-1799. Most notably, the lineage of the red banner was tied to political actions of the masses: “With the revolt of June 5-6, 1832, in Paris, the red banner became a symbol of the blood spilled by the people and thus the banner of revolution, and after the Paris Commune of 1871 it became the banner of proletarian revolution and the world revolutionary workers’ movement.” As such, many revolutionary movements in Tsarist Russia adopted this colour as a primary symbol used in their protests, as the encyclopaedia explained:

In Russia the red banner was first raised in 1861 by rebellious peasants in Penza Province. During the first political demonstration in Russia, on Kazan Cathedral Square in St. Petersburg on Dec. 6, 1876, the worker Ia. Potapov raised a red banner as a symbol of the struggle against autocracy. The first May Day meetings and rallies of striking workers occurred under the red banner, and it flew at the barricades of the Revolution of 1905-07 and during the February Revolution of 1917. After the triumph of the October Revolution of 1917 it became the state flag of the Soviet state (Decree of the All-Russian Central Executive Committee of Apr. 14, 1918) and the combat banner of its armed forces. (Prokhorov 1973, vol. 14, 707-8)²⁸

The “red banner of revolution” had no set design specifications other than the general colour

Вообичаено, во контекст на руските револуции и советската употреба, тие имаа форма на долги банери со револуционерни пароли или едноставни знамиња со или без текст. Црвени знамиња и банери биле распространети во Советскиот Сојуз. Во форма на државно знаме тие биле истакнати на јавни места како што се владините згради и училиштата. Меѓутоа, бидејќи полето на државното знаме било „црвеното знаме на револуцијата“, широката разновидност на црвени знамиња и банери што се користат низ советското општество би послужиле како замена за официјалното државно знаме. Тие требало веднаш да сигнализираат патриотска порака субlimинално, дури и без присуство на ѕвезда, срп и чекан. Дополнително, знамињата на советските републики биле деривати на знамето на СССР и исто така требало да предизвикаат врска помеѓу републиката и поголемиот сојуз чиј дел била и таа.²⁹

Конечно, важно е да се препознае значењето на црвената боја во руската култура. Зборот за црвено – *красный* – го дели истиот јазичен корен и често е синоним за зборот *красивый*, што значи „убав“. Затоа, црвената боја традиционално го претставува концептот на убавина во руската култура. Иако името на Црвениот плоштад во Москва првично значеше „убав плоштад“, тој добил уникатно двојно значење за време на советската ера кога црвената станала боја поврзана со комунизмот и советската држава. Покрај тоа, треба да се забележи дека црвената боја имала силно психолошко влијание врз набљудувачот, што ја прави особено моќна боја во граѓански религиозни контексти. Како што забележал клиничкиот психијатар Волфганг Г. Јилек во неговата дискусија за психофизиолошките ефекти на тоталитарните симболи, црвеното „има неколку уникатни физиолошки и психолошки карактеристики“. Тој објаснил дека бидејќи црвената боја е бојата на крвта и огнот, таа е поврзана со основните инстинкти за преживување на човечкиот вид. Како резултат на тоа, „црвената боја е првата боја на која реагираат доенчињата и која ја препознаваат“. Јилек тврдел дека, како последица на поврзаноста на црвеното со позитивните и негативните емоции поврзани со крвта и огнот, бојата „ќе предизвика амбивалентни емоции кај луѓето, но нејзиниот непосреден ефект врз централниот нервен систем е стимулација и возбуда, со минливо зголемување на крвниот

of the field. Typically, within the context of the Russian revolutions and Soviet usage, they took the form of long banners bearing revolutionary slogans or simple flags with or without writing. Red flags and banners were pervasive in the Soviet Union. In the form of the state flag they were displayed in public venues such as government buildings and schools. However, because the field of the state flag was “the red banner of revolution” the wide variety of red flags and banners used throughout Soviet society would have served as substitutes for the official state flag. They were meant to instantly signal a patriotic message subliminally, even without the presence of the star, hammer, and sickle. Additionally, the flags of the union republics were derivatives of the USSR flag and should have also evoked a connection between the republic and the larger union of which it was a part.²⁹

Finally, it is important to recognise the significance of the colour red in Russian culture. The word for red – *красный* (*krasnyi*) – shares the same linguistic root with, and is often synonymous with, the word *красивый* (*krasivyi*), which means “beautiful”. Therefore, red has traditionally represented the concept of beauty in Russian culture. While the name of Moscow’s Red Square originally meant “beautiful square”, it took on a unique double meaning during the Soviet era when red became the colour associated with communism and the Soviet state. In addition, it should be noted that red has a strong psychological impact on the observer, making it an especially powerful colour in civil religious contexts. As clinical psychiatrist Wolfgang G. Jilek noted in his discussion of the psychophysiological effects of totalitarian symbols, red “has several unique physiological and psychological characteristics”. He explained that because red is the colour of blood and fire, it is thus linked to basic survival instincts of the human species. As a result, “red is the first colour to which infants react and which they recognise”. Jilek contended that, as a consequence of the relationship of red to the positive and negative emotions associated with blood and fire, the colour “will elicit ambivalent emotions in humans but its immediate effect on the central nervous system is one of stimulation, excitation and arousal with transient increase in blood pressure and pulse rate” (Jilek 2001, 24).³⁰

Within Soviet society the red banner was

притисок и пулсот“ (Jilek 2001, 24).³⁰

Во советското општество, црвениот банер требало да го потсети гледачот на црвеното знаме на револуцијата и историската борба на пролетаријатот. Банерот го претставувал единството на сите советски народи во границите на СССР; единството на работниците и селаните кои, под револуционерното црвено знаме, ја основале првата социјалистичка држава во она што беше Руската Империја; и братството на советскиот народ со сите работнички луѓе во светот под црвеното знаме на социјализмот. И знамето и државниот амблем биле користени за претставување на советската држава дома и во странство. Советските граѓани, кои уште од мали нозе учеле за политичките цели на марксизам-ленинизмот, би научиле за различните значења поврзани со државните симболи и симболички елементи преку многубројни канали. Симболите често се користеле низ Советскиот Сојуз и во официјален и во неофицијален контекст, така што не би било невообичаено жител на земјата да се сретне со нив речиси секојдневно.

6. ЗАКЛУЧОК

Како што покажа оваа статија, државните симболи на Советскиот Сојуз биле многу повеќе од репрезентации на државниот суверенитет и моќ. Тие биле графички начини на комуникација, преку кои државата проектирала пораки директно до граѓаните. Симболите биле широко користени низ советското општество и во официјални контексти и во неформални услови. Може да се најдат на различни цивилни предмети, како што се декор на домаќинството и честитки за државните празници. Еден од највпечатливите примери на празнична употреба било нивното вградување на украсите на елката за новогодишниот празник. Како новогодишните елки на Запад, традиционалната елка што се користела во СССР била прекриена со голема звезда - во овој случај со црвена боја. Меѓутоа, наместо да биде библиската звезда врзана за раѓањето на Христос, звездата на елката била толкувана како црвена звезда на меѓународниот социјализам. Државните симболи украсувале и други украси поставени на дрвјата.

Употребата на советски симболи за Нова година е одличен пример за тоа како симболиката на СССР била распоредена низ општеството. Преку постојаното изложување на симболите, граѓаните требале да се сетат на граѓанската религиозна поу-

meant to remind the viewer of the red banner of revolution and the historical struggle of the proletariat. The banner represented the unity of all the Soviet peoples within the boundaries of the USSR; the unity of the workers and the peasants who, under the revolutionary red banner, established the first socialist state in what had been the Russian Empire; and the brotherhood of the Soviet people with all the working people of the world under the red banner of socialism. Both the flag and the state emblem were used to represent the Soviet state at home and abroad. Soviet citizens, who were taught the political goals of Marxism-Leninism from an early age, would have learned about the various meanings attached to the state symbols and symbolic elements through numerous channels. The symbols were frequently used throughout the Soviet Union in both official and non-official contexts, so that it would not have been uncommon for a resident of the country to encounter them almost daily.

6. CONCLUSION

As this article has demonstrated, the state symbols of the Soviet Union were much more than representations of state sovereignty and power. They were graphical modes of communication, through which the state projected messages directly to the citizenry. The symbols were widely used throughout Soviet society in both official contexts and informal settings. They could be found on a variety of civilian objects such as household décor and greeting cards for state holidays. One of the most striking examples of holiday usage was their incorporation on fir tree decorations for the New Year's holiday. Like Christmas trees in the West, the traditional *elka* (елка) used in the USSR was topped with a large star – in this case red in colour. However, rather than being the biblical star tied to the nativity, the *elka* star was interpreted as the red star of international socialism. State symbols also adorned other decorations placed on the trees.

The use of Soviet symbols for the New Year is a prime example of how the *symbolics* of the USSR was deployed throughout society. Through constant exposure to the symbols, citizens were meant to remember the civil religious instruction

ка што ја добивале во детството. Вкрстените срп и чекан ја претставувале вредноста на трудот, додека црвеното знаме би го потсетил гледачот на револуционерната победа од октомври 1917 година. Свкупно, множеството симболи биле проткаени со посебни симболички елементи, секој со свое значење. Комбинирани во државниот амблем на Советскиот Сојуз и државното знаме, овие симболи ја раскажуваа приказната за Сојузот на Советските Социјалистички Републики и ја дефинирале целта на општеството како градење комунистичко општество. Додека СССР веќе го нема, симболичното наследство на советската државна хералдика живее. Симболичниот јазик на советската граѓанска религија сè уште се гледа и се разбира долго по распаѓањето на Советскиот Сојуз во декември 1991 година. Ова наследство зборува за моќта на државната хералдика и симболи и ја илустрира нивната важност во современото општество.

that they had received during childhood. The combined hammer and sickle represented the value of labour, while the red banner would have reminded the viewer of the revolutionary victory of October 1917. Altogether, the symbol set was imbued with distinct symbolic elements each with its own meaning. Combined into the state emblem of the Soviet Union and the state flag, these symbols told the story of the Union of Soviet Socialist Republics and defined the goal of the society as the building of a communist society. While the USSR is no more, the symbolic legacy of Soviet state heraldry lives on. The symbolic language of Soviet civil religion is still seen, and understood, long after the Soviet Union dissolved in December 1991. This legacy speaks to the power of state heraldry and symbols, and illustrates their importance in modern society.

БЕЛЕШКИ • NOTES

Оваа статија е делумно изведена од докторската теза на авторот. Целосниот текст на тезата е достапен на дигиталниот склад на универзитетот. / This article is partially extracted from the author's PhD thesis. Full text of the thesis is available in the university's digital repository. https://leicester.figshare.com/articles/thesis/Symbols_in_Service_to_the_State_The_Role_of_Flags_and_Other_Symbols_in_the_Civil_Religion_of_the_Soviet_Union/16558152.

- 1 Во последниот пасус, Вест го цитира есејот на Колман за граѓанската религија / In the final paragraph, West is quoting Coleman's essay on civil religion. (Coleman 1970, 69).
- 2 Повеќе за употребата на симболите во овој период / More on the use of symbols during this period (Соболева 2008, 64-72).
- 3 Оваа приказна се повторува и кај / This story was also repeated in (Поцелуев 1987, 35-41); (Карпенко 1986, 59-63); и (Мысова 1986, 13-16). За историска анализа на приказната / For a historical analysis of the story (Киселев и Лиубишева 1966, 21-26).
- 4 За опис на грбовите на руски / For a description of the arms in Russian (Советский Союз 1979, 44-45), а на англиски / in English (Prokhorov, 1973, 19).
- 5 За историски дискусии за државниот амблем / For historical discussions of the state emblem: (Киселев и Лиубашева 1966, 21-26); (Болотина 1983, 20-24); (Рошин 1989, 8-16); (Иванченко 1987); (Киселев и Сперансов 1968, 7-26, 41-43); (Соболева 2008, 59-91); и (Smith 1972, 26-42).
- 6 Основниот опис на ознаките во Известија бил ист, но без омаловажувачка референца за бело-гардејците („партијата на брашното“) / The basic description of the insignia in Izvestiia was the same, but without the disparaging reference to the White Guards (the “flour party”). (Известија 1918, 5).
- 7 ПВСР (Револуционный Военный Совет Республики) Револуционерен воен совет на Републиката, / Republic's Revolutionary Military Council. / За дискусија за историјата на советските воени ознаки / For a discussion of the history of Soviet military insignia (Харитонов 1960).
- 8 (Советский Союз 1979, 44-45); (Prokhorov 1973, 19); (Соболева 2008, 74-77); (Карпенко 1986, 60); (Караманчев 1978, 73-77); (Поцелуев 1987, 16-21); (Smith 1975, 174-179, 130-131); (Znamierowski 1999, 126-127, 242-243); (Черников 1987).
- 9 „Свездите на Кремљ“ / “Kremlin Stars”, (Prokhorov, 1973, 499); (Chernyak 1967, 650-51); (Chadaga 1967, 82-105).
- 10 На руски секогаш е (срп и молот) („срп и чекан“) / In Russian, it is always ordered “sickle and hammer”.
- 11 Превод од / Translation from (Соболева 2008, 83-84).
- 12 Превод од / Translation from (Соболева 2008, 86).
- 13 Додека интелигенцијата се сметаше за дел од работничката класа, оваа група не беше прикажана во овој важен симбол. Во севернокорејската симболика, амблемот на Работничката партија на Кореја ги илустрира сите три групи користејќи „комбинација од три алатки: чекан, срп со долга рачка и четка за калиграфија: претставувајќи ги работниците во земјата, земјоделците во земјата и интелектуалците на земјата“. / While the intelligentsia was considered part of the working class, this group was not depicted in this important symbol. In North Korean symbolism, the emblem of the Worker's Party of Korea illustrates all three groups using a “a combination of three tools: a hammer, a long-handled sickle, and a calligraphy brush: representing the country's workers, the country's farmers, and the

- country's intellectuals" (Thomas 2014, 95-115).
- 14 (Соболева 2008, 83-86); (Ivanov 1966, 45-51); (Поцелуев 1987, 23-26).
 - 15 За кратка дискусија за темата на изобилството во акција. / For a brief discussion of the abundance theme in action (Kurkovsky 2007, 15-17).
 - 16 За дискусија за важноста на паролите како пролетерски симболи. / For a discussion of the importance of slogans as proletarian symbols, (Караманчев 1978, 45-70).
 - 17 „Устав (основен закон) на Сојузот на Советските Социјалистички Републики“ [1977], / “Constitution (Fundamental Law) of the Union of Soviet Socialist Republics” [1977], (Prokhorov 1973, 19).
 - 18 „Устав (основен закон) на Сојузот на Советските Социјалистички Републики“ [1924], во (Soviet State Symbolism 1972, 44); „Основно право (устав) на Сојузот на Советските Социјалистички Републики“ [1936], (Ibid, 54-56); „За промена на дизајнот на државниот грб на СССР во врска со зголемувањето на бројот на републики на Унијата, едикт од 26 јуни 1946 година, Ведомости СССР (1946), № 25“, (Ibid 57); „За промена на дизајнот на државните оружја на СССР, едикт од 12 септември 1956 година, Ведомости СССР (1956), бр. 18, точка 395“, (Ibid, 61-62). / “Constitution (Fundamental Law) of the Union of Soviet Socialist Republics” [1924], in (Soviet State Symbolism 1972, 44); “Fundamental Law (Constitution) of the Union of Soviet Socialist Republics” [1936], (Ibid 54-56); “On changing the design of the state arms of the USSR in connection with the increase of the number of Union Republics, Edict of June 26, 1946, Vedomosti SSSR (1946), No. 25”, (Ibid 57); “On Changing the Design of the State Arms of the USSR, Edict of September 12, 1956, Vedomosti SSSR (1956), No. 18, item 395”, (Ibid 61-62).
 - 19 Бројот на населението за 1940 година се наоѓа во „Население“ / Population numbers for 1940 were found in “Population” (Prokhorov 1973, 20). 1939 (Советский Союз 1984, 10-14).
 - 20 Руски текст за договорот е достапен на / Russian text of the treaty is available at http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_1468.htm.
 - 21 „Постановление Правительства СССР от 12 ноября 1923 г. О государственном флаге Союза ССР“, (Соколов 2001, 203); (Ivanov 1966, 42-51). Во областа на вексилологијата и хералдиката, лентата со контрастна боја како што е златниот „раб“ што ја опкружува црвената ѕвезда од црвеното поле на знамето се нарекува фимбријација. Во руските извори, зборот што се користи за овој елемент е типично край (крај), што значи „раб“. / In the fields of vexillology and heraldry, the strip of contrasting colour such as the gold “edge” that delineates the red star from the red field of the flag is called a fimbriation. In Russian sources, the word used for this element is typically край (krai), which means “edge” or “rim”.
 - 22 „Договор за формирање на Сојузот на Советските Социјалистички Републики“, извадок во Советската државна симболика, 43-44. Забележете дека вообичаено е жолтата боја да се користи наместо златна во советските знамиња и нивните портрети. Видете исто така: Киселев и Сперансов, 49-53. / “Treaty Concerning the Formation of the Union of Soviet Socialist Republics”, excerpt in Soviet State Symbolism, 43-44. Note that it is common for the colour yellow to be used in place of gold in Soviet flags and portrayals thereof. See also: Kiselev and Speransov, 49-53.
 - 23 „О подробном описании государственного флага союза С.С.Р.“, 18 април 1924 година, http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_1999.htm.
 - 24 „За потврдување на статутот на државното знаме на СССР“, едикт од 19 август 1955 година, во советската државна симболика, 58-61. Придружната слика беше вклучена во указот и во преведениот извор. / “On Confirming the Statute on the State Flag of the USSR”, Edict of 19 August 1955, in Soviet State Symbolism, 58-61. The accompanying image was included in the edict, and in the translated source.
 - 25 За повеќе дискусија за историјата на советските знамиња и нивната употреба / For more discussion of the history of Soviet flags and their usage, (Киселев и Сперансов 1968, 49-55).
 - 26 (КПСС) Коммунистическая партия Советского Союза (Комунистичка партија на Советскиот Сојуз). / Communist Party of the Soviet Union.
 - 27 (Сигнев 1964, 211-15). Рускиот збор колхоз е комбинација од коллективное (колективно) и хозяйство (стопанство). / The Russian word колхоз (kolkhoz) is a portmanteau formed from the words коллективное (kollektivnoe), meaning “collective”, and хозяйство (khoziaistvo), meaning “enterprise”. In the combined form, the meaning is “collective farm”.
 - 28 Дискусијата за црвените банери како револуционерни симболи / Discussion of red banners as revolutionary symbols (Киселев и Сперансов 1968, 46-49).
 - 29 (Максиашев 1965, 206-7); (Figes and Kolonitskii 1999, 41-43); (Lane 1981, 200-201); (Соболева 2008, 59-91); (Ivanov 1966, 42-51); (Cartledge 2022); (Карпенко 1986, 59-61); (Мамаев 1972, 8-21); (Поцелуев 1987, 26-35). (Znamensky and Gallice 2010).
 - 30 Повеќе за црвената боја во руската култура / More on the colour red in Russian culture (Киблицкий 1997, 6-7); (Pronin and Pronin 1975, 153); (Shanskii 1968, 39); (Киселев и Сперансов 1968, 46).

- Болотина, С. 1983. «Как создавался наш герб. Наука и жизнь, № 11 (ноябрь): 20-24.
- Евгеньева, А. П. 1981. «Символика.» In Словарь русского языка, 2-е изд., 4:49. Москва: Издательство «Русский язык».
- Иванченко, Александр Владимирович. 1987. Союз серпа и молота: Государственные символы РСФСР. Москва: Советская Россия.
- Известия. 1918. «Значек красноармейца.» 19 апреля 1918, № 77, 5.
- Караманчев, Валентин. 1978. Пролетарская символика. Москва: Прогресс.
- Карпенко, В. А. 1986. «Наши славные символы». Воспитание школьников, № 4: 59-63.
- Киблицкий, Йозеф. 1997. «Немного о цвете, о красном цвете...» В Красный цвет в русском искусстве, ред. Евгения Петрова, 6-7. Санкт-Петербург: Государственный Русский музей.
- Киселев, Г. Ф., и В. А. Любишева. 1966. «В. И. Ленин и создание государственной печати и герба РСФСР.» История СССР, № 5 (сентябрь-октябрь): 21-26.
- Киселев, Георгий Федорович, и Николай Николаевич Сперансов. 1968. Эмблемы мира и труда: Государственные гербы и флаги Советского Союза и союзных республик. Москва: Издательство политической литературы.
- Лапшин, Владимир Павлович. 1983. Художественная жизнь Москвы и Петрограда в 1917 году. Москва: Советский художник.
- Лосев, Алексей Федорович. 1976. Проблема символа и реалистическое искусство. Москва: Искусство.
- Максяшев, П. Ф. 1965. «Когда впервые в России было поднято красное знамя.» Вопросы истории, № 3 (март): 206-7.
- Мамаев, Константин Константинович. 1972. Флаги рассказывают. Ленинград: Аврора.
- Маркс, Карл и Фридрих Энгельс. 1980. Манифест Коммунистической партии. Москва: Издательство политической литературы.
- Мысова, Л. 1986. «Использование государственной символики в воспитательной работе.» Воспитание школьников, № 6: 13-16.
- Почелуев, Владимир А. 1987. Гербы Союза ССР: Из истории разработки. Москва: Издательство политической литературы.
- Правда. 1918. «Значек красногвардейцев», 19 апреля 1918, № 75, 4.
- Прохоров, А. М., ред. 1970. Большая советская энциклопедия. Изд. 3-е. В 30 томах. Москва: здательство «Советская Энциклопедия».
- Рошин, Лев Васильевич. 1989. Наши воинские символы. Москва: Издательство ДОСААФ СССР.
- Сигнев, А. 1964. «Как создавался государственный флаг нашей родины.» Вопросы истории, № 11 (ноябрь): 211-15.
- Соболева, Надежда Александровна. 2006. «Из истории советской политической символики.» Отечественная история, № 2 (март-апрель): 89-109.
- Советский Союз. Центральное Статистическое Управление. 1984. Численность и состав населения СССР: по данным Всесоюзной переписи населения 1979 года. Москва: Финансы и статистика.
- Советский Союз. 1979. Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик: Принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7 октября 1977 г. Москва: Издательство «Юридическая литература».
- Соколов, Владислав Александрович. 2001. Флаги Российской Империи и СССР в документах. Москва: МГИУ.
- Харитонов, О. В. 1960. Иллюстрированное описание обмундирования и знаков различия Красной и Советской Армии (1918–1945 гг.). Ленинград: Артиллерийский исторический музей.
- Черников, Николай Дмитриевич. 1987. Наша красная звезда. Москва: Детская литература.
- Calhoun, Gloria. 2014. “Saints Into Soviets: Russian Orthodox Symbolism and Soviet Political Posters.” Master’s thesis, Atlanta, GA: Georgia State University. https://scholarworks.gsu.edu/history_theses/85.
- Cartledge, John. 2022. “Though Cowards Flinch: The Story of the Red Flag as a Symbol of Rebellion.” In Proceedings of the 26th International Congress of Vexillology (Sydney, Australia 31 August - 4 September 2015), 116-27. <https://fiav.org/wp-content/uploads/2022/06/26-07-Cartledge.pdf>.
- Chadaga, Julia Bekman. 2007. “Light in Captivity: Spectacular Glass and Soviet Power in the 1920s and 1930s.” Slavic Review 66 (1): 82-105. <https://doi.org/10.2307/20060148>.
- Chernyak, A. S. 1967. “Kremlin Ruby Stars Are 30 Years Old (Development of Ruby Glass).” Glass and Ceramics 24 (11): 650-51. <https://doi.org/10.1007/BF00677577>.
- Coleman, John A. 1970. “Civil Religion.” Sociological Analysis 31 (2): 67-77. <https://doi.org/10.2307/3710057>.
- Crampton, William G. 1990. Flags of the World: A Pictorial History. New York: Dorset Press.
- Figes, Orlando, and B. I. Kolonitskii. 1999. Interpreting the Russian Revolution: The Language and Symbols of 1917. New Haven: Yale University Press.
- Ivanov, Konstantin A. 1966. “Soviet Russian Flags.” Translated by Whitney Smith. The Flag Bulletin 6 (1-2): 42-51.
- Jilek, Wolfgang G. 2001. “Nazi and Communist Flags: Semiotic Aspects and Psychophysiological Dynamics of Totalitarian Symbols.” The Flag Bulletin No. 197, v. 40 (1): 1-40.
- Kharitonov, O.V. 1993. Soviet Military Uniform and Insignia, 1918-1958. St. Petersburg: Alga-Fund.
- Kurkovsky, Diana. 2007. “Monumentalizing Wheat: Soviet Dreams of Abundance.” Gastronomica 7 (1): 15-17. <https://doi.org/10.1525/gfc.2007.7.1.15>.
- Lane, Christel. 1981. The Rites of Rulers: Ritual in Industrial Society - the Soviet Case. Cambridge [Eng.]: Cambridge University Press.
- Marx, Karl, and Friedrich Engels. 1948. Manifesto of the Communist Party. New York: International Publishers.
- Prokhorov, Aleksandr Mikhailovich, ed. 1973. Great Soviet Encyclopedia. 31 vols. New York: Macmillan. English translation of Прохоров, А. М., ред. 1970.

Большая советская энциклопедия. Изд. 3-е. В 30 томах. Москва: издательство «Советская Энциклопедия».

Pronin, Alexander, and Barbara Pronin. 1975. *Russian Folk Arts*. South Brunswick, NJ: A. S. Barnes and Company.

Rousseau, Jean-Jacques. 1978. "On Civil Religion." In *On the Social Contract with Geneva Manuscript and Political Economy*, ed. by Roger D. Masters, translated by Judith R. Masters, 124-33. New York: St. Martin's Press.

Shanskii, Nikolai Maksimovich. 1968. *Russian Word Formation*. Oxford: Pergamon Press.

Smith, Whitney. 1972. "Soviet State Symbolism." In *Soviet State Symbolism: Flags and Arms of the USSR and Its Constituent Parts, 1917-1971*, 26-42. *The Flag Bulletin*, v. 11 #1. Winchester, MA: Flag Research Center.

Smith, Whitney. 1975. *Flags Through the Ages and Across the World*. New York: McGraw-Hill.

Soboleva, Nadezhda Aleksandrovna. 2008. "From the

History of Soviet Political Symbolism." *Russian Studies in History* 47 (2): 59-91. <https://doi.org/10.2753/RSH1061-1983470204>.

Soviet State Symbolism: Flags and Arms of the USSR and Its Constituent Parts, 1917-1971 (1972). Winchester, Mass.: Flag Research Center, Winter Mass.: Flag Research Center, Winter 1972

Soviet Union. 1941. *The Soviet Socialist Constitution*. Moscow: Russia To-day Society.

Thomas, Dean. 2014. "Flags and Emblems of the Democratic People's Republic of Korea: Vexillidolatriy in Its Purest Form." *Raven: A Journal of Vexillology* 21: 95-115.

West, Ellis M. 1980. "A Proposed Neutral Definition of Civil Religion." *Journal of Church and State* 22 (1): 23-40.

Znamensky, Pierre, and Guy Gallice. 2010. *Sous les plis du drapeau rouge*. Rodez: Rouergue.

Znamierowski, Alfred. 1999. *The World Encyclopedia of Flags: The Definitive Guide to International Flags, Banners, Standards and Ensigns*. London: Lorenz.

СЛИКИ • FIGURES

1. Амблем на РФСФР (1918-1920) / Emblem of the RFSFR (1918-1920). Vladimir Lobachev, artist. Wikimedia Commons, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Emblem_of_the_Russian_SFSR_\(1918-1920\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Emblem_of_the_Russian_SFSR_(1918-1920).svg). Public domain.
2. Грб на РФСФР (1920-1956) / Coat of arms of the RFSFR (1920-1956). Mikhael Jeromi, artist. Wikimedia Commons, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_the_Russian_Soviet_Federative_Socialist_Republic_\(1920-1956\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_the_Russian_Soviet_Federative_Socialist_Republic_(1920-1956).svg). Creative Commons License: CC BY-SA 3.0.
3. Државен амблем (грб) на СССР: верзија 4, 1956-1991 (15 републики) / State Emblem (coat of arms) of the USSR: version 4, 1956-1991 (15 republics). User 'C records', artist. Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:State_Emblem_of_the_Soviet_Union.svg. Public domain.
4. Значка на Работничката и селанската Црвена Армија со црвена звезда, чекан и плуг (околу 1918-1922). / Badge of the Workers' and Peasants' Red Army with the red star, hammer, and plough (ca. 1918-1922). A. S. Domank, *Znaki Voinskoi Doblesti*, 2nd ed. (Moscow: DOSAAF, 1990), [plate 6]. Image file from <http://bibliotekar.ru/4-1-77-nagrudnye-znaki-i-nagrady/3.htm>.
5. Значка на Работничката и селанската Црвена Армија со црвена звезда, срп и чекан, како што била основана од ПЕМЦ со Наредба бр. 753 (13 април 1922) / Badge of the Workers' and Peasants' Red Army with the red star, hammer, and sickle as established by RRM Order No. 753 (13 April 1922). Source: User 'JFG620', artist. Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Red_Army_Star_1922.jpg. Public domain.
6. Значка на Работничката и селанската Црвена Армија со црвена звезда, срп и чекан, како што била основана од ПЕМЦ со Наредба бр. 1691 (11 јули 1922) / Badge of the Workers' and Peasants' Red Army with the red star, hammer, and sickle as established by RRM Order No. 1691 (11 July 1922). Source: O. V. Kharitonov, *Soviet Military Uniform and Insignia, 1918-1958* (St. Petersburg: Alga-Fund, 1993), colour plate 18.
7. Дијаграм на Кремљинската звезда дизајнирана за замена на Спасителската кула: верзија по-

ставена во 1935 / Diagram of the Kremlin star designed for placement on Saviour Tower (Spasskaia bashnia): version installed in 1935. Source: Mikhail Aleksandrovich Topolin, *Kremlevskie zvezdy* (Moscow: Moskovskii rabochii, 1980), 19.

8. Дијаграм на Кремљинската звезда дизајнирана за замена на Спасителската кула, заменска верзија од 1937 / Diagram of the Kremlin star designed for placement on Saviour Tower: replacement version from 1937 (right). Source: Mikhail Aleksandrovich Topolin, *Kremlevskie zvezdy* (Moscow: Moskovskii rabochii, 1980), 29.

9. Советски државен амблем: верзија 1, 1923-1936 (4-7 републики) / Soviet State Emblem: version 1, 1923-1936 (4-7 republics). Source: User 'TheSign 1998', artist. Wikimedia Commons, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_the_Soviet_Union_\(1923%E2%80%931936\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_the_Soviet_Union_(1923%E2%80%931936).svg). Creative Commons License: CC BY-SA 3.0.
10. Советски државен амблем: верзија 2, 1936-1946 (11 републики) / Soviet State Emblem: version 2, 1936-1946 (11 republics). Source: Users 'Pavlik01' and 'DN1603', artists. Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:USSR_COA_1936.png. Public domain.
11. Советски државен амблем: верзија 3, 1946-1956 (16 републики) / Soviet State Emblem: version 3, 1946-1956 (16 republics). Source: Frédéric Michel, artist. Wikimedia Commons, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_the_Soviet_Union_\(1946-1956\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_the_Soviet_Union_(1946-1956).svg). Public domain.
12. Национално знаме на Советскиот Сојуз / National Flag of the Soviet Union. Source: Various Artists. Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Flag_of_the_Soviet_Union.svg. Public domain.
13. Национално знаме на Советскиот Сојуз / National Flag of the Soviet Union. Source: 'Ukaz Prezidiuma VS SSSR ot 19.08.1955 ob utverzhdenii Polozheniia o gosudarstvennom flage SSSR', 19 August 1955. Image file from Vikiteka, https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Flag_the_USSR_schema_Sbornik_zakonov_1938-1956.svg. Creative Commons License: CC BY-SA 3.0.

ЗЛАТНАТА КНИГА НА КОНСТАНТИНОВИОТ РЕД НА СВЕТИ ЃОРЃИ И ГРБОТ НА ОХРИДСКИОТ АРХИЕПИСКОП ЈОАСАФ II

Јован Јоновски

Македонско грбословно друштво,
Претседател и главен хералд
<https://orcid.org/0000-0003-2448-3441>

УДК 929.6:929.71]:271.222(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2320026j>

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Светиот воен Константинов ред на свети Ѓорѓи е основан во 1545 година како фантастичен ред кој се повикува на непостојна византиска традиција на витешки редови. Принцот Раду Кантакузино, бил Голем мајстор на Константиновиот ред на свети Ѓорѓи кој ја создал Златната книга на редот во 1717 година. Во неа е прикажан грбот на Јоасаф IV, архиепископ на Јустинијана Прима и на цела Албанија, како и на Македонија, Тесалија и Илирик. Најверојатно станува збор за поглаварот на Охридската архиепископија, Јоасаф II (1719-1745). Неговиот грб е заведен во книгата во 1718 година, една година пред Јоасаф да биде избран на таа позиција. Грбот е нацртан во католички стил, и се состои од 6 полиња, кои може да се толкуваат како доминионски грб, со грбовите на земјата/провинциите под негова јурисдикција. Ќе се обидеме да ги интерпретираме земските грбови врз основа на Стематологијата на Жефаровиќ. Неверојатно сличен грб, овој пат припишан на Охридската архиепископија, бил објавен на руски Грбослов во 1903 година. Написот дава објаснување за полињата кои не се вклопуваат со грбовите од Стематологијата.

Клучни зборови: Црковна хералдика, Охридска архиепископија, грб на Јоасаф II.

THE GOLDEN BOOK OF THE CONSTANTINIAN ORDER OF ST. GEORGE AND THE COAT OF ARMS OF THE ARCHBISHOP OF OHRID JOASAPH II

Jovan Jonovski

Macedonian Heraldic Society,
President and Chief Herald
<https://orcid.org/0000-0003-2448-3441>

UDC 929.6:929.71]:271.222(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2320026j>

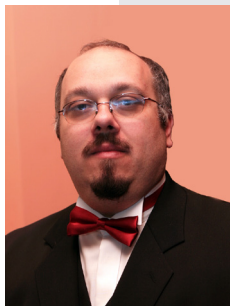
Peer-reviewed article

ABSTRACT

The Holy Military Constantinian Order of Saint George was established in 1545 as a fantasy order, claiming the non-existent Byzantine tradition of Orders of Chivalry. Prince Radu Cantacuzino, was the Grand Master of the Constantine Order of Saint George who created the Golden Book of

the order in 1717. As the Supreme Grand Prior of the Order, the arms of Joasaph IV, Archbishop of the Justiniana Prima and of all Albania, as well as of Macedonia, Thessaly, and Illyricum are depicted. He is most probably the head of the orthodox Archbishopric of Ohrid, Joasaph II (1719-1745). His coat of arms was registered in the book in 1718, a year before Joasaph was elected to the position. The arms are drawn in Catholic style, consisting of 6 fields that might be interpreted as dominion arms, of the lands or provinces under his jurisdiction. We try to interpret the lands based on the Zhefarovic Stemmatalogia. A remarkably similar coat of arms, this time attributed to an unnamed Archbishop of Ohrid, was published in Russian Grboved in 1903. The article gives the explanation of the quarters which do not fit in with the arms of the lands mentioned.

Keywords: Ecclesiastic heraldry, Archbishopric of Ohrid, Coat of arms of Joasaph II.

ВОВЕД

Редот, орденот има две перспективи, како институција на видливи обележја што може да се носат (фалеристика)¹ и како организирана група на луѓе, витешки ред, меѓусебно поврзан со завет, кои се стремат кон заедничка цел, и за што се користат исти средства (шивалристика)². Честопати при проучувањето овие две дисциплини тешко се раздвојуваат, бидејќи тие навлегуваат многу длабоко една во друга (Ацовић 2013, 14).

Витешките редови се појавиле кон крајот на 11 век, во контекст на крстоносните војни во Светата Земја. Тие биле групи поединци посветени на дадена цел, како што е заштита на ациите на Христовиот гроб, помош и лекување на ранетите, заштита на одредени реликвии итн. За постигнување на некои од овие цели била потребна и воена сила (Ацовић 2013, 14).

Во овие редови биле регрутирани луѓе од благородничко потекло, кои се заколнувале дека ќе ги следат и постигнат предвидените цели за што ќе го посветат својот живот на сиромаштија, целибат и апсолутна послушност на водачот на редот, Големиот мајстор. За нивно официјализирање била потребна и согласност од црквата, додека за носење оружје и воени активности била потребна дозвола од суверена власт. Според нивната основна функција, овие воено-монашки редови можат да се поделат во три главни групи:

- Воени редови, како што се темпларите, витезите од Калатрава, Сантијаго итн.
- Воено-болнички редови, како што се Малтешкиот ред, Тевтонскиот ред итн.
- Болнички редови, како што се Свети Лазар и други (Ацовић 2013, 15).

Некои од овие редови продолжиле да постојат дури и откако не биле во можност да ја исполнат својата првична цел, помагање на ациите кои патуваат во Светата Земја. Нивниот престиж и богатство, особено лојалноста кон структурата на редот, кој својот врв го доживеал во 14 век, ги инспирирале световните владетели да почнат да создаваат такви редови, каде што претходно монашките карактеристики биле само симболични. Од друга страна, овие нови редови биле поттикнати повеќе од елитизмот отколку од исполнувањето заеднички цели и доблести (Јоновски 2015, 296).

Неможноста да се стане дел од еден од овие

INTRODUCTION

The Order has two perspectives, as an institution of visible insignia that can be worn (phaleristics)¹, and as an organized group of people, an order of knighthood, interconnected by a vow, which strives for common a goal, for which the same means are used and coordinated (chivalry)². Often these two disciplines - phaleristics and chivalric studies, are hard to separate, since they penetrate very deeply into each other (Ацовић 2013, 14).

Orders of knighthood appeared in the late 11th century, in the context of the Crusades in the Holy Land. Those groups of individuals were dedicated to a goal, such as the protection of pilgrims to Christ's tomb, help and treatment of the wounded, protection of certain relics, etc. Military force was also needed to achieve some of these goals (Ацовић 2013, 14).

In these orders, people of noble origin were recruited, who vowed to follow set goals and to achieve them, and to dedicate their lives to poverty, celibacy, and absolute obedience to the leader of the order, the Grandmaster. The consent of the church was also needed for their officialization, while carrying weapons and military activities required a license from a sovereign authority. According to their basic function, these monastic-military orders can be divided into three main groups:

- Orders with a military character, such as the Templars, the Knights of Calatrava, Santiago, etc.
- Military hospitaller orders, such as the Maltese Order, the Teutonic Order, etc.
- Hospitaler orders, such as St. Lazarus and others (Ацовић 2013, 15).

Some of these orders continued to exist even after being unable to fulfill their initial purpose, helping pilgrims traveling to the Holy Land. Their prestige and wealth, especially the loyalty to the structure of the order, which had its peak in the 14th century, inspired secular rulers to start creating such orders, where previously the monastic characteristics were only symbolic. On the other hand, these new orders were sparked more by elitism than by fulfilling common goals and virtues (Јоновски 2015, 296).

The impossibility of becoming part of one of these elite orders led to the establishment of lay

елитни редови, довело до формирање на лаички братства собрани околу некоја религиозна или благородна идеја, или реликвија или локалитет. Поранешниот монашки завет бил целосно заменет со заклетва за лојалност кон суверенот на редот (Ацовић 2013, 15).

Братството Здружение на витешкиот ред на свети Ѓорѓи, создадено од унгарскиот крал Кароли Роберт од Анжу во 1326 година, се смета за прво од тој вид. До 15 век, речиси секоја поголема и помала владејачка кука во Европа имала свои редови. Сите овие редови имаат ознаки, што ја покажува нивната припадност кон редот. Но, што е уште поважно, тие имаат и свој устав кој ги дефинира, покрај целите на редот, и условите за членство (Јоновски 2015, 297).

Како што се зголемувал бројот на редовите и тие се оддалечувале од поголема цел кон која се посветувал целиот живот, полесно се намалуvalo и ограничувањето за припадност на само еден ред. Во периодот по 16 век, постоеле огромен број различни братства, со што се поставува прашањето за законитоста на воспоставувањето или континуитетот на поредокот (Јоновски 2015, 298).

Според видот и карактеристиките, и особено-стите на формирање, редовите можат да се поделат во 5 групи (Ацовић 2013, 20).

- Династички редови – воспоставени од владејачки или невладејачки монарх со историски легитимитет.

- Братски редови - основани од повисоки или пониски благородници и највисоката црковна хиерархија.

- Братства – формирани како друштва за специфични цели.

- Клиентски псевдоредови – кои немаат статут или ограничувања за членство, а кои со надворешни ознаки и церемонии ги имитираат историските редови, имајќи предвид финансиска добивка.

- Почесни редови – воспоставени од легитимни тела, кои имаат орденски ознаки, но немаат корпоративен карактер или функција. Тука припаѓаат одликувања на модерните држави каде што одликуваните немаат меѓусебни односи.

Регистарот на признати редови на Меѓународната комисија за ордени на витештвото (ICOC) (осн. 1960) ги препознава следниве видови: Независни, Полунезависни и Династички ордени.³

Со формирањето на Кралскиот и воениот ред

brotherhoods gathered around some religious or noble idea, relic, or locality. The former monastic vow has been completely replaced by an oath of loyalty to the sovereign of the order (Ацовић 2013, 15).

The Fraternal Society of Knighthood of St. George, created by the Hungarian King Karoly Robert of Anjou in 1326, is considered the first of the kind. Until the 15th century, almost every larger and smaller ruling house in Europe has its own orders. All these orders have a mark, insignia, which shows their affiliation to the order. But what is more important, it also has its own constitution which defines the conditions for membership as well as the goals of the order (Јоновски 2015, 297).

As the number of orders increased and they moved away from a larger goal towards which all life is dedicated, the limitations of belonging to only one order slowly decreased. In the period after the 16th century, there were a vast number of different brotherhoods, raising the question of the legality of the establishing or the continuity of an order (Јоновски 2015, 298).

According to the type and characteristics, and the peculiarities of formation, the orders can be divided into 5 groups (Ацовић 2013, 20).

- Dynastic orders – established by a reigning or non-reigning monarch with historical legitimacy.

- Confraternal orders - founded by higher or lower nobles and the highest ecclesiastical hierarchy.

- Fraternities – formed as societies for specific purposes.

- Client pseudo-orders – which do not have Constitution or membership restrictions and which with external markings and ceremonies, imitate the historical orders, with financial gain in mind.

- Honorary orders – established by legitimate bodies, which have order insignia, but do not have a corporate character or function. These include the modern state decorations where the decorated do not have mutual relations.

The register of recognized orders of the International Commission for Orders of Chivalry (ICOC) (Est. 1960) recognizes the following types: Independent, Semi-independent and Dynastic orders.³

на Сент Луис, во Франција во 1693 година, се менува целиот пристап кон функцијата на редовите. Ако дотогаш високите офицери секогаш биле од благороднички семејства, сега припадноста на редот е според сопствените воени заслуги и доблести на членот. Нејзиниот пример набрзо го следеле и другите европски феудални монархии и кнежевства: Саксонија во 1736 година го вовела Воениот ред на свети Хајнрих; Прусија во 1740 година - Орден за заслуги; Австрија во 1757 година - Орден на Марија Тереза; Русија во 1769 година - Орден на свети Ѓорѓи (Гајдов 2005).

Конечно, францускиот орден на Легија на честа, по идејата на Наполеон, на почетокот на 19 век, го дал главниот правец на ордените и медалите кои се даваат како јавно признание за достигнувања. Наполеоновите систем сè уште е вообичаен систем на одликувања до ден-денес (Ацовић 2013, 21).

Династичките и братските редови се создаваат од некој извор (фонтана) на почеста, *fons honorum*. Разликата е чисто легална, ако се работи за монарх, станува збор за династички редови, а ако се работи за друга кука на принц, кој нема статус на монарх или ако папата е фонс хонорум, се работи за братски поредок.

За време на средновековниот и модерниот период, Европа била поделена на многу кралства, кнежевства, во кои владееле многу владејачки куки. Често кралот бил избран од локалните кнезови, кои задржале голем дел од својот суверенитет над хералдиката и витешките редови.

За животот и постоењето на редот, фонс хонорумот, кој го создал редот, има апсолутна власт и може да го прекине редот. Прекинувањето на редот може да биде со укинување, кога има активна одлука или со изумирање, кога не е донесена активна одлука за укинување на редот, но не се примаат нови членови, и со изумирање на сегашните членови, редот згаснува. Членството во редот не е наследно.

Братствата се формираат како фондации/здруженија за исполнување конкретни цели, кои имаат свој статут и конкретни активности за постигнување на тие цели. Тие може да функционираат слично како редовите, но не се создадени или поддржани од никаков фонс хонорум. Такви се Ротари и Лајонес. Овие организации не тврдат дека се редови.

Но, некои братства, поради романтичната

With the establishment of the Royal and Military Order of Saint Louis in France in 1693, the entire approach to the function of the Order changed. Before this, the high officers were always from noble families; now, membership in the order was contingent on the member's own military merits and virtues. Its example was soon followed by other European feudal monarchies and principalities: Saxony in 1736 introduced the Military Order of St. Heinrich; Prussia in 1740 - Order of Merit; Austria in 1757 - Order of Maria Theresa; Russia in 1769 - Order of St. George (Гајдов 2005).

Finally, the French order of the Legion of Honor, after the idea of Napoleon, at the beginning of the 19th century, gave the main direction of the orders and medals given as public recognition of achievements. Napoleon's system of decorations is still a common system of decorations to this day (Ацовић 2013, 21).

Dynastic and confraternal orders were created from some source (fountain) of honor- the *fons honorum*. The difference is purely legal, if it is a monarch, it is a question of dynastic orders, and if it is another house of a prince, who does not have the status of a monarch, or, if the Pope is the *fons honorum*, it is a question of a confraternal order.

During medieval and modern period, Europe was divided into many kingdoms, principalities, in which many ruling houses ruled. Often the king was elected by the local princes, who retained much of their sovereignty over heraldry and knightly orders.

For the life and existence of the order, the *fons honorum*, who created the order, has absolute authority and can terminate the order. Termination of the order can be by abolition, when the order is ended by an active decision, or by extinction, when no active decision to cease the order has been made, but no new members are admitted, and with the extinction of the current members, the order dies out. Membership in the order is not hereditary.

Fraternities are formed as foundations/associations for the fulfillment of specific goals, which have their own constitution and specific activities for the achievement of those goals. They may function similarly to orders but are not created or supported by any *fons honorum*. These organizations (such as the well-known Rotary

перцепција на витешките редови и нивните ознаки и церемонии, се обидуваат да ги имитираат династичките и братски редови, тврдејќи дека продолжуваат континуитет на традиции на укинати или изумрени редови. Така се појавуваат разни темплари, кои се обидуваат со разни конструкции да тврдат историска поврзаност со некој од укинатите или изумрените редови. Иако тие братства може да имаат совршено легална форма на братство со благородна цел, самото нелегитимно тврдење, наменето да ги заведе другите да веруваат дека припаѓаат на легитимен историски ред фрла сенка врз намерите на самото братство. Вистинските редови никогаш не примаат во членство луѓе кои само ќе изразат интерес и ќе платат некаков вид членарина.

Клиентски псевдоредови – се групи на луѓе кои обично немаат статут или ограничување за членство и кои ги имитираат историските редови со надворешни знаци и церемонии. Обично, тие се создадени за финансиска добивка на водачите искористувајќи ја желбата на луѓето за слава и престиж. Тие обично имаат како фонс хонорум самопрогласени или непризнаени или дискутабилни благородници, или пониски свештеници, кои немаат вистинска моќ да иницираат или обноват ред.

Поради различни историски моменти, геополитички поместувања, се случува самопрогласен ред да биде индиректно признат од некој фонс хонорум, или изумрен ред да биде прифатен или обновен од трет со јурисдикција на друга земја. Исто така, често се појавуваат разни претенденти на позицијата на Голем мајстор, водачот на орденот, кои самостојно во исто време „наградуваат“ своја верзија на орденот. Суверенот можеше да назначи Голем мајстор, а потоа да го замени со друг и да ги укине претходно доделените грбови и титули.

Вакво нешто се случи и со Светиот воен Константинов ред на свети Ѓорѓи.

СВЕТИОТ ВОЕН КОНСТАНТИНОВ РЕД НА СВЕТИ ЃОРЃИ

Светиот воен Константинов ред на свети Ѓорѓи бил основан од италијанските благородници со албанско потекло, браќата Андреа Анцело и Паоло Анцело Флавио Комнено во 1545 година (Sainty 2018, 41) како строго католички ред. Според нивното тврдење, редот го основал самиот Константин Велики, а го обновил

and Lions Clubs) do not claim to be orders.

Some fraternities, due to the romantic perception of chivalric orders and their insignia and ceremonies, try to imitate dynastic and confraternal orders, claiming the continuity of traditions of abolished or extinct orders. This is how various Templars appear, which try with various constructions to claim a historical connection with one of the abolished or extinct orders. While those fraternities may have a perfectly legal form of fraternity with a noble purpose, the very illegitimate claim, intended to mislead others into believing they belong to a legitimate historical order, casts a heavy shadow on the intentions of the fraternity itself. Real orders never admit to membership people who will merely express an interest and pay a membership fee of some kind.

Client pseudo-orders are groups of people, who usually do not have a constitution or membership limit, and who imitate the historical orders with external signs and ceremonies. Usually, they are created for financial gain by taking advantage of people's desire for fame and prestige. They usually have, as their fons honorum, self-proclaimed or unrecognized or debatable nobles, or lower priests, who have no real power to initiate or renew an order.

Due to various historical moments, geopolitical shifts, it happens that a self-proclaimed order is later indirectly recognized by a fons honorum, or an extinct order is accepted or renewed by a third fons honorum, with the jurisdiction of another country. Also, various pretenders to the position of the grand master, the leader of the order, often appear, who independently at the same time “award” their own version of the order. The sovereign could appoint a Grand Master only to replace him with another one and cancel the previously granted arms and titles.

Something like this happened with the Holy Military Constantinian Order of Saint George.

THE HOLY MILITARY CONSTANTINIAN ORDER OF SAINT GEORGE

The Holy Military Constantine Order of Saint George was founded by Italian noblemen of Albanian descent, the brothers Andrea Angelo and Paolo Angelo Flavio Comneno in 1545 (Sainty 2018, 41) as a strictly Catholic order. According to their claim, the order was founded

нивниот предок, византискиот император Исак II Ангел на крајот на 12 в. Се разбира, ова е чиста фантазија бидејќи витешките редови во западна смисла биле целосно непознати за византискиот свет. Тие тврделе дека се наследно поврзани со византиските кралски династии Ангело и Комнени, а ги користеле и титулите: принц на Македонија, војвода од Тесалија и гроф Дривасто, Дурацо итн. Папата Павле III ги признал како потомци на императорите Ангелои (Sainty 2018, 41). Позицијата Голем мајстор на редот ја наследувале потомците од нивната семејна линија до 1697 година кога титулата и правата биле продадени на војводата од Парма, Франческо Фарнезе (Sainty 2018, 127-131).

Во Светото Римско Царство се појавиле многу претенденти кои тврделе дека се вистинските наследници на старите династии, како Џовани Антонио Анцело Флавио Комнено Ласкарис Палеолого. Роден како обичен селанец во Италија, Џан Антонио Лазиер всушност бил претендент за позицијата Голем мајстор на редот тврдејќи дека токму тој бил последниот легитимен наследник на Ангели, Комнени и Палеолог. Покрај грбови давал и благороднички титули со право на сопственост во поранешна Византија. Неговите активности биле под-

држани од светиот римски император Чарлс VI до 1725 година кога вистинскиот Голем мајстор Франческо Фарнезе докажал дека Лазиер бил измамник (Sainty 2018, 148).

Неговата улога ја презел принцот Јоан Родулфус Кантакузенус Ангелус Флавиус Комненос, или едноставно Раду Кантакузин. Влашкиот принц Раду Кантакузин е роден на 17 март 1699 година во Букурешт, како најстар син на Штефан Кантакузин, владејачки принц од Влашка (1714 - 1716), а со тоа и потенцијален иден владетел на Влашка. Кога неговиот татко, Штефан Кантакузин, бил погубен поради бунт, Раду побегнал од Букурешт. За да го врати своето семејство на власт во Влашка, Раду патувал низ Европа и се вклучил во различни шеми за

by Constantine the Great himself, and it was restored by their ancestor, the Byzantine Emperor Isaac II Angelos at the end of 12c. Of course, this is pure fantasy because knightly orders in the Western sense were completely unknown to the Byzantine world. They claimed to be related to the Byzantine royal dynasties of Angelo and Comneni, and also used the titles “Prince of Macedonia”, “Duke of Thessaly” and “Count of Drivasto, Durazzo etc”. Pope Paul III recognized them as descendants of the Angeloi emperors (Sainty 2018, 41). The position of Grand Master of the order was inherited by descendants in their family line until 1697 when the title and rights were sold to the Duke of Parma, Francesco Farnese (Sainty 2018, 127-131).

Many pretenders appeared in the Holy Roman

Empire who claimed they were the true heirs of the dynastic family of old such as Giovanni Antonio Angelo Flavio Comneno Lascaris Paleologo. Born as a simple peasant in Italy, Gian Antonio Lazier was actually a pretender to the position of Grand Master of the order claiming that he was the last legitimate heir of Angelos and Comnenos and Palaeologus. In addition to the order, he also gave noble titles with the right to property in former

Byzantium. His activities were supported by the Holy Roman Emperor Charles VI until 1725 when the real Grand Master Francesco Farnese proved that Lazier was a fraud (Sainty 2018, 148).

His role was taken by Prince Joannes Rodolphus Cantacuzenus Angelus Flavius Comnenos or simply Radu Cantacuzino. Wallachian Prince Radu Cantacuzino was born on 17 March 1699 in Bucharest, as the eldest son of Ștefan Cantacuzino, ruling Prince of Wallachia (1714–1716), and thus a potential future ruler of Wallachia. When his father, Ștefan Cantacuzino, was executed for rebellion, Radu fled Bucharest. To restore his family to power in Wallachia, Radu traveled across Europe and engaged in various schemes to increase his status, wealth

Ѓерданот на редот, од Златната книга./The collar of the order from the Golden Book

да го зголеми својот статус, богатство и моќ. На неговите патувања, тој се сретнал со некои од најмоќните и највлијателните луѓе на своето време, како што се Петар Велики од Русија и Фридрих Велики од Прусија. Од 1717 до 1745 година, Раду живеел во Виена, главниот град на Хабсбуршката Монархија. Со цел да го зголеми својот статус и да заработи пари, Раду почнал да го разубавува своето семејно потекло, тврдејќи дека потекнува од Кантакузин, моќно византиско благородничко семејство, и директен потомок и наследник на византискиот император Јован VI Кантакузин (1347–1354) (Comănescu 2018, 509-513).

Принцот Михаи. Д. Стурџа во своето обемно дело ги разработува тврдењата дека Кантакузините од Влашка всушност биле вистински потомци од византиската династија. (Sturdza 2014)

Раду се претставувал како Голем мајстор на Константиновиот ред на свети Ѓорѓи со (наведен) декрет од Чарлс VI издаден на 1 февруари 1735 година. Тој доделувал благородништво и грбови на веќе значајни европски благородници, како Томас Нугент, шестиот гроф од Вестмит и Ласло, баронот Кемени од Манастирени. Неговата практика беше прифатена од аристократијата.

Заедно со титулата Голем мајстор продолжил да ја користи и титулата принц на Македонија, Тесалија итн., и со право да се декларира како заштитник на манастири во тие територии, како оној од околината на Еласона (Лариса) (Pippidi 1994, 112).

Постојат две повелби дадени од него на манастирот Олимпотица во Тесалија, на 1 август 1730 и на 8 февруари 1735 година, со која му дава грб на старешината на манастирот, а овој грб вклучува црвено „галеро“ во католички стил (Scieri 2013, 18-19, сл. 2-3).

По смртта на Карл VI (1740), поради интригите на Раду, доделување витешки титули, освен за благородници, и на обични луѓе и богатите трговци во замена за пари, владетелите на Хабсбуршката Монархија, Марија Тереза и Францис I (1737 - 1765), му ги укинале правата на Раду на Голем мајстор и ги поништиле сите титули и привилегии дадени од него. Од 1744 година, аристократите од Виена почнале да се сомневаат во принцот, кој веќе бил во големи долгови. Со уништена репутација и за да ги избегне локалните наплатувачи на долгови, Раду

and power. On his travels, he met some of the most powerful and influential men of his time, such as Peter the Great of Russia and Frederick the Great of Prussia. From 1717 to 1745, Radu lived in Vienna, the capital of the Habsburg Monarchy. In order to increase his status and earn money, Radu began to embellish his family origins, claiming descent from the Cantacuzino, a powerful Byzantine noble family, and as a direct descendant and successor of the Byzantine Emperor John VI Cantacuzino (r. 1347–1354) (Comănescu 2018, 509-513).

Prince Mihai. D. Sturdza in his voluminous work elaborates the claims that the Cantacuzinos of Wallachia were actually true descendants from the Byzantine dynasty. (Sturdza 2014)

Radu presented himself as the Grand Master of the Constantinian Order of St. George by an (alleged) decree of Charles VI issued on February 1, 1735. At this point, he had already been acting as the Grand Master for at least 18 years, bestowing both orders and titles. He granted nobility and arms to already-important European nobles, such as Thomas Nugent, the 6th Earl of Westmeath and László, Baron Kemény of Mănăstireni. His practice was accepted by the aristocracy.

Together with the title of Grand Master he also continued to use the title s of Prince of Macedonia, Thessaly, giving him the right to declare himself, as protector of a monastery in the vicinity of Ellassona (Larisa)(Pippidi 1994, 112).

There are two charts offered by him to the Monastery Olympiotissa in Thessaly, the 1 August 1730 and the 8 February 1735, granting of arms to the superior of the monastery, and this grant of arms includes a Catholic-style red ‘galero’ (Scieri 2013, 18-19, fig. 2-3).

After the death of Charles VI (1740), due to Radu’s intrigues, awarding of knighthoods, apart from nobleman, also to commoners and rich merchants in exchange for money, the rulers of the Habsburg Monarchy, Maria Theresa, and Francis I (1737 –1765), revoked Radu’s rights to Grand Master and annulled all titles and privileges granted by him. From 1744, the aristocrats of Vienna began to suspect the prince who was already heavily in debt. With a ruined reputation and to avoid local debt collectors, Radu fled Vienna in 1745. Traveling through Europe, he offered his services to various nobles and still

побегнал од Виена во 1745 година. Тој починал на 21 мај 1761 година во Ластовице, Полска, и е погребан во црквата Свети Јован од Камиенец Подолск, Полска (сега Украина) (Sainty 2018, 513).

ЗЛАТНА КНИГА НА СВЕТИОТ ВОЕН КОНСТАНТИНОВ РЕД НА СВЕТИ ГОРГИ

Во Националниот архив во Јаши, Романија, во колекцијата на ракописи, со сигнатура Ms 2617, се чува грбовник со наслов „Liber Aureus“.³ Книгата датира од 1717 до 1728 година. Ракописот е купен во декември 1977 година од Елена Доници од Букурешт, родена како Кантакузин, која е последниот потомок на гранката Балени (Галати) од Кантакузини, позната по нивните библиофилски реткости (Iftimi 2014, 11). Тоа е повеќе книга индекс, список на имиња на членовите на редот и нивните титули споменати погоре. Златната книга е со димензии 25,6 x 39,5 см, има 113 фолија, сите со линеарна рамка, од кои само 36 фолија имаат некаква содржина. Нумерирањето на страниците сугерира дека книгата е преукоричена. На десните страници има оригинално нумерирање, но бројките се пречкртани и додадени се нови броеви со молив. Тоа е направено со користење на recto&verso стил, додавајќи го „v“ на следната лева страна. Страница 37r (оригинално нумерирана 53. Видливо е дека повеќе страници биле исечени од книгата пред оваа страница) содржи текст со различен ракопис, „Унапредување на Станислав Дивани во гроф на Тарнов на 13 мај 1753 година“. Во текстот на маргината се споменува селото Компиолки во Краковската Област. На страницата (оригинално нумерирање) 64 стои текстот на романски јазик „Овој ракопис содржи 37 (триесет и седум) фолија“

sought the position of grand master. Radu died on 21 May 1761 in Lastowice, Poland, and was buried in the Church of St John from Kamieniec Podolsk, Poland (now Ukraine) (Sainty 2018, 513).

GOLDEN BOOK OF THE HOLY MILITARY CONSTANTINIAN ORDER OF SAINT GEORGE

In the National Archive in Iași, Romania, in the collection of manuscripts, under the signature Ms 2617, an armorial titled “Liber Aureus” is kept.³ The book dates from 1717 to 1728. The manuscript was bought in December 1977 from Elena Donici of Bucharest, born Cantacuzino, being the last descendant of the Băleni branch (Galati) of Cantacuzini, famous for their bibliophile rarities (Iftimi 2014, 115). It is more of an index book, a list of all the names of the members of the order and their titles mentioned above. The Golden Book has dimensions of 25.6 x 39.5cm, has 113 folios, all with a linear bordure, of which only 36 folios have any content. The page numbering suggests that the book was rebounded. There is original numbering

on the right-hand pages, but the numbers have been crossed out and new pencil numbers have been added. It is done using recto&verso style, adding the “v” on the following left-hand side. Page 37r (original numeration 53. It is clear that multiple pages were cut out of the book prior to this page) contains text in different handwriting, “The creation of Stanislaus Divany as count of Tarnow on 13 May 1753”. The text on the margin writes mentions village of Kompiolki in Krakow region. On the page (original numbering) 64, there is a text in Romanian “The present manuscript contains 37

Сл./Fig. 1

потпис и датумот 19 септември 1980 година, веројатно годината кога е каталогизиран од архивата.

Воведната илустрација (1r), најверојатно, е грбот на Папството (сл. 1). Не е на некој конкретен папа, туку е повеќе како илустрација. Штитот е поделен по лев превез. Десно, сцена на воскресението со Исус кој се крева од изсидан гроб, чуван од двајца римски чувари, и го држи знамето на воскресението: црвен гонфалон со бел крст. Лево, светец кој држи жезол во лева рака и во десната отворена книга, сето природно обоено. Зад штитот архиепископски крст со два вкрстени клуча сите златни. Над штитот, опкружен со две палмини гранки, има круна (сл. 1).

Сите илустрации, нацртани од многу вешт уметник, ја покриваат целата страница.

На насловната страница пишува (сл. 2):

„Liber Aureus Sacra Angelica Aureatae
Constantiniae Militae Augusti Ordinis Sancti Megalo
Martyris Georgij in quo continentur Nomina Magni
Insignis Ordinis Magistri Magnorum Priorum
Summi Magisterij Supremorum Praefectorum
Praefectorum in quo continentur ium, Superiorum
Magistery Sacellanorum Caeteroruma Insionis Ordinis
Torquatorum Equituata Iustiticae Professorum, et
Gratiae Dispensatorum, nec non Augusti Ordinis
Nobilorum Matronarum Ab Anno Salutis MDCCXVII

Augusti S M Ordinis

Magnus Magister

Sermus D. Dus Rodolphus

Prps Cantacuzenus

Преводот би бил:

Златната книга на
Светата ангелска златна
царска Константинова
милиција на Редот на светиот
великомаченик Ѓорѓи, во
која се претставени имиња-
та, големите ознаки на ре-
дот, на вишиот магистери-
ум, на другите капелани
од редот на герданот, на
коњаничките професори по
правда, мајсторите, на голе-
мите приори, на врховниот
магистериум, на врховни-
те префекти и во теолозите
од прва и втора класа, на
назначени функционерите,

(thirty-seven) folia” signature and the date 19 Sept 1980, probably the year it was catalogued by the archive.

The opening illustration (1r) is supposed to be the coat of arms of the Papacy (Fig 1). It is not of any particular Pope but is more as an illustration. The shield is partitioned per bend sinister. In dexter, a scene Proper of the resurrection with Jesus rising from a masoned grave, guarded by two Roman guards, holding the flag of resurrection: a red gonfalon with white cross. In sinister, a man holding a scepter in sinister hand and in dexter an open book, all Proper. Behind the shield an archbishop’s cross with two keys in saltire all Or. Above the shield encircled by two palm branches proper is a crown (Fig. 1).

All illustrations, drawn by a very skillful artist, are covering the entire page (Fig. 2).

The title page writes:

“Liber Aureus Sacra Angelica Aureatae
Constantiniae Militae Augusti Ordinis Sancti
Megalo Martyris Georgij in quo continentur
Nomina Magni Insignis Ordinis Magistri
Magnorum Priorum Summi Magisterij
Supremorum Praefectorum, et in Dionitate Primae
et Secundae Classis constitutorum Officialium,
Superiorum Magistery Sacellanorum Caeteroruma
Insionis Ordinis Torquatorum Equituata Iustiticae
Professorum, et Gratiae Dispensatorum, nec non
Augusti Ordinis Nobilorum Matronarum Ab
Anno Salutis MDCCXVII

Augusti S M Ordinis

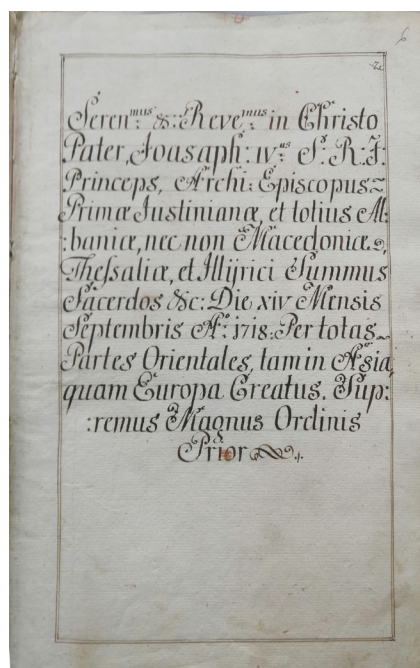
Magnus Magister

Sermus D. Dus Rodolphus

Prps Cantacuzenus

The translation would be:

The Golden Book of the
Sacred Angelic Golden Imperial
Constantinian Militia of the
Order of the Saint Great Martyr
George, in which the Names,
the Great Insignias of the Order,
of the Superior Magisterium,
of the Other Chaplains of the
Order of the collar, of the
Equestrian Professors of Justice,
the Masters, of the Great Priors,
of the Supreme Magisterium,
of the Supreme Prefects, and in the
Divinity of the First and Second

Сл./Fig. 2

врховните судии, на истакнатите, на другите, и благодатните диспанзери, а исто така и на царскиот ред на благородните болничарки од годината на спасението 1717 година.

Август С. М.

Голем мајстор на редот

Смирениот Рудолф принцот Кантакузен

Освен насловната страница, првиот список е насловен како „*Nomina Magnorum Insignis Ordinis Priorum*“: Имиња на големите ознаки на старешините на редот. Списокот е празен. Потоа следуваат 8 грбови на левата страна со опис на десната. Прво е грбот на Јоасаф IV, кој ќе биде детално објаснет. Потоа следуваат Константин Кантакузен, Јоанес Фридрикус, Фердинанд Балтасар, Томас Милорд Нугент, Илмус Владислав, Илмус Хенрикус Кристијанус, Патер Иноцентиус де Клајн (само текст без прикажан грб) и Јоанес Филип.

Потоа продолжува со списоци, од кои повеќето се празни (сл. 3).

Sepremus Cancellarius - врховен канцелар (стр. 24); *Capituli Decanus* - декан на одделите (стр. 25); *Supremus Camerarius* - врховен чембрлен (стр. 26); *Magisterij Prapositus* (стр. 27); *Supremus Ceremonia* (стр. 28); *Procurator Generalis* (стр. 29) празен список; *Magisterij Sacelloru* (стр. 30); *Mag. Thesaurarus* (стр. 30v); *Cancellaria Director* (стр. 31) празен список; *Syndicus Capituli* (стр. 31v) празен список; *Auditor* (стр. 32) празен список; *Proto Notarius* - главни нотари (стр. 32v) празен список; *Charlophilax* (стр. 33) празен список; *Armorum Heraldia* - хералд (стр. 33v) празен список; *Vestiarius* - гардеробер (стр. 34) празен список; *Custos* - Кустос (стр. 34v) празен список; *Depositarius* - депозитар (стр. 35) празен список; *Receptor* - приемник (стр. 35v) празен список; *Capellani Majores: Ritus Graci et Latini* - големи капелани: грчки и латински обреди (стр. 36)

Изгледа дека Златната книга била промотивен материјал или примерок за оние понудени титули и позиции од Раду Кантакузен. Содржи

Classes of the Officials appointed, the Superior Magisters, of the Prominent, of the Others, and The Grace of the Dispensaries, and also of the Imperial Order of Noble Matrons from the Year of Salvation 1717.

Augustus S. M.

Great Master of the Order

Sermus D. Dus Rodolphus Prince Cantacuzenus

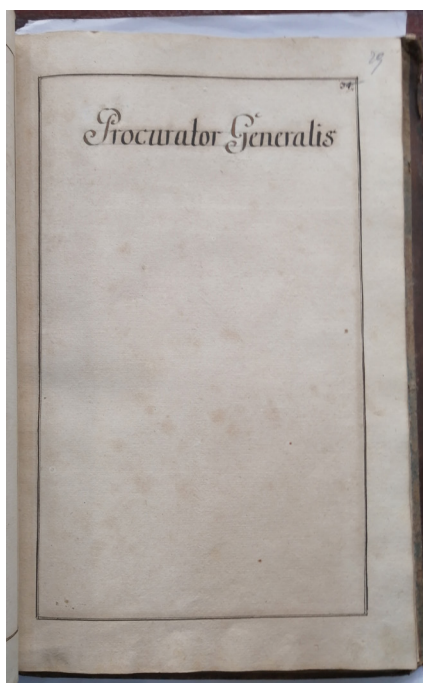
Apart from the cover pages, the first list is titled “*Nomina Magnorum Insignis Ordinis Priorum*”: Names of the Great Insignia of the Priors of the Order. The list is blank. Then follows 8 coats of arms on the verso with the description on the recto. First is the coat of arms of Joasaph IV which will be explained in detail. Then follows *Constantinus Cantacuzenus*, *Ioannes Fridericus*, *Ferdinandus Baltasar*, *Thomas Milord Nugent*, *Ilmus Vladislaus*, *Ilmus Henricus Christianus*, *Pater Inocentius de Klein* (only text no arms depicted), and *Ioannes Philippus*.

Then continues with lists, most of which are empty (fig 3).

Sepremus Cancellarius - Supreme Chancellor (p. 24); *Capituli Decanus* - Dean of Chapters (p. 25); *Supremus Camerarius* - Supreme Chamberlain (p. 26); *Magisterij Prapositus* (p. 27); *Supremus Ceremonia* (p. 28); *Procurator Generalis* (p. 29) empty list; *Magisterij Sacelloru* (p. 30); *Mag. Thesaurarus* (p. 30v); *Cancellaria Director* (p. 31) empty list; *Syndicus Capituli* (p. 31v) empty list; *Auditor* (p. 32) empty list; *Proto Notarius* (p. 32v) empty list; *Charlophilax* (p. 33) empty list; *Armorum*

Heraldia (p. 33v) empty list; *Vestiarius* (p. 34) empty list; *Custos* - Guardian (p. 34v) empty list; *Depositarius* - Depositary (p. 35) empty list; *Receptor* - Receiver (p. 35v) empty list; *Capellani Majores: Ritus Graci et Latini* - Major Chaplains: Greek and Latin Rites (p. 36).

The Golden Book seems to be a promotional material or sample for those offered titles and positions by Radu Cantacuzen. It contains very

Сл./Fig. 3

многу малку грбови за да биде грбовник. Постојат познати грбови доделени од Раду, кои не се вклучени во Златната книга.

За нас најголем интерес е грбот на архиепископот Јоасаф IV.

ГРБОТ НА ЈОАСАФ IV

Вториот грб во Златната книга (стр. 5v) е со натпис: *Serenmus Revemus in Christo pater Joasaph IVus S. R. I Princeps, Archi Episcopus Primæ Justiniana et totius Albaniae, nec non Macedoniae, Thessaliae, et Illirici Summus Sacerdos Die xiv Mensis Septembris A: 1718 Per totas Partes Orientalies tamin Asia quam Europa Greatus. Supremus Magnus Ordinus Prior*”

Смирениот пречесан во Христа отец Јоасаф IV, принц на Светото Римско Царство, архиепископ на Јустинијана Прима и на цела Албанија, како и на Македонија, Тесалија и Илирик, првосвештеник. На 14 септември 1718 година низ сите источни делови на Азија и Голема Европа. Врховен голем приор на редот.

Ако се работи за вистински црковен великодостојник од овој период, името одговара, но не и бројот. Кај тогашните католички епископи на Скопје ова име не се јавува. Веројатно се работи за православниот охридски архиепископ, поглаварот на православната Охридска архиепископија Јоасаф II (1719-1745).

Охридската архиепископија (1018-1767) била автокефална православна црква, која тврдела дека е продолжение на Јустинијана Прима, основана од императорот Јустинијан I во 535 година. По освојувањето од Отоманската Империја, Охридската архиепископија е под јурисдикција на Вселенската патријаршија во Константинопол (Vraniskovski 2009, 44).

Јоасаф е роден во 1660 година, во Москополе. Потекнувал од богато семејство, учел литература, реторика и теологија во родниот град. Во 1706 година бил избран за епископ во Преспа, а во 1709 година за митрополит во Корча. Неговото устоличување се случило во февруари 1719 година во храмот Света Софија во Охрид. Во текот на својот живот успеал да обнови неколку цркви и манастири, изградил училишта и библиотеки, ги вратил долговите на митрополијата кон државата и стипендирал млади за студии во поголемите образовни центри од тоа време. Починал на 22 октомври 1745 година, погребан е во Охрид.

few coats of arms to be a armorial. The known arms granted by Radu are not included in the Golden Book.

For us the greatest interest is the arms of Archbishop Joasaph IV.

COAT OF ARMS OF JOASAPH IV

The second arms in the Golden Book is the one titled: *Serenmus Revemus in Christo pater Joasaph IVus S. R. I Princeps, Archi Episcopus Primæ Justiniana et totius Albaniae, nec non Macedoniae, Thessaliae, et Illirici Summus Sacerdos Die xiv Mensis Septembris A: 1718 Per totas Partes Orientalies tamin Asia quam Europa Greatus. Supremus Magnus Ordinus Prior*”

Serenmus Revemus in Christ Father Joasaph IVus, Holy Roman Empire, Prince, Archbishop of the Justiniana Prima and of all Albania, as well as of Macedonia, Thessaly, and Illyric, High Priest. On the 14th of the Month of September 1718 Through all the Eastern Parts Asia and Great Europe. Supreme Grand Prior of the Order.

If it is a real church dignitary of this period, the name matches but not the number. Among the catholic bishops of Skopje of the time this name does not appear. It is probably the Orthodox Archbishop of Ohrid, the head of Orthodox Archbishopric of Ohrid, Joasaph II (1719-1745)

The Archbishopric of Ohrid (1018-1767) was an autocephalous Orthodox church that claimed it was a continuation of Justiniana Prima, established by Emperor Justinian I in 535. After the fall of the Byzantine Empire under the Ottomans, the Archbishopric came under the supreme ecclesiastical jurisdiction of the Ecumenical Patriarchate of Constantinople (Vraniskovski 2009, 44).

Joasaph was born in 1660 in Moscopole. He came from a rich family, and studied literature, rhetoric, and theology in his hometown. In 1706 he was elected as a bishop in Prespa, and in 1709 as a metropolitan in Korche. His enthronement took place in February 1719 at St. Sofia in Ohrid. During his life, he managed to rebuild several churches and monasteries, built schools and libraries, returned the debts of the metropolitanate to the state, and granted scholarships to young people for studies at the major educational centers of the time. He died on October 22,

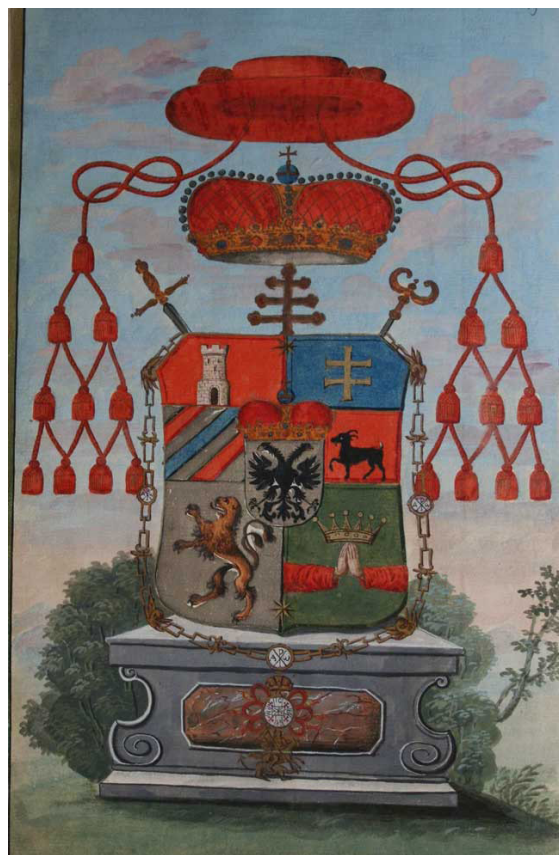
Тој беше последниот голем охридски архиепископ (Снегаров 1995, 208). Охридската архиепископија престанала да постои само две децении по неговата смрт во кој период се смениле дури 8 архиепископи (Снегаров 1995, 209-210).

Јоасаф бил современик со Христофор Жефаровиќ, македонски сликар, иконописец, гравер и хералдичар, роден во Дојран. Учел во Солун, а потоа заминал во Карловачката митрополија. Тој живописал неколку цркви и изработил многу гравирани, а потоа и печатени икони. Неколку

се светци кои се почитувани во Македонија, особено свети Наум Охридски со многу детали од околината што сугерираат дека тој ги посетил Охрид како и Москополе (Антиќ, 2020, 20). Неговото клучно дело е Стематогрaфијата, грбoвник на „земјите во кои се зборува словенски“, објавена е на 21 октомври 1741 година во Виена, додека Раду бил таму. Жефаровиќ починал во 1753 година во Москва. Иако тројцата, принцот, архиепископот и сликарот, биле современици и се наоѓале на исти места, не знаеме до кој степен, доколку ги има, знаеле еден за друг (Јоновски 2020).

Грбот на Јоасаф IV(II) (сл. 4), емблaзониран во класичен католички стил, со атрибути на архиепископски грб - црковно галеро со 10 висулки на секоја страна и златен епископски крст зад штитот. Но, покрај оваа редовна параферналија, достоинствена за чин архиепископ на Латинската црква, има и вкрстени православно пастирско жезло и меч. Штитот и штитчето се крунисани со принцова круна. Околу штитот е ѓерданот на Воениот Константинов ред на свети Ѓорѓи.

Блазонот на грбот е: Пресечен, квадриран

Сл./Fig. 4

1745, being buried in Ohrid. He was the last great Archbishop of Ohrid (Снегаров 1995, 208). The Archbishopric of Ohrid ceased to exist only two decades after his death; there were 8 archbishops in that time period. (Снегаров 1995, 209-210).

Joasaph was contemporary with Hristofor Zhefarovic, a Macedonian painter, icon painter, engraver, and heraldic artist, born in Dojran. He studied in Salonica and then went to the Metropolitanate of Karlovac. He painted frescoes in several churches and produced many engraved and printed icons. Several

are of saints venerated in Macedonia, especially St. Naum of Ohrid with many details from the surroundings that suggest he visited Ohrid and Moscopole (Антиќ, 2020, 20). His key piece is the Stemmato-graphia, an armorial of “Slavic speaking lands”, it is published on October 21, 1741, in Vienna, while Radu was there. Zhefarovic died in 1753 in Moscow. Although the three were contemporaries and were found in the same places, we do not know, to what extent, if any, they knew of each other.

The coat of arms of Joasaph IV(II) (Fig. 4) is emblazoned in classic Catholic style, with the attributes of an archbishop's coat of arms - an ecclesiastical galero with 10 tassels on each side and a golden bishop's cross behind the shield. Besides this regular paraphernalia, worthy of the rank of an archbishop of the Latin Church, there is a crossed orthodox shepherd's staff and sword. The shield and escutcheon are crowned with a prince's diadem. Around the shield is the collar of the Military Constantinian Order of Saint George.

The blazon of the arms is: Per pale fess, in chief quarterly, 1. Gules, a tower Argent; 2. Azure, a

и расечен, 1. Црвено, сребрена кула; 2. Сино, златен архиепископски крст; 3. Сребрено, три леви превези црвен, син, црвен; 4. Црвено, црн прч во од; 5. Сребрено, златен двоопашест лав, 6. Зелено, во црвен појас со две раце во молитва кои држат златна круна со 10 бисери; на сребрено штитче, црн двоглав орел. Над штитчето кнежевска

круна со црвена капа. Над штитот, опкружен со ѓерданот на редот на свети Ѓорѓи и зад вкрстени златни архиепископски крст и меч надолу, круна на кнежевски епископ со црвен галеро со по десет висулки на двете страни.

Изгледа како сложен грб со 6 полиња и штитче. Штитчето може да се толкува како грб на Византиската Империја, па дури и на Светото Римско Царство. Шесте полиња може да се толкуваат како територијални грбови. За да ги идентификуваме соодветните земји, би можеле да се обидеме да ја искористиме горенаведената Стематологија (Сл.5). Можеме да ги искористиме приближно сличностите на полињата со амблемот на земските грбови. 1. Албанија – без основа и различни бои, 2. Унгарија – без основа и различни бои, 3. Грција – превези и други бои, 4. Истра – различни бои, 5. Македонија - различни бои, 6. Романија (Константинопол). Можеме да видиме дека овој грб од Златната книга не ја следи Стематологијата.

Грбодистиот период и сличен на оној припишан на Јоасаф II е грбот на српскиот патријарх Арсеније IV (1698-1748), бидејќи и двата грба имаат „територијални“ полиња со шест полиња и штитче. Тој е престапен на неговата хералдичката осмртница од Манастирот Месиќ (Ацовић 2008, 291) (сл. 6). Четири се од Стематологијата: 2. Трибалија, 4. Далмација, 6. Славонија Дунавска, 7. Рашка. Други се. 1. Карловац, 3. Приморие 5. Непознат (Регалија, круна на перница). Понатаму, над штитот, што го држат два лава,

Сл./Fig. 5

patriarchal cross Or; 3. Argent, three bends sinister Gules, Azure, Gules; 4. Gules, a goat passant Sable; in base per pale dexter Argent, a lion rampant double queued Or, sinister Vert, a fess Gules overall two hands held in prayer supporting an open coronet of 10 points, four and two halves visible Or; overall an escutcheon Argent, charged of a double headed eagle displayed Sable. Above the shield, environed of the collar order of St. George and behind which placed an archiepiscopal cross between in saltire a crozier and a

sword hilt upwards Or, is placed the coronet of a prince bishop surmounted of an ecclesiastical hat with ten tassels on either side Gules.⁴

It looks like marshaled arms of 6 fields and an escutcheon. The escutcheon could be interpreted as the arms of The Byzantine Empire, or even Holy Roman Empire. The six quarters might be interpreted as territorial arms. In order to identify the correspondent land, we could try to use the above mentioned Stematographia (Fig. 5). We could use the similarities of the fields with the charge of the land arms. 1. Albania – no base and different tinctures, 2 Hungary - no base and different tinctures, 3 Greece - bend sinister and other tinctures, 4 Istria - different tinctures, 5. Macedonia, 6 Romania (Constantinople). We see that this arms from the Golden Book do not follow the Stematographia.

Contemporary arms similar to those attributed to Joasaph II are those of the Serbian patriarch Arsenije IV (1698-1748), as both shields are illustrating a ‘territorial’ patterns with six quarters

and an escutcheon. It is depicted on his funerary hatchment in Mesic monastery (Ацовић 2008, 291) (Fig 6). Four are from the Stematographia: 2. Tribalia, 4. Dalmatia, 6. Slavonia Danubiana, 7. Rasca. Others are. 1. Karlovac, 3. Primorie 5. Unknown (Regalia crown on a cushion). Furthermore, above the shield held by two lions there are six ovals all containing arms from the Stematographia: 1.

Сл./Fig. 6

има шест овали со грбови од Стематографијата: 1. Дарданија, 2. Славонија на Балтичко Море, 3. Србија, 4. Хрватска, 5. Сирмиум, 6. Босна.

Над штитот затворена круна и архиепископски крст и православен патријаршки жезол вкрстени зад штитот.

Галерото, иако претежно католичка параферналија, не било непознато за молдавското и влашкото православно свештенство од 17 и 18 век. Митрополитот на Влашка, Антим Ибериецот (1650-1716), исто така користел зелено галеро со единечна висулка над круна во грбот. Исто така и на надгробната слика на грбот на православниот епископ Никодим Метаксас (1585-1646) од Кефалонија, Ксантос и Итака има галеро со по шест висулки (Ацовић 2008, 281).

Сличен блазон на Јоасаф II (сл. 7) се наоѓа во статијата на рускиот барон Фелкерзам, насловена „За грбот на охридскиот архиепископ“ објавена во списанието „Гербовед“ во март 1913 година. Тој се повикува на преводот од Аристарх-бег на XI новела на Јустинијан на грчки јазик. Ова издание го анализираше и Захарија фон Лингентал во Прилозите кон Историјата на бугарската црква и го споредил со белешките на Димитриј Хоматијан, архиепископот на Охридската архиепископија (1217 - 1235) и наводно нашол цртеж со истиот блазон (Фелкерзам 1913, 47).

Во написот има емблазон за реконструкција на споменатиот блазон.

Грбот е претставен во класичен римокатолички стил, со атрибути на чин архиепископ, галеро со 10 висулки на секоја страна и златен епископски крст зад штитот. Но, и покрај ваквите редовни параферналии за архиепископот на латинската црква, штитот е обележан со круна, а понатаму, зад штитот вкрстени латински пасторален жезол и меч.

Еве го текстот во кој е опишана содржината (блазон):

„...Повелуваме и дозволуваме да користиш печат како што е опишано овде, а имено: Штит поделен на седум дела, на средината златен штит, на него претставен црн орел, симбол на царска-

Dardania, 2. Slavonia Mars Baltici, 3. Serbia, 4. Croatia, 5. Sirmium, 6. Bosnia.

Above the shield a closed crown and Archbishop's cross and Orthodox patriarch staff in saltire behind,

The galero was not unknown to the Moldavian and Wallachian Orthodox clergy of the 17th and 18th centuries. The metropolitan of Wallachia, Anthim the Iberian (1650-1716), also used a green 'galero' with a single tassel above a crown in his arms. Also, the gravestone image of the coat of arms of the Orthodox Bishop Nikodim Metaksas (1585-1646) of Cephalonia, Xantos and Ithaca has a galero with six tassels (Ацовић 2008, 281).

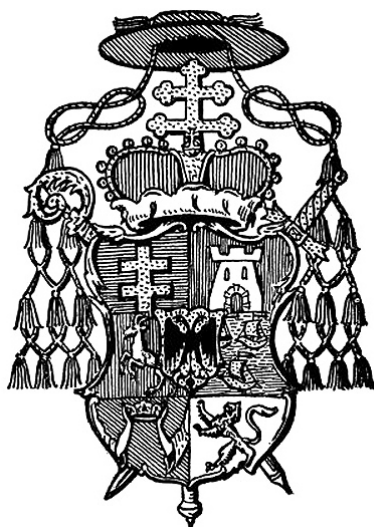
Reflection of the blazon of Joasaph II (Fig 7) is found in an article by the Russian Baron Fölkersahm, titled "About the Coat of Arms of Archbishop of Ohrid" published in Gerboved magazine in March 1913. He refers to the translation of Justinian XI novel in Greek, by Aristarchus Bey. This edition was also analyzed by Zechariah von Lingental in the Annexes to the History of the Bulgarian church and compared it with the notes of Demetrius Chomatenos, the archbishop of the Ohrid Archbishopric (1217 - 1235), and allegedly found a drawing with the same blazon (Фелкерзам 1913, 47).

There is an emblazon in the article reconstructing the said blazon.

The Arms represent the classic Roman Catholic style, with the attributes of the rank of Archbishop, a galero with 10 tassels on each side and a golden episcopal cross behind the shield. Despite this regular paraphernalia for an Archbishop of the Latin church the shield is ensigned with a crown and further, behind the shield is a Latin pastoral staff and sword in saltire.

Here is the text in which the content (blazon) is described:

"... We command and allow you to use seal as described here, namely: Shield divided into seven parts, overall an inescutcheon Or charged with an eagle Sable, symbol of royal power. The shield is crowned with a royal purple diadem. The two upper fields, in the right charged with

Сл./Fig. 7

та власт; Штитот е окрунет со пурпурна царска дијадема; Во двата горни дела, во десниот се содржи знакот (грбот) на двете Дакии, црвено поле на коешто е нацртана кула; На левата страна темносино поле и на него нацртан двоен златен крст (грб на втората Панонија); Подолу пак, во десниот дел темносино поле и на него нацртани три брода, двата крајни бели, а средниот златен (грбот на горна Албанија); на лево црвено поле и на него нацртана коза (грбот на Македонија); Подолу пак на десно, бело поле со исцртан лав, (грб/знак на Епир), а во левиот дел зелено поле и на него претставени две раце кои држат златна дијадема со седум скапоцени камења (грбот на Тесалија). Зад штитот троен крст; Од десно меч, симбол на државата и граѓанската власт над цел свет, од лево пастирско жезло, знак на црковната власт; Крстот надвишен со дијадемата на властелинот и над него се наоѓа црвена капа со златни висулки што ќе ја носиш на глава при торжествените влегувања во црква.“ (Фелкерзамъ 1913, 47).

Блазонот е: Расечено на шест,

1. Сино, златен архиепископски крст;
2. Црвено, сребрена кула;
3. Црвено, сребрена коза;
4. Сино, три брода со раширени едра два златни и еден сребрен;
5. Зелено, од страните две раце облечени сребрено кои држат златна војводска круна;
6. Сребрено, црн лав;
- 7 на штитче златно, црн двоглав орел. Над штитот, зад кој е поставен златен архиепископски крст меѓу златни вкрстени пасторско жезло и меч надолу, принцова круна црвено галеро со по десет златни висулки од двете страни.

Статијата вклучува цртеж на грбот, но авторот на емблезонот најверојатно ги згрешил страните, не знаејќи дека хералдичките страни, лево-десно се спротивни. Затоа, добивме огледална верзија на претходниот грб, обоен според блазонот (сл. 8).

Очигледно, ова е сложен грб, кој може да се состои од грбови на земји под јурисдикција на носителот на грбот. Земјите споменати во блазонот се: двете Дакија, денешна Романија;

the sign (Arms) both Dacia, Gules field charged with tower. The left, on Azure charged with double cross Or, arms of the second Pannonia. Below, in the right field Azure charged with three ships, two sailed Argent above one sailed Or, Arms of upper Albania, on the left, Gules charged with a goat, Arms of Macedonia. Below, on the right, Azure, a lion (arms) sign of Epirus, and in the left part Vert, two hands holding a golden coronet with seven precious stones, Arms of Thessaly. Above them a triple cross, from the right sword, a symbol of the state

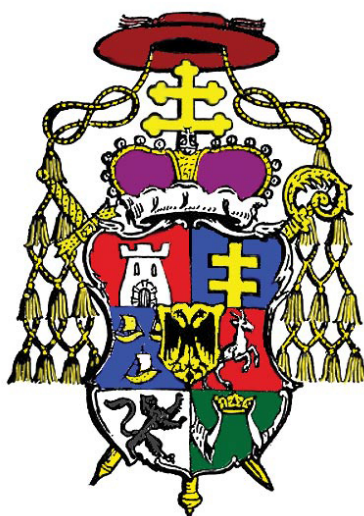
and civil authority over the world, on the left pastoral scepter, a sign of church government. The cross is covered with a diadem of the ruler, over it is red cap with gold tassels which you will wear on the head in celebration entering the church.“ (Фелкерзамъ 1913, 47).

The blazon is: Per pale and tierced, 1. Azure, a patriarchal cross Or; 2. Gules, a tower Argent; 3. Gules a stag springing Argent; 4. Azure, three boats sail spread Or; 5. Vert, issuant from the flanks two arms vested Argent supporting an ducal coronet Or; 6. Argent, a lion rampant Sable; overall an

inescutcheon Or charged of a double headed eagle displayed Sable. Above the shield, behind which is placed an archiepiscopal cross between in saltire a crozier and a sword hilt upwards Or, is placed the coronet of a prince bishop surmounted of an ecclesiastical hat Gules with ten tassels on either side Or.

The article includes a drawing of the arms, but the emblazoner most likely has mistaken the sides, not knowing that heraldic sides, left- right are opposite. Therefore, we have a mirrored version of the previous arms, colored as per the blazon (Fig. 8).

Obviously, this is a marshaled coat of arms which might consist of the lands under the jurisdiction of the holder of the office. Countries mentioned in the blazon are: both Dacias, present-day Romania; Second Pannonia today's Hungary/ Serbia/ Croatia; Upper Albania, Macedonia, Epirus, Thessaly

Сл./Fig. 8

Сл./Fig. 9

Втора Панонија денешна Унгарија/Србија/Хрватска; Горна Албанија, Македонија, Епир, Тесалија (Грција). Двата грба се разликуваат само по третото поле, каде што трите леви превези се заменети со три кораби 2-1.

Ако се обидеме да ги искористиме земските грбови од Стематографијата, ќе видиме дека грбовите не се совпаѓаат. Има некои сличности во грбот на Епир каде што наместо црн лав се користи црвено куче. Ова, исто така, сугерира дека земските грбови на Јоасаф или охридскиот архиепископ не кореспондира со познатите грбови на земјите под нивна јурисдикција. Подобро толкување треба да се бара на друго место.

Македонија е претставена со зелено, сребрена коза. Фелкезам смета дека авторот не познавал никаков грб на Македонија и затоа го смислил како говоречки грб од името на античката престолнина на Македонија, Ајга. Сепак, грбови со коза се познати како припишани грбови на Македонија и Александар Македонски. Александар носи знаме со коза е виден во Матеус Мериан, во 1593 година (Merian 1593). Во Универзитетската библиотека во Тибинген се чува ракописен грбовник од 16 век, познат како „обоен грбовник“. Го содржи грбот на Македонија блазон: Зелено, сребрена исправена коза (Koloriertes) (сл. 9).

Не е познато што може да претставува грбот на Јоасаф. Не успеавме да ги протолкуваме полињата како грбови на територии под јурисдикција на охридскиот архиепископ, користејќи го единствениот извор од тоа време, Стематографијата на Витезовиќ (сл. 10). Исто така, чудно е еден православен архиепископ да користи чисто католички хералдички стил.

Постои уште еден новооткриен грб на архиепископот Атанасиј Музаки, на неговиот портрет од Кристофоро Сера од 1669 година,

Сл./Fig. 10

correspond with known arms of the lands under their jurisdiction. A better interpretation should be sought somewhere else.

Macedonia is represented with Gules a goat Argent. Fölkersahm considers that the author did not know any arms of Macedonia and so he devised it as canting arms from the name of the ancient capital of Macedonia, Aigai. However,

the arms with a goat are known as attributed arms of Macedonia and Alexander the Great, as Alexander bearing a flag with a goat is seen in Matthäus Merian, in 1593 (Merian 1593). A sixteenth-century manuscript armorial known as the 'Colored Armorial' is kept in the University Library of Tübingen. It contains the coat of arms of Macedonia blazoned: Vert, a buck goat rampant, sinister, Argent (Koloriertes) (Fig 9).

The Arms of Epirus are depicted with a lion (of undefined color) on a field Argent. These Arms are often represented as a dog on a field Azure.

It is unknown what Joasaph coat of arms could represent. We failed to interpret the quarters as land arms of territories under jurisdiction of Archbishop of Ohrid, using the only Source from the time the Stemmatographia of Vitezovic (Fig 10). Also, it is quite strange for an orthodox Archbishop to use purely Catholic heraldic style.

There is another newly discovered arms of the Archbishop Athanasius Muzachi, on his portrait by Christoforo Sera of 1669, kept

Сл./Fig. 11

чуван во Чезена, Италија (сл. 11). Грбот е во православен стил со православна митра и зад штитот вкрстени архиепископски крст и православен пасторален жезол. Блазонот е црно, златен двоглав орел меѓу главите на орлите безант (сл. 12). Штитот е варијација на грбот на семејството Музаки. Традиционално боите се црвено, златен двоглав орел, меѓу глави крунисани на син превртен клин златна звезда со 6 краци. Грбот е сличен со оној на Кастриоти каде што е златно, црн двоглав орел.

Сл./Fig. 12

ЗАКЛУЧОК

Константинскиот ред на Свети Ѓорѓи, е основан во 1545 година како католички ред со византиска традиција, од Андреа и Паоло Анцело Флавио Комнено. Откако го префрлиле на Франческо Фарнезе, војводата од Парма во 1697 година, неколку претенденти за Големите мајстории на Редот во Светото Римско Царство биле санкционирани од императорот. Еден од нив бил принцот Раду Кантакузино, најстариот син на Штефан, принцот од Влашка (1714–1716). Тој ја создал Златната книга во 1717 година.

Како Врховен Голем Приор на Редот, се појавува грбот на охридски архиепископ Јоасаф II (1719-1745). Грбот е нацртан во католички стил, со 6 полиња кои може да се толкуваат како краци на доминација, на земјата/провинциите под негова јурисдикција. Не успеавме да ги протолкуваме земјите врз основа на Жефаровиќ Стемматологија. Ова дава некои сомнежи дали се работи за вистински грб носен од Јоасаф или само за припишан грб кој им служи на илирските идеи на Раду. Во случајот со сличниот грб на современикот на Јоасаф, патријархот Арсениј IV, сите полиња би можеле да се толкуваат со Стематологијата и други вистински грбови. Исто така, претходниот охридски архиепископ Атанасиј Музаки е прикажан со соодветен грб во православен стил.

Неверојатно сличен грб на Јоасаф, овојпат му се припишува на неименуван охридски архиепископ, бил објавен на руски Грбовед во 1903 година. од грбот на Јоасаф бил некако користен или споделен.

in Cesena, Italy (Fig 11). The arms is in Orthodox style with orthodox miter and behind the shield archbishop cross and orthodox pastoral staff in saltire. The blazon is Sable a double headed eagle Or, a plate between eagles heads (Fig 12). The shield is a variation of the Muzachi family coat of arms. Traditionally, the colors are Gules an eagle Or between eagles heads crowned Or on a pile inverted Azure a 6 pointed star Or. The arms are similar to those of Kastrioti where it is Or an eagle Sable.

CONCLUSION

The Constantinian Order of Saint George, was established in 1545 as a catholic order claiming Byzantine tradition, by Andrea and Paolo Angelo Flavio Comneno. After transferring it to Francesco Farnese, Duke of Parma in 1697, several pretenders to the Grand Masterships of the Order in the Holy Roman Empire were sanctioned by the emperor. One of them was Prince Radu Cantacuzino, eldest son of Ștefan, Prince of Wallachia (1714–1716). He created the Golden Book of in 1717.

As the Supreme Grand Prior of the Order, the arms of the orthodox Archbishop of Ohrid, Joasaph II (1719-1745) appear. The arms are drawn in Catholic style, consistent of 6 fields that might be interpreted as dominion arms, of the land/provinces under his jurisdiction. We failed to interpret the lands based on the Zhefarovic Stemmatalographia. This brings some doubts about if it was a real coat of arms borne by Joasaph or merely an attributed arms serving Radu's Illyrian ideas. In the case of the similar coat of arms of Joasaph contemporary, the orthodox Patriarch Arsenie IV, all fields could be interpreted by the Stemmatalographia and other real arms. Also, previous Archbishop of Ohrid, Athanasius Muzachi, is portrayed with a proper orthodox style coat of arms.

A remarkably similar coat of arms to Joasaph's, this time attributed to an unnamed Archbishop of Ohrid, was published in Russian Grboved in 1903. This reappearing of the blazon, although with unsupportable claims to be from the 6th century, shows that the blazon of Joasaph's coat of arms was somehow used or shared.

- 1 Фалеристика е научната дисциплина која се занимава со првиот аспект, одликувања како орде-ни, медали и сл.. Името е изведено од латинскиот збор „phalerae“, што во Римската Империја претставувал метален медалјон даден за посебни во-ни вештини, кој се прикачувал на оклопот.

/The scientific discipline that deal with the first aspect is called Phaleristics. The name is a derived from the Latin “phalerae”, which is a metal medallion given for special military skills, which was attached to the breastplate.

- 2 Шивалристика е дисциплина која се занимава со вториот аспект, витешки редови или орде-ни. Името потекнува од старофранцускиот збор „Chevalier“, што значи благородник, витез, член на витешки ред./ The discipline dealing with the latter aspect is called chivalry, from the Old French “Chevalier”, meaning nobleman, knight, member of the order of chivalry.
- 3 Меѓународниот конгрес за генеалогски и херал-дички науки обединува научници и други заин-тересирани од целиот свет. Во Барселона во 1929 година се одржа I конгрес; на II Конгрес, одржан во 1953 година во Рим -Неапол. Витешки орде-ни беа во фокусот на специјалната комисија која еволуираше во Меѓународна комисија за ордени на витештвото (ICOC) на V конгрес во Стокхолм во 1960 година. Тоа е приватно раководена и фи-нансирана организација составена од научници за витешки прашања и системи на награди. Неговата искажана цел е да ги испита витешките редови за да ја утврди нивната легитимност и да води

регистар на таквите редови. Затоа таа ги опфаќа династичките редови и донекаде братски редови воспоставени од црквата. <https://www.icocregister.com/registers/>

/The International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences brings together scholars and other interested from around the world. The I Congress was held in Barcelona in 1929; at the II Congress, held in 1953 in Roma-Napoli. Chivalric Orders had been the focus of a special commission that evolved into the International Commission for Orders of Chivalry (ICOC) on the V in Stockholm in 1960. It is a privately run, privately funded organisation composed of scholars on chivalric matters and systems of awards. Its stated purpose is to examine orders of chivalry to determine their legitimacy, and to maintain register of such orders. Therefore it covers the dynastic orders and the some extent the confraternal orders establish by the church. <https://www.icocregister.com/registers/>

- 4 Радуге Тирон и Драган Георге Басараба. Подоцна, во мај 2023 година, заедно со споменатите ко-леги имав можност да го анализирам ракописот во Националниот архив во Јаши. Им се заблаго-дарувам и за натамошната помош со посочување литература. / The book was pointed out to me by Romanian colleagues Tudor Radu Tiron and Dragan George Basaraba. Later, in May 2023, together with these colleagues I had the possibility to analyze the manuscript at the National Archives at Iasi.
- 5 English Blazon by Elizabeth Roads, Snawdown Herald emeritus.

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

- Антиќ, Вера Стојчевска (2020), „Христофор Же-фаровиќ и Балканската панорама“, Христофор Жефаровиќ и неговото време, Струмица.
- Ацовић, Драгомир (2008), Хералдика и Срби, Бео-град: Завод за уџбенике.
- Ацовић, Драгомир (2013), Слава и част, Београд: Службени гласник.
- Гајдов, Петар (2005), „Одликувања: Оредени и медали“, Македонски Хералд I, 2005.
- Јоновски, Јован (2015), Симболите на Македонија, Силсонс.
- Снегаров, Иван (1995), История на охридската архиепископија- Патриаршија, том 2, Софија.
- Фелькезамъ, Барон А. (1913), „О гербъ Архиепископа Ахридскаго“, Гербовѣдъ, С.Н.Тройницки, март 1913.
- Iftimi Sorin (2014), *Vechile blazoane vorbesc: obiecte armoriare din colecțiile ieșene - Iași*: Palatul Culturii.
- Jonovski, Jovan (2015), “Црковната хералдика во Македонија - Ecclesial Heraldry in Macedonia”. Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 9 (December), 30-37. <https://doi.org/10.47763/mher1590030j>.
- Jonovski, Jovan (2020), „Блазонирање на Стематографиите на Витезовиќ и Жефаровиќ - Blazoning the Stemmataographies of Vitezovic and Zhefarovic“. Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 14 (October), 26-43. <https://doi.org/10.47763/mher20140026j>. Koloriertes Wappenbuch Md 247-1 urn:nbn:de:bsz:21-dt-24309

Liber Aureus Ordinii Constantiniani” kept at the National Archive in Iasi, Romania, under the signature Ms 2617.

Merian, Matthäus (1593), *Serie der vier Weltreiche zu Pferd: Alexander der Große, König von Makedonien*.

Pippidi, Andrei (1994), “False genealogii bizantine din ciclul constantinian”, *Arhiva Genealogică*, I (VI), 1994, 3-4).

Radu Albu-Comănescu (2018), “The Constantinian Order of the Cantacuzene family,” Appendix IX A in Sainty, *The Constantinian Order...509-513*.

Sainty, Guy Stair (2018), *The Constantinian Order of Saint George: and the Angeli, Farnese and Bourbon Families which Governed it*. Boletín Oficial del Estado, Madrid, December 2018.

Scrieri, Vlad Boțulescu de Mălăiești (2013), *I, Viața lui Scanderbeg*, edited by Emanuela Timotin and Ovidiu Olar, Univers Enciclopedic Gold, Bucharest.

Sturdza, Mihai Dim. (2014), *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească* - “Enciclopedie istorică, genealogică și biografică”. Volumul III - Familia Cantacuzino, Chez l’auteur, București, , pp. 16, 22-45 (family trees), 47-48 (article about the early family).

Vraniskovski, Jovan (2007). *Brief History of the Ohrid Archbishopric*. Ohrid: Ohrid Archbishopric and Metropolitanate of Skopje. http://poa-info.org/en/history/archbishopric/history_of_the_ohrid_archbishopric.pdf

РЕЛИГИОЗНА АМБЛЕМАТИКА ВО МАКЕДОНСКАТА ТЕРИТОРИЈАЛНА ХЕРАЛДИКА

Иван Нацевски

Македонско грбословно друштво,
Потпретседател и хералд вардарски
<https://orcid.org/0000-0002-7169-6039>

УДК 929.6:271(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2320026j>

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Македонија е земја во срцето на Балканот. Таа традиционално е во епицентарот на настаните меѓу Истокот и Западот. Земјата е средиште на христијанството два милениуми и изобилува со христијански реликти и симболи. Иако хералдиката во различни форми е позната во Македонија од средниот век, дури кон крајот на 20 век се прават донекаде систематски обиди за проучување и развивање нови хералдички практики. Ова доведе до релативно широка употреба на религиозни симболи во тој процес.

Овој труд ја опфаќа религиозната амблематика во македонската месна хералдика. Крстовите, црквите и црковните камбанарии се користат во повеќе наврати на месните грбови. Употребените крстови се доста специфични, а некои се опишани во македонскиот хералдички терминологички речник на Македонското хералдичко друштво. Црквите и црковните камбанарии до одреден степен се стилизации на поединечни македонски сакрални објекти.

Клучни зборови: месна хералдика, македонија, општински грбови, религиска симболика, христијански симболи, хералдички крстови.

RELIGIOUS EMBLEMATICS IN MACEDONIAN CIVIC HERALDRY

Ivan Nacevski

Macedonian Heraldic Society,
Vice President and Vardar Herald
<https://orcid.org/0000-0002-7169-6039>

UDC 929.6:271(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2320026j>

Peer-reviewed article

ABSTRACT

Macedonia is a country in the heart of the Balkans. It has traditionally been in the grind of events between the East and West. The country has been a center of Christianity for two millennia and is abundant in Christian relics and emblems. Though heraldry in various forms is known in Macedonia from the Middle Ages it is in the late 20th century that a somewhat systematic attempts have been made at studying and developing new heraldic practices. This has led to the relatively wide use of religious emblems in the process. This paper covers the religious emblems in Macedonian civic heraldry. Crosses, churches and church bell towers are used in multiple occasions in civic coat of arms. The crosses used are quite specific and some have been described by the Macedonian heraldic terminology dictionary of the Macedonian Heraldry Society. The churches and church bell towers are to some degree stylizations of particular Macedonian sacral objects.

Keywords: Civic heraldry, municipal arms, religious symbolics, Christian symbols, heraldic crosses

ВОВЕД

Човечката природа е водена и изразувана, меѓу другото, и преку симболи. Од наједноставното и најинтимното изразување љубов до идентификација на групи и поединци, целото човечко општество е преплавано со симболи и фигуративни значења. Имајќи го ова на ум, воопшто не е чудно што хералдиката, од нејзиното појавување до денес, предизвикува особена љубопитност кај луѓето. Таа љубопитност е насочена кон ознаките, т.е. грбовите на поединечни историски личности како и грбовите на цели кралства, држави, територии итн. Знаејќи го ова, се подразбира дека религиозните симболи, артефакти, цркви, светци и други предмети од религиозно потекло ќе имаат значително влијание и застапеност во хералдиката.

Македонија, земја во срцето на Балканот, традиционално е во епицентарот на настаните меѓу Истокот и Западот. Иако хералдиката во различни форми е позната во Македонија уште од средниот век, дури кон крајот на 20 век се прават донекаде систематски обиди за проучување и развивање нови хералдички практики. Најстариот симбол поврзан со територијален ентитет во Македонија е знамето над Скопје прикажано на картата на Анџелино Дулчерти од 1339 година (Јоновски, 2015). Во 1395 година Скопје потпаѓа под османлиска власт, а во 1430 година и Солун. Така, цела Македонија ќе остане под османлиска власт во следните пет века до 1912 година. Поради исламскиот поглед на употребата на слики, Отоманската Империја не спроведувала никакви хералдички практики. Ова во суштина значи празнина во хералдиката. Значи, почетоките на модерната хералдика во Македонија треба да се бараат во градскиот грб на Град Скопје, кој датира од почетокот на 1930-тите (Јоновски 2013). Скопје тогаш било административен центар на Вардарска Бановина на Кралството Југославија. Тој бил меѓу првите градови кои некогаш биле дел од Австро-унгарската Империја што стекнале грб. Грбот го прикажува Камениот мост со реката под него, тврдината и околните планини и е пример за таканаречената пејзажна хералдика (ibidem) (сл. 1). За време на бугарската окупација во Втората светска војна, слична идеја беше искористена за

INTRODUCTION

Human nature is guided and expressed through symbols. From the simplest and most intimate expression of love to the identification of groups and individuals, all human society is awash with symbols and figurative meanings. Bearing this in mind, it is not at all surprising that heraldry, from its emergence to the present day, arouses particular curiosity among people. That curiosity is directed towards the insignias (i.e., the coats of arms of individual historical figures) as well as the coats of arms of entire kingdoms, countries, territories, etc. Knowing this, it goes without saying that religious symbols, artefacts, churches, saints and other items of religious origin will have a significant influence and representation in heraldry.

Macedonia, a country in the heart of the Balkans has traditionally been in the grind of events between the East and West. Although, heraldry in various forms is known in Macedonia from the middle ages it is in the late 20th century that a somewhat systematic attempts have been made at studying and developing new heraldic practices. The oldest symbol associated to a territorial entity in Macedonia is the flag over Skopje, shown on the Angelino Dulcerti map of 1339 (Jonovski, 2015). In 1395 Skopje fell under the Ottomans and in 1430 so did Salonica. Thus, the of Macedonia would remain under Ottoman rule for the next five centuries until 1912. Due to the Islamic view of usage of images the Ottoman Empire did not conduct any heraldic practices. This in effect meant a gap in heraldry. So, the beginnings of modern heraldry in Macedonia should be sought in the civic coat of arms of the City of Skopje, dating from the beginning of the 1930s (Jonovski 2013). Skopje was then the administrative center of Vardar Banovina (province) of the Kingdom of Yugoslavia. It was among the first cities which had not been part of the Austria-Hungarian Empire to acquire arms (ibidem) (fig. 1). The coat of arms shows the stone bridge with the river beneath, the fortress, and the surrounding mountains and it's an example of the so-

Сл./Fig. 1

дизајнот на грбот во 1941 година (ibidem) (сл. 2).

По Втората светска војна, новоформираната Народна Република Македонија станува дел од Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Во овој период, иако не задолжително, поимот хералдика означува месна хералдика. Во ова време на „мрачен и тоталитарен режим“ земјата претрпува неколку територијални поделби, но до 1965 година територијалната организација се стабилизира и останува во сила до 1996 година. Во овој период земјата има 32 општини (Сл. весник 2/65). Ниту еден конкретен закон за територијална организација на државата не бил во сила, бидејќи работата била регулирана со Уставен закон, кој пак од своја страна не ги споменувал грбовите или знамињата на општините. Меѓутоа, во 1970 година, Милош Константинов, пионер на македонските хералдички истражувања (Јоновски 2019), пишува статија за месната хералдика и истакнува дека во истражување за употреба на грб само седум од 32 општини одговориле позитивно (Константинов 1970). Тоа биле општините: Скопје, Битола, Куманово, Крушево, Охрид, Струга и Радовиш (сл. 3). Пет други општини одговориле негативно, а преостанатите воопшто и не одговориле. Како што е за очекување, сите седум општински грбови биле дизајнирани во социјалистички манир и ниту еден не содржел религиозни симболи.

По падот на комунизмот и независноста од СФРЈ во 1991 година се чини дека територијалната реорганизација не е меѓу приоритетите на новоформираната демократска влада. Ова се случува пет години подоцна, во 1996 година, кога 32-те стари општини биле поделени на 123 нови, плус главниот град Скопје како единица со посебен Статус (Сл. весник 49/96). Овој пат територијалната организација била санкционирана со Закон кој дозволува грбови. Така, член 7 од овој закон гласел: *Единиците на локалната самоуправа [општините] можат да имаат свој грб и знамиња. Грбот*

called landscape heraldry (ibidem). During the Bulgarian occupation in World War II a similar idea was used for a design of the arms in 1941 (ibidem) (Fig. 2).

After WWII, the newly formed People's Republic of Macedonia became part of the Socialist Federative Republic of Yugoslavia. In this period, even though not obligatory, the term heraldry meant civic heraldry. In this time of "dark and totalitarian regime" the country had several territorial divisions but by 1965 the divisional organization stabilized and remained in place until 1996. There were 32 municipalities during this period (Сл.

Весник 2/65). No specific law for the territorial organization of the country was in force, since the matter was regulated by the Constitutional Law, which in terms did not mention coats of arms or flags of the municipalities. However, in 1970 Milosh Konstantinov, a pioneer of Macedonian

heraldry studies (Јоновски 2019), wrote an article on civic heraldry and pointed out that in an inquiry about the use of coat of arms just seven out of the 32 municipalities replied positively (Константинов 1970). Those were the municipalities of Skopje, Bitola, Kumanovo, Krusevo, Ohrid, Struga and Radovich (Fig. 3). Five Municipalities answered negatively, and the rest did not answer at all. As expected, all seven of the municipal coats of arms were designed in socialist fashion and none featured religious emblems.

After the fall of communism and independence from SFRY in 1991 it seemed that territorial reorganization was not among the priorities of the newly established democratic government. This happened five years

later in 1996 when the 32 old municipalities were broken up into 123 new ones, plus the capital City of Skopje as a special status unit (Сл. Весник 49/96). This time the territorial organization was sanctioned by Law which allowed for coats of arms. Thus, Article 7 of this Law read: *The Units of the local self-government [Municipalities] may have their own coat of arms and flags. The coat of arms and flag of the municipality (hereinafter*

Сл./Fig. 2

Сл./Fig. 3

и знамето на општината (во натамошниот текст: грб и знаме), се разликуваат од грбот и знамето на Република Македонија и од грбовите и знамињата на другите општини, како и од грбовите на другите земји и грбовите и знамињата на општините во други земји. Грбовите и знамињата се разликуваат од грбот и знамињата на други земји и меѓународни организации. Начинот и постапката за определување на грбот и знамето се уредуваат со Статутот. Грбот и знамето на општините може да се користат по регистрацијата од страна на институцијата државна управа надлежна за локалната самоуправа (Сл. весник 52/95).

Во 2004 година, нова територијална организација го намалува бројот на општини на 84 плус Градот Скопје со посебен Статус. Член 10 од новиот закон гласи: (1) Општините можат да имаат свои грбови и знамиња. (2) Грбот и знамето на општината (во натамошниот текст: грб и знаме) се разликуваат од грбот и знамето на Република Македонија и од грбовите и од знамињата на другите општини и тоа на Градот Скопје. (3) Грбот и знамето се разликуваат од грбовите и знамињата на други држави, локални самоуправи на други земји и меѓународни организации. (4) Начинот и постапката за определување на грбот и знамето се уредуваат со Статутот. (5) Министерството надлежно за вршење на работите од областа на локалната самоуправа води регистар на грбот и знамињата на општините во Македонија. (6) Грбот и знамето можат да се користат по уписот во регистарот од ставот (5) на овој член. (7) Министерот надлежен за вршење на работите од областа на локалната самоуправа ги пропишува содржината и начинот на водење на регистарот од ставот (5) на овој член (Сл. весник 55/04).

Во 2013 година бројот на општини е повторно намален на 80 и тоа е бројката што е во сила до денес. Законите споменати погоре регулираат барем некои аспекти од месната хералдика и вексилологија во Македонија. Оваа регулатива ја става Македонија во категоријата земји со некаков вид хералдичка власт поврзана со извршната власт (Антонов 2008).

referred as coat of arms and flag) must differ from the coat of arms and the flag of the Republic of Macedonia and coats of arms and the flags of other municipalities, as well as the coats of arms of other countries and the coats of arms and the flags of municipalities in other countries. Coats of arms and flags differ from coat of arms and flags of other countries and international organizations. The manner and procedure for determining the coat of arms and flag is regulated by the Statute. The coat of arms and flag of the municipalities may be used after the registration by the institution of State Administration in charge of local self-government (Сл. Весник 52/95)

In 2004 a new territorial reorganization reduced the number of municipalities to 84 plus the City of Skopje with special status. Article 10 of the new Law read: (1) *Municipalities may have their own coats of arms and flags.* (2) *The coat of arms and the flag of the municipality (hereinafter referred coat of arms and flag), differs from the coat of arms and the flag of the Republic of Macedonia and coats of arms and the flags of other municipalities and that of the City of Skopje.* (3) *The coat of arms and flag differ from the coats of arms and the flags of other countries, local governments of other countries and international organizations.* (4) *The manner and procedure for determining the coat of arms and the flag is regulated by the statute.* (5) *The Ministry responsible for carrying out activities relating to local government keeps a register of coat of arms and flags of the municipalities in Macedonia.* (6) *The coat of arms and flag may be used after the registration in the register under paragraph (5) of this article.* (7) *The Minister responsible for carrying out activities related to local Government shall prescribe the content and manner of keeping the register under paragraph (5) of this article (Сл. Весник 55/04).*

In 2013 yet again the number of municipalities was reduced to 80 and this is the number in effect up to present day. The laws mentioned above regulate at least some aspects of municipal heraldry and vexillology in Macedonia. This regulation puts Macedonia in the category of countries with some type of heraldic authority connected to the executive government (Антонов 2008).

РЕЛИГИОЗНА АМБЛЕМАТИКА ВО МЕСНАТА ХЕРАЛДИКА

Македонија два милениуми е центар на христијанството. Земјата изобилува со христијански реликти и симболи. Со манастири стари повеќе од илјада години и население кое се смета за длабоко религиозно, таа е земја на неверојатни православни традиции и убавини. Меѓутоа, иако Комунистичката партија на Македонија како дел од Сојузот на комунистите на Југославија строго не ја забранувала религијата дури по падот на комунизмот Црквата ќе влезе во главниот видокруг на македонското општество. Оваа транзиција доведе до релативно широка употреба на религиозни симболи во месната хералдика.

Поради недостиг на официјален државен хералдички авторитет, состојбата со хералдичката точност и водењето по хералдички правила, дури и основните, при создавањето и стекнувањето со општински грб во најмала рака е проблематична. Иако некои општини имаат хералдички исправен грб, повеќето од нив немаат. Општинските грбови кои моментално се користат може да се класифицираат во пет општи категории и повеќе дополнителни поткатегории. Оваа класификација укажува на нивото на хералдичка точност на одреден грб, како и на тоа што треба да се направи за да се подобри таа точност. Главните пет категории се: (1) Хералдички грбови: грбови кои би можеле да се сметаат за хералдички; (2) Близу хералдички грбови: грбови што може да се сметаат како хералдички со мали корекции; (3) Можни хералдички грбови: грбови што може да се преработат на хералдички начин; (4) Тешко хералдички грбови: грбови кои би можеле да се преработат на хералдички начин со сериозен редизајн и намалување на бројот на елементи и (5) Нехералдички грбови: грбови без шанси да станат хералдички (Јоновски 2012). Како што сугерира класификацијата, состојбата во македонската општинска хералдика е комплицирана. Затоа нема да навлегуваме во длабинска хералдичка анализа на грбовите кои прикажуваат некаква религиозна амблематика, туку ќе ги дадеме типовите и видовите прикажани амблеми.

И покрај богатите христијански традиции и изобилството на религиозни реликвии, брзото разгледување на македонските општински грбови покажува дека се користат само два

RELIGIOUS EMBLEMS IN CIVIC HERALDRY

Macedonia has been a center of Christianity for two millennia. The country is abundant in Christian relics and emblems. With monasteries more than a thousand years old and a population considered deeply religious it is a place of staggering orthodox traditions and beauties. However, it was after the fall of communism that the Church came into the main scope of Macedonian society even though the Communist party of Macedonia, as part of the League of Communists of Yugoslavia, did not strictly forbid religion. This transition has led to the relatively wide use of religious emblems in municipal heraldry.

Because of the lack of an official state heraldic authority, the situation with the heraldic accuracy and the consideration of heraldic rules, even the basic ones, when creating and acquiring of municipal coat of arms is problematic to say the least. Though some municipalities have heraldically correct coats of arms, most of them do not. The civic coats of arms that are currently used can be classified into five general categories, and further sub-categories. This classification indicates the level of heraldic accuracy of a certain coat of arms as well as what should be done to improve that accuracy. The main five categories are: (1) Heraldic coats of arms: arms that could be considered as heraldic; (2) Near heraldic arms: arms that could be considered as heraldic with minor corrections; (3) Possible heraldic arms: arms that could be redone in an heraldic manner; (4) Hardly heraldic arms: arms that could be redone in an heraldic manner with serious redesign, and reducing the number of elements and (5) Non heraldic arms: arms with no chance of becoming heraldic (Jonovski 2012). As the classification suggests, the situation in Macedonian municipal heraldry is complicated. This is why we will not go into an in-depth heraldic analysis of the coats of arms that display some kind of religious emblematics but rather give the types and sorts of the displayed emblems.

Despite the rich Christian traditions and abundance of religious relics a quick overview of the Macedonian municipal coats of arms shows that only two religious emblems are used. Those are the cross and a silhouette of a church. Most of

верски симболи. Тоа се крст и силуета на црква. Повеќето од грбовите покажуваат само еден од овие амблеми, но неколку ги прикажуваат и двата. Од осумдесетте постојни грбови, дваесет и еден имаат христијански религиозни амблеми на себе.

Дополнително, во земјата има значително муслиманско малцинство. Ова доведе до појава на исламски симболи на некои граѓански оружја. Постојат два грба кои прикажуваат такви симболи. Тоа се краците на Дебар и Пласница.

ГРБОВИ СО ЦРКВИ

Единаесет грбови имаат цркви или делови од цркви како амблеми. Овие амблеми можат да се поделат во три групи: (1) Делови од цркви или манастири (2) Урнатини или силуета на вистинска црква и (3) Силуета на генеричка црква.

Најчести делови од црковен комплекс што се користат на грбовите се црковните камбанарии. Тоа е случај со три грба. Станува збор за грбовите на Берово, Дебар и Зелениково. На грбот на Берово се претставени камбанаријата и нартексот на манастирската црква на женскиот манастир „Свети архангел Михаил“ во градот. Во Статутот на Општината се наведува дека грбот има кружна форма и дека меѓу другите елементи што го прават грбот пример за таканаречената пејзажна хералдика е гореспоменатиот манастирски комплекс (Статут 2002) (сл. 4).

Грбот на Дебар е уште еден пример за пејзажна хералдика. Тој прикажува панорамска сцена на градот. Еден од предметите во таа глетка е камбанаријата на црквата „Успение на Пресвета Богородица“. Официјалниот опис на грбот од Статутот на Општината гласи: *општината има грб во форма на штит, кој ги вклучува елементите што ја симболизираат антиката и старата архитектура на градот, амамот, џамијата и црквата како симболи на заедничко живеење, мостот на реката Радика, тврдината како симбол на отпорот, термалните води, акумулационото езеро, браната со хидроцентралата и планинскиот терен* (Статут 2003) (сл. 5).

Третиот грб во оваа подгрупа, оној на Зелениково прикажува генеричка

the coats of arms only show one of these emblems but a few display both. Out of the eighty existing coats of arms, twenty-one have Christian religious emblems on them.

Additionally, there has been a significant Muslim minority population in the country as well. This has led to the appearance of Islamic symbols on some civic arms. There are two coats of arms that display such symbols. Those are the arms of Debar and Plasnica.

COATS OF ARMS WITH CHURCHES

Eleven coats of arms have churches or parts of churches as emblems in charge. These emblems can be subdivided in three groups: (1) Parts of churches or monasteries (2) Ruins or a silhouette of an actual church and (3) Silhouettes of a church in general.

The most common parts of a church complex used on the coats of arms are the church bell towers. This is the case with three coats of arms. These are the coats of arms of Berovo, Debar and Zelenikovo. The coat of arms of Berovo features the bell tower and the narthex of the monastery church of the female monastery of Saint Archangel Michael in the town. The statute of the municipality states that the coat of arms has a circular form and that among the other elements that make the coat of arms an example of the so-called landscape heraldry is the above-mentioned monastery complex (Статут 2002) (Fig. 4).

The coat of arms of Debar again is an example of landscape heraldry. It features a panoramic scene of the town. One of the objects in that scenery is a bell tower of the church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary. The official description of the arms from the Municipality statute reads: *the municipality has a coat of arms in the form of a shield, which includes the elements that symbolize the antiquity and old architecture of the city, the hammam, the mosque and the church as symbols of common living, the bridge over the Radika river, the fortress as a symbol of resistance, the thermal waters, the reservoir lake, the dam with the hydroelectric plant and the mountainous terrain.* (Статут 2003) (Fig. 5)

Сл./Fig. 4

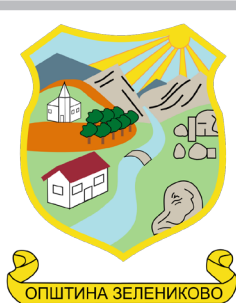
Сл./Fig. 5

слика на камбанарија покрај црковен објект. Ова е единствениот показател дека е сакрален објект во инаку пасторалната сценографија (сл. 6). Според Статутот на Зелениково, официјалниот опис на грбот се утврдува со уредба на Советот на Општината (Статут 2019 година). Оваа уредба не беше достапна.

Три општини имаат грб со амблем од втората подгрупа. Станува збор за општините Дојран, Крива Паланка и Старо Нагоричане. Дојран има сложен четворен грб. Во однос на хералдичката точност, овој грб е во втората подгрупа на речиси хералдички грб со потреба од само отстранување на текстот (Јоновски 2012). Статутот на Општината го опишува грбот како шпански штит со четири полиња (Статут 2006). Првото поле од штитот прикажува урнатина на црква (сл. 7). Тоа е урнатината на соборниот храм „Свети Илија“ во Стар Дојран. Црквата е изградена во 1848 година, а разурната во бомбардирањето на Дојран за време на Првата светска војна во 1916 година. Во 2003 година почнува процес на реставрација и катедралата е обновена. Важно е да се напомене дека грбот ја претставува катедралата на хералдички начин со нејзината источна олтарна страна и камбанаријата покрај неа.

Грбот на Крива Паланка прикажува стилизација на најпознатиот дел на манастирот „Св. Јоаким Осоговски“, а имено 12-куполен покрив на тронартексната базилика (сл. 8). Црквата е ремек-дело на еден од најпознатите македонски градители, Андреја Дамјанов. Овој грб е еден од ретките општински грбови што всушност е хералдички (Јоновски 2012). Според Статутот на Крива Паланка, официјалниот опис на грбот се утврдува со уредба на Советот на Општината (Статут 2023), но оваа уредба не е достапна.

Следен грб е тој на општина Старо Нагоричане. Во однос на хералдичката точност, спаѓа во тешко хералдичката група грбови (Јоновски 2012). Составот на овој грб е многу сложен. На ескутон на грбот се наоѓа

Сл./Fig. 6

The third coat of arms in this subgroup, that of Zelenikovo, displays a generic image of a bell tower alongside a churchlike object (Fig. 6). This is the only indication of it being a sacral object in the otherwise pastoral scenery. According to the statute of Zelenikovo the official description of the arms is established with a decree of the Municipality's Council (Статут 2019). However, this decree was not available.

Three municipalities have coats of arms with charges from the second subgroup. These are the municipalities of Dojran, Kriva Palanka and Staro Nagorichane. Dojran has a complex quartered arms. In terms of heraldic accuracy this coat of arms is in the second subgroup, a near heraldic arms that needs text removal only (Jonovski 2012). The statute of the municipality describes the arms as a Spanish shield with four fields (Статут 2006). The first field of the shield displays a ruin (Fig. 7) of the cathedral of St. Elijah in Old Dojran. The

Сл./Fig. 7

church was built in 1848 and ruined in the bombardment of Dojran during World War I in 1916. In 2003 a restoration process began and the cathedral has been restored. It is important to note that the coat of arms represents the cathedral in heraldic fashion with its east altar side and the bell tower alongside it.

The coat of arms of Kriva Palanka displays a stylization of most recognizable part the monastery of St. Joachim of Osogovo. Namely the twelve-domed roof of the three-narthexed basilica (Fig.8). The church is a masterpiece of one of the most famous Macedonian builders, Andreja Damjanov. This coat of arms is one of the few municipal arms that is actually heraldic (Jonovski 2012). According to the statute of Kriva Palanka the official description of the arms is established with a decree of the Municipality's Council (Статут 2023). However, this decree was not available.

Сл./Fig. 8

The next coat of arms is that of the municipality of Staro Nagorichane. In terms of heraldic accuracy, it belongs to the hardly heraldic group of arms (Jonovski 2012). The composition of these arms is very complex. On an escutcheon we find

композиција која прикажува слика на црква. Тоа е црквата „Св. Ѓорѓи“ во селото Старо Нагоричане. Официјалниот опис во Статутот на Општината го потврдува тоа со наведување дека црквата „Св. Ѓорѓи“ е во преден план на грбот (Статут 2004) (сл. 9).

Сл./Fig. 9

Интересен случај е општина Свети Николе. Некаде во 2014 година општината доби хералдички исправен грб. Но, во 2021 година, новата локална власт ја врати употребата на стариот и хералдички неисправен грб. Статутот го опишува овој грб како: како штит во кој се вметнати препознатливите симболи на градот, црквата „Свети Никола“ (Статут 2021) (сл. 10).

Сл./Fig. 10

Општините Илинден, Кисела Вода, Конче, Новаци и Пробиштип имаат силуети на генерички цркви (сл. 11, 12, 13, 14, 15). Овие силуети не се наменети да претставуваат одредена црква, туку прикажуваат религиозен храм. Според Статутот на Илинден, Пробиштип и Кисела Вода, официјалните описи на грбовите се утврдуваат со уредба на Советот на Општината (Статут 2023) (Статут 2005) (Статут 2019a). Тие понатаму наведуваат дека уредбите се составен дел од статутите на општините. Сепак, овие уредбите не се дадени во статутите. Повторно, според Статутот на Конче, официјалниот опис на грбот се утврдува со уредба на Советот на Општината (Статут 2006a). Но, и оваа уредба не е достапна. Општина Новаци е особен случај по тоа што има член во Статутот кој вели: Општината има грб и потоа прикажува слика на грбот без никаков вербален опис (Статут 2019б).

a composition displaying a photographic image of a church. It's the church of St. George in the village of Staro Nagorichane. The official description in the municipality's statute confirms this by stating that the church of St. George is in the forefront of the arms (Статут 2004) (fig. 9).

The municipality of Sveti Nikole is an interesting case. Some time back in 2014 the municipality obtained a heraldically correct coat of arms. But in 2021 a new local government resumed the use of the old and heraldically incorrect arms. The statute describes this coat of arms as a shield in which are inserted recognizable symbols of the town and the church of Saint Nicholas (Статут 2021) (fig. 10).

The municipalities of Ilinden, Kisela Voda, Konche, Novaci and Probishtip have silhouettes of churches in general (fig. 11, 12, 13, 14, 15). These silhouettes are not meant to represent a particular church but rather suggest a religious temple. According to the statute of Ilinden, Probishtip and that of Kisela Voda the official descriptions of the arms are established with a decree of the Municipality's Council (Статут 2023) (Статут 2005) (Статут 2019a). They further go to state that the decrees are an integral part of the municipalities' statutes. However, these decrees were not featured in the statute. Again, according to the statute of Konche the official description of the arms is established with a decree of the Municipality's Council (Статут 2006a). However, this decree was not available. The municipality of Novaci is a peculiar case in that it has an article in the statute that states: The municipality has a coat of arms and then it goes to show the picture of the arms without any verbal depiction (Статут 2019б).

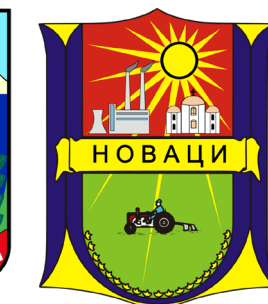
Сл./Fig. 11

Сл./Fig. 12

Сл./Fig. 13

Сл./Fig. 14

Сл./Fig. 15

ГРБОВИ СО КРСТОВИ

Крстот е присутен во македонската месна хералдика во еднаесет различни форми. Три општини имаат хералдички крст како основна хералдичка фигура. Тоа се општините Босилево, Македонски Брод и Старо Нагоричане. Босилево и Македонски Брод користат крстови направени од стап и врвца. Крстот се користи првенствено за поделба на грбот. Според статутот на општините, официјалните описи на грбовите се утврдуваат со уредба на Советот на општината, а таа е составен дел од Статутот (Статут 2014а) (Статут 2017) (сл. 16 и 17). Сепак, оваа уредба не е дадена во Статутот. Старо Нагоричане на својот грб има хералдички крст врз кој е поставен ескутон. Она што е интересно е дека описот на грбот во Статутот не го споменува овој елемент воопшто (Статут 2004).

Општина Богданци има два крста. Грбот е класифициран како речиси хералдички. Помеѓу другите елементи на штитот наоѓаат грчки крст и салтир, обете празни, поставени еден врз друг (сл. 18). Во член 7 од Статутот на Богданци, за крстовите, се вели: *Околу дискот на самата негова линија се поставени осум симетрично распоредени краци од два дијаметрално поставени крста исцртани во златно-жолта боја. Краците се во правоаголна форма, чија ширина и должина е еден спрема два. Краците на едниот крст се совпаѓаат со пресекот на хоризонталната и вертикалната оска на внатрешниот штит, а на другиот крст со пресекот на неговите дијагонални оски. Краците се одвоени од работ на внатрешниот диск* (Статут 2005).

Виница има нехералдички или квазихералдички грб. Се одликува со пејзажни елементи, сончеви зраци итн. Во композицијата по случаен избор е поставен клинест крст (празен/фимбриран) (сл. 19). Ова е опишано на следниот начин во член 6 од Статутот:

Сл./Fig. 16

Сл./Fig. 17

Сл./Fig. 18

Сл./Fig. 19

COATS OF ARMS WITH CROSSES

The cross is present in Macedonian local heraldry in eleven different forms. Three municipalities have a heraldic cross as a basic heraldic figure. These are the municipalities of Bosilevo, Makedonski Brod and Staro Nagoricane. Bosilevo and Makedonski Brod use crosses made of endorpe and barrulet (fig 16&17). The cross is used primarily to divide the coat of arms. According to the statute of the municipalities, the official descriptions of the coats of arms are determined by a decree of the Council of the municipality, and it is an integral part of the statute (Статут 2014а) (Статут 2017). However, this regulation is not provided in the statute. Staro Nagoricane has a heraldic cross on its coat of arms with an escutcheon placed on it (Fig. 9). What is interesting is that the description of the coat of arms in the statute does not mention this element at all (Статут 2004).

The municipality of Bogdanci features two crosses. The coat of arms is classified as nearly heraldic. Among the other element on the field we find a Greek cross and a saltire both voided surmounted one on the other (Fig. 18). Article 7 of the statute of Bogdanci, regarding the crosses, states the following: *Around the disc on its very line are placed eight symmetrically arranged arms of two diametrically placed crosses drawn in golden-yellow color. The arms are rectangular in shape, the width and length of which is one to two. The arms of one cross coincide with the intersection of the horizontal and the vertical axis of the inner shield and of the other cross with the intersection of its diagonal axes. The arms are separated from the rim of the inner disc* (Статут 2005).

Vinica has a non-heraldic or quasi heraldic coat of arms. It features elements of landscape, sunrays etc. A cross potent (voided/fimbriated) is placed randomly in the composition (Fig. 19). This is described as follows in article 6 of the

на 1/8 од висината на грбот, централно е поставен „Крстот на Константин“ со големина од 1/4 од штитовите во жолта контура и црвено полнење (Статут 2010).

Општина Охрид има хералдички грб. Таа е една од неколкуте македонски општини со одлично хералдичко решение. Грбот има три верзии: мал, среден и голем. Според член 8 од Статутот, блазонот на грбот гласи: *На сино поле зелен рид на кој е поставен сребрен сид со две кули и порта. Водата е претставена во подножјето на ридот, а во водата златна едрилица со сребрено едро. Јарболот на чамецот завршува со тролист крст* (Статут 2014б) (сл. 20). Користењето на грбот е регулирано со посебен правилник (Сл. гласник 2014/10).

Општина Ранковце има грб класифициран како речиси хералдички. На полето на грбот има ескутон со специфичен крст наречен ранковски крст (сл. 21). Тој е изгравирен на камен блок во локална селска црква во селото Ранковце кај градот Крива Паланка.

Како што споменавме погоре, општина Свети Николе е интересен случај. Хералдички исправниот грб кој беше укинат имаше блазон: *На лево закосен златно и зелено, крст од пастирски стапови обратно*. Крстот е составен од испреплетени четири пастирски стапови (сл. 22).

Општина Радовиш е уште еден пример за хералдички исправен грб во македонската месна хералдика. Блазонот гласи: *Сребрено, црвен радовишки крст, штитот орамнен градобрански црвено* (Статут 2013) (сл. 23). Радовишкиот крст се наоѓа на стара црква во градот Радовиш. Грбот има мала, средна и целосна хералдичка верзија. Користењето на грбот е регулирано со посебен правилник.

Крива Паланка е необичен случај. Локално јадење, симитот е претставено преку својата единствена форма во специјално креиран нов хералдички симбол

statute: *at 1/8 of the height of the coat of arms, the “Cross of Constantine” is centrally placed, with a size of 1/4 of the shield in yellow outline and red filling* (Статут 2010).

The municipality of Ohrid has a heraldic coat of arms. It is one of only several Macedonian municipalities that do. The arms have a small, medium and a full heraldic version. According article 8 of the statute the blazon of the arms goes: *On a blue field a green hill on which a silver wall with two towers and a gate is placed. Water is represented at the foot of the hill and in the water a golden sailing boat with a silver sail. The mast of the boat ends in a trefoil cross* (Статут 2014) (Fig. 20). The use of the coat of arms is regulated with a special rulebook (Сл. Гласник 2014/10).

The municipality of Rankovce has a coat of arms classified as nearly heraldic. The field of the coat of arms features an escutcheon with a specific cross named Rankovce cross (Fig. 21). The cross is engraved on a stone block at a local church in the village Rankovce near the town of Kriva Palanka.

As mentioned above, the municipality of Sveti Nikole is an interesting case. The heraldically correct coat of arms that was abolished had a blazon: *Per bend sinister Or and Vert, a pastoral staff cross counterchanged*. The cross is made out of four pastoral staffs intertwined (Fig. 22).

The municipality of Radovich is another example of a heraldically correct coat of arms in Macedonian civic heraldry. The blazon goes: *Argent a Radovich cross Gules, bordure embattled of the second* (Статут 2013) (Fig. 23). The Radovich cross is a variety found on an old church in the town of Radovich.

The arms have a small, medium and a full heraldic version. The use of the coat of arms is regulated with a special rulebook.

Kriva Palanka is a peculiar case. A local dish, the simit, is represented through its unique form in a specially created new heraldic symbol named “cruciform pretzel node” (Velichkovski 2012) (Fig. 8). It is placed on escutcheon.

Сл./Fig. 20

Сл./Fig. 21

Сл./Fig. 22

Сл./Fig. 23

наречен „крстовиден симитен јазол“ (Величковски 2012) (сл. 8). Крстот е поставен на ескутон на грбот.

Струмица има тешко хералдички грб. Штитот на грбот е поделен на четири полиња. Во првото поле наоѓаме прикажан топчест крст (сл. 24). *Статутот го опишува крстот вака: штитот е поделен на четири полиња во кои има симболи: во горниот лев агол е насликан златен крст од манастирот Свети Леонтие во селото Водоча од 11 век* (Статут 2006б).

Општина Сопиште има нехералдички или квазихералдички грб. Грбот прикажува пејзаж, сончеви зраци, брана, археолошки урнатини итн. Во композицијата како дел од пејзажот по случаен избор е поставен голготски крст како споменик на основа (сл. 25). Според Статутот на Општината, официјалниот опис на грбот се утврдува со уредба на Советот на Општината (Статут 2007). Понатаму се наведува дека уредбата е составен дел на Статутот на Општината. Сепак, оваа уредба не е вклучена во статутот.

ГРБОВИ СО ИСЛАМСКИ СИМБОЛИ

Како што беше споменато погоре, само два општински грба припаѓаат на оваа група. Тоа се грбовите на Дебар и Пласница. Како што е опишано погоре, Дебар има сложен грб, пример за пејзажна хералдика. Се одликува со панорамска сцена на градот. Еден од елементите во таа глетка е Инкар џамија во градот (Статут 2003) (сл. 5). Имено, Дебар денес е претежно муслимански град. Треба да се спомене дека овој грб е единствен во македонската граѓанска хералдика по тоа што има и џамија и црква.

Општина Пласница има нехералдички или квазихералдички грб. Штитот на грбот има донекаде ренесансен облик. На него има пејзажни елементи како сноп пченица и тутунски лисја, златна полумесечина со зелена празна петокрака во црвена рондела (сл. 26). И овде како и со другите општини според Статутот на Пласница, официјалниот опис

Сл./Fig. 24

Сл./Fig. 25

Strumica has a hardly heraldic coat of arms. The shield of the arms is quartered. In the first field we find a cross pommy displayed. The statute describes the cross as follows: *the shield is divided into four fields in which there are symbols: in the upper left corner a golden cross from the monastery of St. Leontie in the village of Vodocha from the 11th century is painted* (Статут 2006б) (Fig. 24)

The municipality of Sopište has a non-heraldic or quasi heraldic coat of arms. It features a landscape, sunrays, a dam, archeological ruins etc. A passion cross is placed as a monument on a base randomly in the composition as part of the landscape (Fig. 25). According to the statute of the municipality the official description of the arms is established with a decree of the Municipality's Council (Статут 2007). It further goes to state that the decree is an integral part of the municipality's statute. However, this decree was not featured in the statute.

COATS OF ARMS WITH ISLAMIC SYMBOLS

As mentioned above only two civic arms belong to this group. Those are the coats of arms of Debar and Plasnica. As described above Debar has a complex arm an example of landscape heraldry. It features a panoramic scene of the town. One of the objects in that scenery is the Inkyar mosque in the town (Статут 2003) (Fig. 5). Namely, Debar is predominantly a Muslim town today. It should be mentioned that this coat of arms is unique in Macedonian civic heraldry in that that it features a both a mosque and a church.

The municipality of Plasnica has a non-heraldic or quasi heraldic coat of arms. The shield of the arms has a somewhat Renaissance shape and it features a landscape-like image of wheat and tobacco leaves, a golden crescent with a green voided mullet in a roundel gules (Fig. 26). As was the case with other municipalities, according to the statute of Plasnica the official

Сл./Fig. 26

на грбот е утврден со уредба на Советот на Општината (Статут 2006в). Сепак, оваа уредба не е достапна.

ЗАКЛУЧОК

Кога станува збор за месната хералдика, можеме да заклучиме дека религиозната амблематика, иако релативно широко распространета низ македонската месна хералдика не е квалитетно застапена. Има единаесет грбови со цркви и десет со крстови. Ниту една црква не е главен амблем во ниту еден од грбовите. Во четири случаи тие се наменети да претставуваат конкретни и реални црковни објекти, додека во преостанатите случаи се повеќе линеарна скица. Кога станува збор за крстовите како амблеми во македонската месна хералдика, можеме да идентификуваме единаесет различни видови од нив. Во најмалку три грба, крстовите се главен амблем. Три грба имаат крст како хералдичка фигура, додека преостанатите имаат специфичен тип на крст. Четири од овие видови се од македонско потекло. Иако Македонија има значително муслиманско население, тоа не се одразува многу на месната хералдика. Причината за тоа треба да се бара во исламските гледишта за симболичките претстави.

description of the arms is established with decree of the Municipality's Council (Статут 2006с). However, this decree was not available.

CONCLUSION

When it comes to municipal heraldry we can conclude that religious emblems, although relatively widely spread across Macedonian municipal heraldry, are not represented in a quality way. There are eleven coats of arms with churches and ten with crosses. No church is a main charge in any of the arms. In four cases they are meant to represent concrete and real church objects, while in other cases they are more of a linear sketch. When it comes to the crosses as charges in Macedonian municipal heraldry, we can identify eleven different types. In at least three coats of arms the crosses are a main charge. Three coats of arms have an ordinary cross, while the rest have a specific type of cross. Four of these types are of Macedonian origin. Although Macedonia has a significant Muslim population this does not reflect heavily on civic heraldry. The reason for this should be sought in the Islamic views on symbolic representations.

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

- Jovan Jonovski, Coat of arms of the City of Skopje, Macedonian Herald 7, Skopje, 2013
Jovan Jonovski, Municipal Heraldry in the Republic of Macedonia, Macedonian Herald №6, Skopje, 2012
Stojanche Velichkovski, Vicissitudes of the Coat of Arms of Kriva Palanka, Macedonian Herald 6, Skopje, 2012
Јован Јоновски, *Симболите на Македонија*, Силбо, Скопје, 2015,
Јован Јоновски, Развојот на македонската хералдичка мисла, Историја LIV бр.1 ЗИРМ, 2019
Милош Константинов, „Седум градски грбови“, Македонски архивист, број 1, Здружение на архивистите на СРМ, Скопје, 1970
Службен весник 49/96
Службен весник 52/95
Службен весник 55/04
Службен гласник на Општина Охрид 2014/10
Статут на Општина Берово, 27.12.2002, член 7
Статут на Општина Дебар, 09.07.2003, член 6
Статут на Општина Зелениково, 03.07.2019, член 151
Статут на Општина Дојран, 29.03.2006, член 8
Статут на Општина Крива Паланка, 10.04.2023, член

7

- Статут на Општина Старо Нагоричане, 30.11.2004, член 8
Статут на Општина Илинден, 22.12.2010, член 118
Статут на општина Пробиштип, 25.07.2005, член 113
Статут на Општина Кисела Вода, 23.13.2019, член 163
Статут на Општина Конче, 21.06.20006 член 6
Статут на Општина Новаци, 12.06.2019, член 6
Статут на Општина Босилево, 31.12.2014, член 136
Статут на Општина Македонски Брод, 26.04.2017, член 106
Статут на Општина Богданци, 28.05.2005, член 7
Статут на Општина Винаца, 03.09.2010, член 6
Статут на Општина Охрид, 26.08.2014, член 8
Статут на Општина Свети Николе, 12.03.2021, член 5
Статут на Општина Радовиш 08.10.2013, член 6
Статут на Општина Струмица, 27.04.2006, член 6
Статут на Општина Сопиште, 02.07.2007, член 9
Статут на Општина Пласница, 30.03.2006, член 9
Стојан Антонов, БХВО, 15 октомври 2008

СЕМЕЈСТВОТО ЈОНОВСКИ И СЕЛОТО ОРОВО ОД 18 ДО 20 ВЕК

Јован Јоновски

Македонско грбословно друштво,
Претседател и главен хералд
<https://orcid.org/0000-0003-2448-3441>

УДК 929.52:929.6 (495.6); 929.52Јоновски;
911.373(495.6Орово)
<https://doi.org/10.47763/mher2320056j>

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Семејството Јоновски потекнува од селото Орово во регионот на Малото Преспанско Езеро, во Егејска Македонија, денес најсеверозападна точка на Грција. Најстариот познат предок е Јоше, роден околу 1766 година. Оваа статија опфаќа 8 генерации и 40 поединци (се споменуваат уште 30) во период од повеќе од два века. Во 1926 година грчката влада го менува името на селото во Пиксос, а презимето во Јоанидис. Селото било уништено и испустено за време на Граѓанската војна во Грција (1946-1949). Преостанатото семејство повторно се обедини во Вроцлав, Полска. А, потоа се пресели во Скопје, Македонија, Југославија во 1968 година. Приказната главно се базира на наративите на двајцата браќа Борис Јоновски (1904-2007) и Александар Јовановски (1912-2004). Првично во Отоманската Империја, а потоа и во Грција, животот на семејството се протега и во САД, Австралија, Албанија, Франција, Бугарија, Чехословачка, Полска, СССР, Југославија и Република Македонија.

Клучни зборови: Македонско семејство; Семејна историја, Бегалци од Егејска Македонија.

JONOVSKI FAMILY AND THE VILLAGE OF OROVO FROM 18 TO 20TH C.

Jovan Jonovski

Macedonian Heraldic Society,
President and Chief Herald
<https://orcid.org/0000-0003-2448-3441>

UDC 929.52:929.6 (495.6);
929.52Jonovski; 911.373(495.6Orovo)
<https://doi.org/10.47763/mher20056j>

Peer-reviewed article

ABSTRACT

Jonovski family originates from the village of Orovo in Small Prespa Lake Region, in Aegean Macedonia, today most North West point of Greece. The oldest known ancestor is Joshe, born around 1766. This article covers 8 generations and 40 individuals (mentioning a further 30) in a period of over two centuries. In 1926, the Greek government the changed the village name to Pixos and the family name to Joanidis. The village was destroyed and depopulated after the Greek Civil War (1946-1949). The remaining family reunited in Wroclaw, Poland, before moving to Skopje, Macedonia, Yugoslavia in 1968. The story is mostly based on the narratives of two brothers Boris Jonovski (1904-2007) and Alexander Yovanovski (1912-2004). Originally in the Ottoman Empire and then Greece, the life of the family also spans to the USA, Australia, Albania, France, Bulgaria, Czechoslovakia, Poland, the USSR, Yugoslavia, and the Republic of Macedonia.

Keywords: Macedonian Family; Family history, Refugees from Aegean Macedonia.

ВОВЕД

Семејството Јоновски потекнува од селото Орово во Преспанскиот Регион во Македонија, сега најсеверозападниот дел на модерна Грција, на тромеѓето со Македонија на север и Албанија на запад. Јоновски е прилично ретко презиме и често се меша со Јовановски, почестото презиме. Затоа, на неколку гранки, по грешка, административно се запишани како Јовановски. Во Орово фамилијата е позната како Јоновските, членувано, што е нестандартно и невообичаено за другите краишта за Македонија.

Овој регион претрпе многу за време на Балканските војни (1912-1913), кои продолжија во Првата светска војна (1914-1918) бидејќи македонскиот фронт поминуваше низ овој регион. Исто така, Грчко-италијанската војна (1940) продолжи во Втората светска војна (1941-1945), па во Граѓанската војна во Грција (1946-1949), по што селото било иселено.

Селото било населено со Македонци. Грчките Андарти (Αντάρτης членови на грчка паравоена формација на герилци) вршеле злосторства против Македонците кон крајот на 19 век, особено во првите две децении од 20 век, со цел да ги „погрчат“ или да ги протераат. По Првата светска војна, грчката влада продолжи со елинизацијата на населението преку уништување на словенски записи, документи и артефакти и менување на имињата и презимињата на местата со грчки. Така, презимето Јоновски е сменето во Јоанидис, а името на селото од Орово во Пиксос.

Овие превирања во историјата доведоа до уништување на записите за раѓање, брак и смрт пред грчката окупација. Ова е голем проблем за генеалошкото истражување, така што голем дел од ова проучување се заснова на усните традиции раскажани за Борис Јоновски (1904-2007) (Јоновски 2000), забележани од неговиот внук Јован Јоновски и братот на Борис, Александар (1912-2004) (Yovanovski 1990), приказни нотирани и преведени на англиски од неговиот внук, Никола Механиков. Постои Монографија за Орово, која содржи и генеалошки

INTRODUCTION

Jonovski family comes from the village of Orovo in the Prespa region in Macedonia, now the most North-West part of modern Greece, at the tripoint with Macedonia on the North and Albania on the West. Jonovski is rather a rare surname and is often mistaken for Jovanovski, the more common surname. Therefore, several branches, by mistake, were administratively assigned the surname Jovanovski. In the village of Orovo, the family was referred to as Jonovskite (literally “the Jonovski” with

the definite suffix (article)), uncommon to other parts of Macedonia.

This region suffered a lot during the Balkan Wars (1912-13) that continued into WWI (1914-1918) as the Macedonian front line went through this region. Also, the Greco-Italian War (1940) continued into WWII (1941-1945), and the Greek Civil War (1946-1949) after which the village was depopulated.

The village was inhabited by Macedonians. The Greek Andartis (Αντάρτης members of a Greek guerilla paramilitary formation) were committing crimes against Slavic Macedonians at the end of 19th century, and more so during the first two decades of 20 century in order to “make them” Greek or to expel them. After WWI, the Greek government continued the Hellenization of the population by destroying Slavic records, documents, and artifacts, and changing people’s and place’s names to Greek ones. So Jonovski was changed to Joanidis and the village from Orovo was changed to Pixos.

This turmoil of history led to the destruction of birth, marriage, and death records before the Greek occupation. This made it all the more difficult to research the genealogy of the Jonovski, so a great deal of the family tree is based on the oral traditions told of Boris Jonovski (1904-2007) (Jonovski 2000), noted by his grandson Jovan Jonovski and Boris’ brother Alexander (1912-2004) (Yovanovski 1990), stories noted and translated to English by his grandson,

Грб на семејството Јоновски/
Coat of arms of the Jonovski family

табели на оровските семејства (Миовски 1988), подоцна објавена на англиски јазик (Miovski 2006). Исто така, MyHeritage.com Smart-Maches придонесе за изградба на семејното дрво на Јоновски, како и на други семејства поврзани со нив преку брак (Jonovski MyHeritage.com).

Друг проблем во истражувањето е културата поврзана со женските имиња. По бракот, сопругата користи женска форма од името на својот сопруг, а нејзиното вистинско име едноставно исчезнува од јавноста.

Најстариот познат член е Јосе (Јован) Јоновски роден околу 1766 година. Семејството поголемиот дел од времето живеело во селото Орово. Според семејната традиција, турскиот бег од Битола, титуларниот сопственик на земјиштето побарал од селаните да ја откупат земјата што ја користеле. Јоновски не можеле да платат и биле избркани од земјата. Тие се преселиле на блискиот остров Св. Ахил на Малото Преспанско Езеро, сè додека не заработат пари работејќи како сидари во Александрополис за да ја платат земјата. На крајот, тие успеале да го заработат најголемиот дел од цената, а бегот се согласил да им ја продаде земјата по понудената цена. Потоа се преселиле во Орово (Јоновски 2000). Последните членови на семејството Јоновски го напуштиле Орово кон крајот на Граѓанската војна во Грција, по поразот на Демократската армија на Грција во септември 1949 година. Последен машки потомок од директна линија е Марко Јован Јоновски, роден во Скопје, Македонија во 2011 година.

ОРОВО

Оровоепланинскоселосместеновојугозападна Македонија, помеѓу двете преспански езера, на западниот дел на Мала Преспа. По Првата балканска војна и поделбата на Македонија во 1912 година, границата меѓу Србија и Грција била воспоставена на околу 15 километри северно од Орово на Големото Преспанско Езеро, оставајќи го селото во Грција. Подоцна, кога

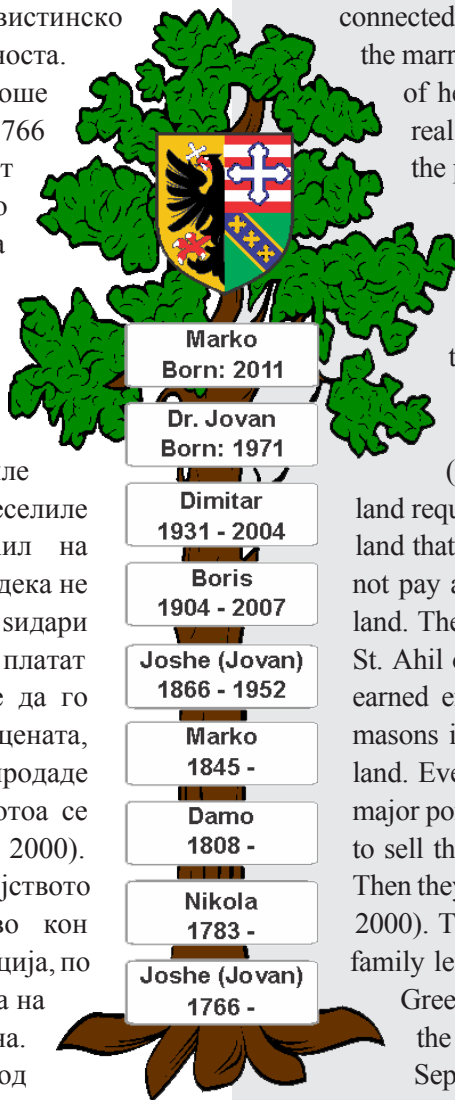
Nikolai Mehanikov. There is a Monography for Orovo that also contains genealogy tables of the Orovo families (Миовски 1988), later published in English (Miovski 2006). Also, MyHeritage.com SmartMaches contributed to the building of the Jonovski family tree as well as of other families connected by marriage (Jonovski MyHeritage.com).

Another problem in the research is the culture connected to the women's first names. After the marriage, the wife used a female form of her husband's first name, and her real name simply disappeared from the public.

The oldest known member is Joshe (Jovan) Jonovski born around 1766. The family for the majority of the time lived in the village of Orovo. According to the family tradition, the Turkish Bey of Monastir (Bitola), the titled owner of the land requested the villagers to buy out the land that they were using. Jonovski could not pay and they were expelled from the land. They moved to the nearby island of St. Ahil on Small Prespa Lake, until they earned enough money working as stone masons in Alexandroupoli to pay for the land. Eventually, they managed to save a major portion of the price, and Bey agreed to sell them the land at the offered price. Then they moved back to Orovo (Jonovski 2000). The last members of the Jonovski family left Orovo, towards the end of the Greek Civil War, after the defeat of the Democratic Army of Greece in September 1949. The last male direct line descendant is Marko Jovan Jonovski, born in Skopje, Macedonia in 2011.

ОРОВО

Orovo is a mountain village located in southwest Macedonia, between two Prespa lakes in the western part of the Small Prespa region (Fig. 2). After the first Balkan war and partition of Macedonia in 1912, the border between Serbia and Greece was established some 15km north of Orovo on the Big Prespa lake, leaving the village in Greece. Later when the Greek Albanian border

била воспоставена грчката албанска граница во 1925 година, таа поминала на помалку од 1 км западно од селото. Орово лежи во Глџбокџодолското Поле на 1080 м.н.в., опкружено со планините Присо (1120 м) на исток, Градо (1122 м) на север и Киска (1254 м) на запад. Во истата долина, на 3 километри јужно се наоѓа селото Граждено. Селото Церје од истата долина потпаднало во Албанија (Miovski 2006. 5).

Според кралскиот налог од 12 декември 1918 година (VI. v/l No. 259/21.12.1918)

селото е чисто македонска населба со статус на самостоен округ. Опфаќа 45 км², голем дел планинско со шума, вклучувајќи непристапни карпести ридови, со само една третина полиња, ливади, падини и дел од Малото Преспанско Езеро.

Селото Орово било населено некаде во 16 век. Името потекнува од зборот „орех“ или „орев“. Оровчаните го викале „Оро-о“, додека самите се нарекувале „оровци“. Првиот пат селото се споменува како Орехово двапати во 17 век и еднаш во 18 век во Слџчанскиот кодик. Во пасошот на Јанко Миовски издаден во 1887 година во Ајдин (Мала Азија), името на селото е Рахово. Верковиќ и К’нчов пишуваат за Орехово. Името Орово е напишано на пасошот на Ристо Миовски издаден на 23 декември 1918 година од Кралскиот конзулат на Србија во Њујорк. Последниот познат документ издаден од грчката влада со име Оровон е од 30 јуни 1928 година на даночен документ на Лазо Миовски. Во јули 1928 година, името на селото било сменето во Пиксос. Граждено е преименувано во Врондеро (Miovski 2006, 7).

Во 1898 година Орово има 172 жители (К’нчов), во 1913 година има 363, во 1920 година – 273, во 1928 година 431 и 1940 година, 489 жители. За време на Граѓанската војна во Грција (1946-49) селото е целосно уништено, освен црквата „Св. Никола“. Повеќето од 30-те домаќинства во Орово заминале во

Карта на Преспанскиот Регион.
Map of Prespa Region.

was established in 1925, it passed less than 1km west of the village. Orovo lays in the Glambokodolsko Pole (valley) at 1080m above sea level (ASL), surrounded by Mounts Priso (1120m ASL) on the east, Grado (1122m ASL) on the north, and Kiska (1254m ASL) on the west. In the same valley, 3km south is the village of Grazhdeno. The village of Cerje from the same valley fell in Albania (Miovski 2006. 5).

According to the King's Order from 12 December

1918 (VI. v/l No. 259/21.12.1918) the village is purely a Macedonian settlement with the status of independent district. It covered 45km², a large part of mountainous forest including unapproachable rocky hills, with only a third of fields, meadows, slopes, and part of the Small Prespa Lake.

The village of Orovo was settled somewhere in the 16th century. The name derived from the word "Oreh" or "orev" - walnut. Orovo People called it Oro-o. The first time the village is mentioned as Orehovo was twice in the 17th century and once in the 18th century in Slepche Codic. In Yanko Miovski's passport issued 1887 in Aydin (Asia Minor), the name of the village is Rahovo. Verkovic and Kanchov write of Orehovo. The name Orovo is written on Risto Miovski's passport issued on Dec. 23, 1918, from the Royal Consulate of Serbia in New York. The last known document issued by the Greek government with the name Orovon is from June 30 1928 on a tax document of Lazo Miovski. In July 1928, the name of the village was changed to Pixos. Grazhdeno is renamed Vrondero (Miovski 2006, 7).

In 1898, Orovo had 172 inhabitants (Kanchov), in 1913 there were 363, in 1920, 273, in 1928, 431 and in 1940, 489 inhabitants. During the Greek civil war (1946-49) the village was completely destroyed, apart from the St. Nikola church. Most of Orovo's 30 households left for Eastern European countries. Those staying moved to the

Village Orovo by
Ver. Rev. A. Yonovski (1986)

1. Miovski Kiro	16. Nelkovski Vasil	31. Petrevski Ilia	45. Mushkarovski	58. Mialovski Tsvetko
2. Miovski Mitre	17. Nelkovski Tanas	32. Damovski Damo	Spiro - Bozhin	59. Yankulovski Marko
3. Miovski Vasil	18. Nelkovski Petre	33. Damovski Kole	46. Mushkarovski	60. Yankulovski Gele
4. Miovski Done	19. Nelkovski Stefo	34. Valkanovski K-M	Risto - Goche	61. Dzambazovski Nune
5. Miovski Lazo	20. Yonevski Vangel	35. Laovski Spiro -	47. Lamevski Kole	62. Dzambazovski Stefo
6. Miovski Stilian	21. Boykovski Risto	Stilian	48. Lamevski Risto	63. Drobiski Pane
7. Miovski Kole	22. Boykovski Pavle	36. Laovski Mio	49. Bandevski Nake	64. Drobiski Done
8. Miovski Yoshe	23. Kerazovski Mitre	37. Liaplovski Mitre	50. Bandevski Mitre	65. Drobiski Mial
9. Argirovski Petre	24. Kerazovski Kole	38. Dimanovski Goche	51. Bandevski Stefo	66. Drobiski Fote
10. Argirovski Yoshe	25. Kerazovski Stefo	39. Dimanovski Lazo	52. Popovski Done	67. Drobiski Risto
11. Argirovski Kote	26. Kerazovski Petre	40. Dimanovski Spiro	53. Popovski Goche	68. Drobiski Nune
12. Malinovski Vasil	27. Petrevski Stoyan	41. Dimanovski Vasil	54. Popovski N-L	69. Yonovski Tanas
13. Malinovski Stavre	28. Petrevski Vasil	42. Dimanovski Risto	55. Popovski Petre	70. Yonovski Vasil
14. Malinovski Pavle	29. Petrevski Pavle	43. Dimanovski Stoyan	56. Balchevski K-S	71. Yonovski Yovan
15. Nelkovski Risto	30. Petrevski Risto	44. Pitulkovski Lambro	57. Mialovski Mial	

Орово пред граѓанската војна во Грција со одбележани куќи на жителите, Јоновски Александар (1986)

Orovo before the Greek Civil War with marked houses of the inhabitants, Yonovski Alexander (1986)

источноевропските земји. Оние кои останале се преселиле во соседните села. Со кралска наредба од 28 мај 1957 година (Vl. v/k No. 95/28.5.1957), Орово било избришано од регистарот и неговата територија била пренесена во Општина Врондеро (Miovski 2006, 6).

Повеќето оровци свои куќи ги граделе од камен. Многумина од нив заработувале за градење куќи, сидови и слично во Анадолија и Влашка. Куќите обично имале два ката, каде што долниот бил за стоката и другите животни. Главното занимање било земјоделство, овчарство и сточарство. Исто така, се занимавале и со шумарство и производство на дрвен јаглен. Подоцна оровци оделе на печалба во САД и Австралија, а ретко во Европа (Miovski 2006, 10).

Поради далечната положба на селото, имало мал број писмени луѓе кои самите учеле додека

neighboring villages. With the King's order from May 28, 1957 (Vl. v/k No. 95/28.5.1957). Orovo was erased from the register and its territory was transferred to the Vrondero district (Miovski 2006, 6).

Most Orovo people built their own houses of stone and many continued using these skills to earn money building houses, walls, etc. in Anatolia and Walachia. Houses typically had two floors, where the lower one was for the cattle and other animals. Their main occupation was farming, and sheep and cattle keeping, but they also maintained a forestry, from which they produced charcoal. Later the majority of Orovo people went to earn money in the USA and Australia, and a small group went in to Europe (Miovski 2006, 10).

Due to the remote position of the village, there was a small number of literate people who

работеле во поголемите градови во Мала Азија. Првата поорганизирана форма на училиште била во 1904 година од селските свештеници Илија Поповски (1850-1890) и Наум Босилковски (1904-1912) од блиското с. Герман. По Младотурската револуција од 1908 година, Орово го добива својот прв учител, охриданинот Ноле Кусиот, кој учителствувал до Балканските војни (1913) (Miovski 2006, 20).

Образовниот процес продолжил во 1920 година со доаѓањето на грчкиот учител Николаос Гунарис. По две години, со мал

успех со грчкиот јазик, тој бил заменет со Јанис Костандину, Влак кој зборувал македонски. Во 1927 година бил изграден нов кат во училиштето и бил најмен втор учител, а од 1938 година дури и трет (Miovski 2006, 20).

По прекилот на Втората светска војна (1940-1945) во 1945-47 година, Ставрос Вретаκος бил последниот грчки учител. Во 1947 година, по ослободувањето на селото од страна на Демократската армија на Грција, наставата на македонски јазик почнала со наставниците Танас Босилковски од с. Штрково и Костадинка Пајковска од с. Герман до март 1948 година, кога децата биле евакуирани во земјите од Источниот блок и Југославија (Miovski 2006, 21).

Според усното предание, христијанството во регионот го рашириле свети Климент и свети Наум Охридски. Особено бил присутен свети Наум, а името Наум било многу често кај оровчани. Селската црква „Св. Никола“ била изградена во 17 век на ист начин како и нивните куќи. Најстарите споменати свештеници се веќе споменатите Илија, Наум и Петре Василевски (1891-1903) од с. Герман и Бојко Ристовски (1912-1936) од с. Граждено. Исто така Пандо (1916-1939) и Јани (1938-1941) (Miovski 2006, 25).

taught themselves while working in larger cities in Asia Minor. The first more organized form of school was in 1904 by village priest Ilia Popovski (serving 1850-1890) and Naum Bosilkovski (1904-1912) from nearby v. German. After

the Young Turks Revolution of 1908, Orovo got its first teacher, Nole Kusiot from Ohrid who taught until the Balkan Wars (1913) (Miovski 2006, 20).

The educational process continued in 1920 with the arrival of Greek teacher Nikolaos Gunaris. After two years with little success with the Greek language he was replaced with

Yanis Kostandinou, a Vlach who also spoke Macedonian. In 1927, a new floor was built at the school and a second teacher was appointed, and from 1938, even a third teacher. (Miovski 2006, 20).

During the WWII (1940-1945) there was a break, and from 1945-1947 Stavros Vretakos was the last appointed Greek teacher. In 1947 after the liberation of the village by the Greek Democratic Army, teaching in the Macedonian language began with teachers Tanas Bosilkovski from v. Shtrkovo and Kostadinka Pajkovska from v. German until March 1948 when the children were evacuated to the Eastern Bloc countries and Yugoslavia (Miovski 2006, 21).

According to the oral tradition, Christianity in the region was spread by St. Clement and St. Naum of Ohrid, Especially St. Naum was present, and the name Naum, became was very popular among the Orovo people. The village church, St. Nicola was built in the 17 century by the people in the same fashion as their houses. The oldest mentioned priests were already mentioned Ilia, Naum, and Petre Vasilovski (1891-1903) from v. German and Bojko Ristovski (1912-1936) from v. Grazhdeno. Also Pando (1916-1939)

Црквата „Св. Никола“ (Св. Параскева), единствениот преостанат објект во Орово, Димитар Јоновски, 18 мај 1997 г./ The church St. Nicolas (St. Paraskevi), the only remaining building in Orovo, Dimitar Jonovski, 18 May 1997.

Во 1900 година оровчани решиле на истата локација да подигнат нова црква. Изградбата била одложена поради Илинденското востание (1903) кога средствата за црквата биле дадени на Македонската револуционерна организација. Црквата конечно била завршена кон крајот на 1911 година кога старата црква била урната и инвентарот бил префрлен на новата.

Одборот за изградба на црквата бил формиран во состав: Јоше Петревски, Јоше Миовски, Стево Малиновски, Нело Поповски, Спиро Лаовски, Јоше и Митре Јоновски. Одборот ангажирал архитект од Битола. Изградбата му била доделена на Митре Јоновски, а работата ја презеле реномирани сидари од с. Прогун, Билишта. Црквата е 25x10 м со 13 прозорци и може да собере 150 столови (Miovski 2006, 24).

Црквата била осветена на 26 јули 1912 година, на празникот Света Петка (Параскева). Во текот на летото 1923 година, внатрешноста била фрескоживописана од Сократ, а иконостасот ги довршил Георги од Јанина, Епир. Наскоро литургијата морала да се извршува на грчки јазик и сите натписи од иконите и фреските биле препишани на грчки јазик (Miovski 2006, 24).

Гробиштата биле на западната страна на црквата со грбови без надгробни споменици со натписи, но обележани со камења поставени на поинаков начин. Луѓето знаеле чиј е гробот од традицијата што се пренесувала низ генерациите. Црквата имала и земјиште кое им било давано под закуп на селаните за да ги добијат потребните средства за нејзино функционирање.

Кога селото било иселено, куќите настрадале во Граѓанската војна во Грција, а единствен објект што останал од Орово е црквата. Црквата била обновена во 2005 година, и се одржала посебна комеморативна служба на истиот ден на нејзиното првоосветување, 93 години подоцна. Денеска црквата е позната како „Св. Петка“ (Агија Параскеви) (Miovski 2006, 26).

and Jani (1938-1941) (Miovski 2006, 25).

In 1900 the Orovo people decided to erect a new church at the same location. The building was postponed with the Ilinden Uprising (1903) and the funds for the church were given to the Macedonian Revolutionary Organization. The church was finally finished at the end of 1911, when the old church was demolished and the inventory was transferred to the new one.

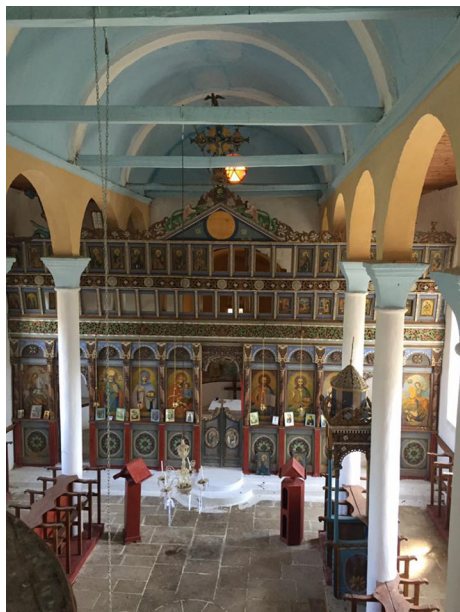
The Board members were appointed for the building of the church, which included: Joshe Petrevski, Joshe Miovski, Stevo Malinovski, Nelo Popovski, Spiro Laovski, Joshe, and Mitre Jonovski. The board hired an architect from Bitola. Construction was commended to Mitre Jonovski and the work was undertaken by renowned stone masons from v. Progun, Bilishta region. The church was 25x10 m with 13 windows and could fit 150 chairs (Miovski 2006, 24).

The church was consecrated on July 26, 1912, on the saint day of St. Petka (Agia Paraskevi). During the summer of 1923, the interior was frescoed by Sokrat, and the Iconostas were completed by Georgi from Yanina in Epirus. Soon the liturgy had to be done in Greek and all inscriptions from the icons and the frescoes were rewritten in Greek (Miovski 2006, 24).

The cemetery was on the west side of the church, the graves were without gravestones with inscriptions, but were marked by stones set in a different fashion. People knew whose grave belonged to whom from the tradition passed through the generations. The church also had land that was rented to the villagers to acquire the necessary funds for its operation.

As the village was depopulated, the houses suffered in the Greek Civil War, and the only building

left from Orovo was the Church. The church was renovated in 2005 and a special commemorative service was held on the same day of its original consecration, 93 years later. Today the church is known as St. Petka (Agias Paraskevi) according to the feast it was consecrated. (Miovski 2006, 26).

Внатрешноста на црквата/ The interior of the church

ПРВИ ГЕНЕРАЦИИ

Најстариот познат член е Јосе (Јован) Јоновски, роден околу 1766 година во село Орово. Неговиот син Никола се родил околу 1783 година, а внукот Дамо се родил околу 1808 година. Дамо имал четири сина, Наум (1828), Митре (1830), Ѓоргија (1841), Марко (1845) и ќерка Грозда (1851). Нема повеќе информации за Наум. Грозда е родена во 1851 година и се омажила

во 1869 година во селото Медово, на осумнаесет километри од Орово, на Малото Преспанско Езеро, во семејството Петковски. Таа имала еден син Доне. Неговото семејство по Граѓанската војна во Грција заврши во социјалистичките земји. Доне имал син Митре (Yovanovski 1990).

ГРАНКАТА НА МИТРЕ

Митре, синот на Дамо, е роден во 1830 година и бил многу религиозен и црковен човек и можел секој ден да кажува кој светец е. Се оженил со девојка од Албанија. Имале само една ќерка, Илинка (околу 1850 г.). Сопругот на Илинка бил Јован Петревски, кој бил градоначалник на селото. За време на Првата светска војна, 1917-1918 година, француската војска го однела од

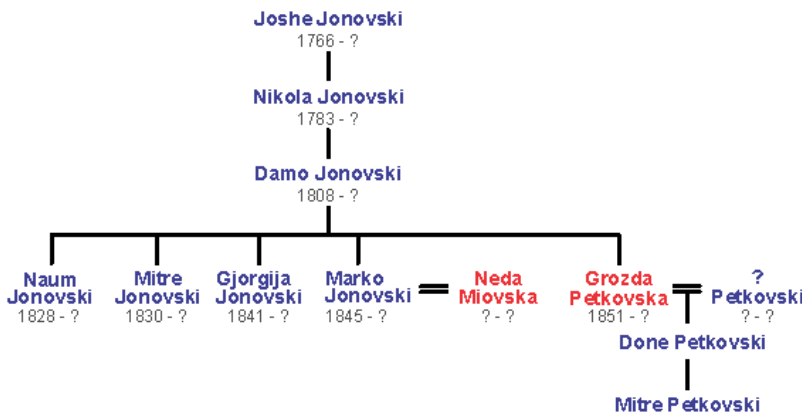
FIRST GENERATIONS

The oldest known member is Joshe (Jovan) Jonovski born around 1766 in the village of Orovo. His son Nikola was born around 1783 and his grandson Damo was born around 1808. Damo had four sons, Naum (1828), Mitre (1830), Gjorgija (1841), Marko (1845), and a daughter Grozda (1851). There is no further info on Naum. Grozda was born in 1851 and

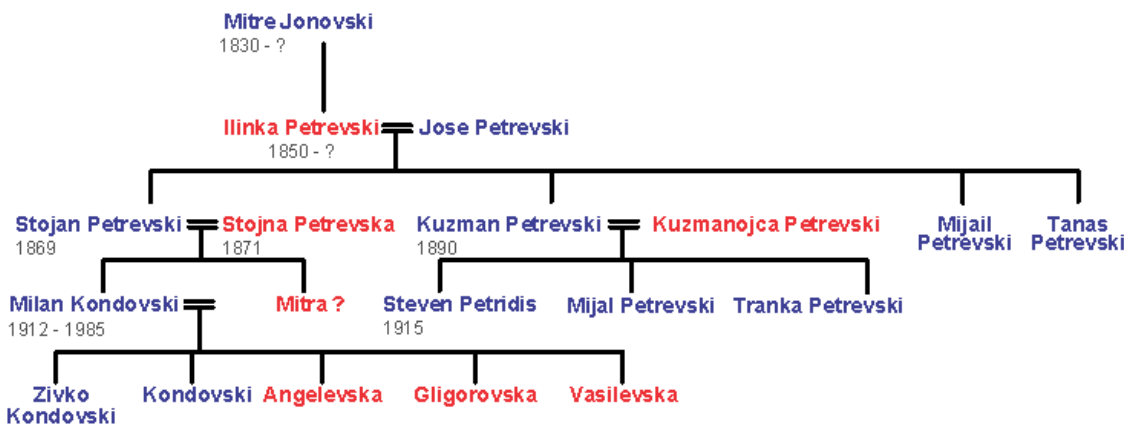
married in 1869 in the village Medovo, eighteen kilometers from Orovo, on the Small Prespa Lake into Petkovski Family. She had one son Done. His family after the Greek civil war ended up in the Socialist countries. Done had a son Mitre (Fig. 5)(Yovanovski 1990).

MITRE BRANCH

Mitre son of Damo was born in 1830 and was a very religious and church orientated man, and who could name each day according to which Saint it had been commemorated to. He married a girl from Albania. They had only one daughter, Ilinka (c.1850) (Fig. 6). Ilinka's husband, Jovan Petrevski, was the mayor of the village. During WWI, 1917 – 18, the French army took him from

Семејно дрво од првите генерации на Јоновски/
Family tree of the first generations of Jonovski

Гранката на Мите на семејството Јоновски/ Mitre's Branch of Jonovski Family.

селото и никој не знаел што се случило со него. Имале четири сина, Стојан (1869), Кузман (околу 1890), Михаил и Танас. Стојан имал семејство од пет сина и една ќерка, во текот на Втората светска војна и Граѓанската војна во Грција, дел од нив се преселиле во САД, дел низ Европа. Кузман заминал во Америка во исто време со неговиот брат Танас (Yovanovski 1990).

Танас отишол во Америка во 1920 година и работел во Калифорнија. Се вратил во 1926 година со автомобил „бјуик“ и често го посетувал дедо Марко, држејќи тетратка во рака и постојано прашувајќи го дедо Марко за семејството Јоновски и постојано пишувал. Го носел дедо Марко со својот автомобил на најдобрите места на изгрејсонце околу Орово (Yovanovski 1990).

Кузман бил оженет за девојка од соседното село Граждено. Тој многупати одел во Америка и се обидел да го земе семејството со себе, но грчките власти не му дозволиле, па сам се вратил и веднаш штом стигнал таму го повикал семејството да му се придружат. Имале два сина, Стефан и Мијал и ќерка Транка (Јоновски 2000). Неговиот најстар син Стивен (Стефан) се приклучил на американската армија и завршил како пилот и бил пратен во Средоземното Море со флотата и отишол во Солун, и со воз отишол за Лерин на околу 180-200 километри западно од Солун.

Кога пристигнал во Лерин, отишол да го види главниот на војската за да земе дозвола за да оди во Орово. Неговата мајка во Лореин, Охајо, каде што се населиле, многупати барала од него да оди во селото и да ѝ донесе камче од нивната кука. Кога Стивен, во цивилна облека, влегол во канцеларијата на офицерот за да побара дозвола да оди во Орово, бил одбиен. Следното утро, строен, висок, облечен во пилотска униформа, влегол во канцеларијата на грчкиот офицер и му рекол: Јас сум Петровски Стивен (Петридис на грчки). Вчера бев овде и ве замолив да ми дадете дозвола да одам да видам што остана од моето село Орово. Тогаш офицерот скокнал на нозе, го поздравил и му рекол: „Ве молам, гоЗсподине Петридидес, Ве молам, седнете“ и му дал писмена дозвола да оди каде што сака (Yovanovski 1990).

ГРАНКАТА НА ЃОРГИЈА

Ѓорѓи, син на Дамо, е роден во Орово во 1841 година. Имал две ќерки Дора и Јованка и два

the village and no one knew what happened to him. They had four sons, Stojan (1869), Kuzman (c.1890), Mihael, and Tanas. Stojan had a family of five sons and one daughter, throughout the second world war and the Greek civil war, some of which now live in the USA, and others through Europe. Kuzman went to America at the same time as his brother Tanas (Yovanovski 1990).

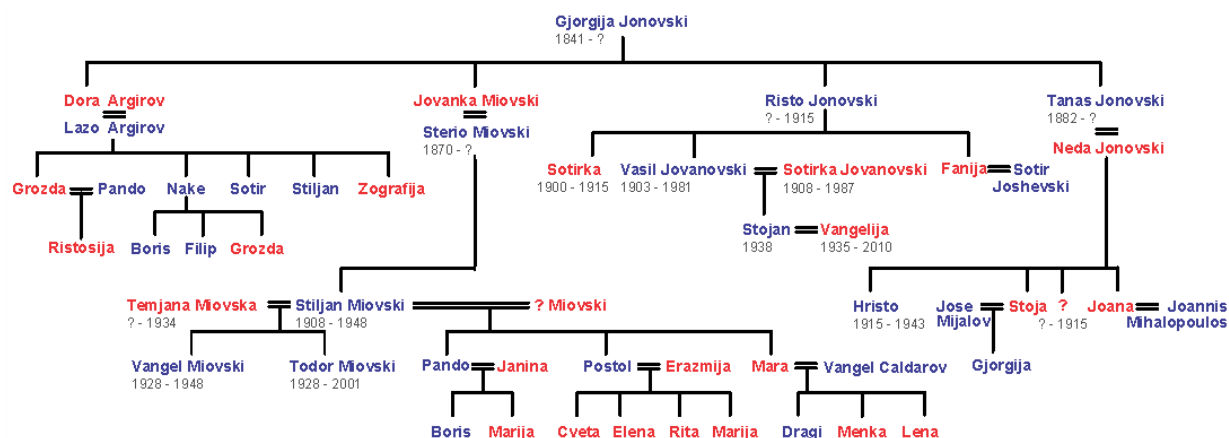
Tanas went to America in 1920 and worked in California. He came back in 1926 with a Buick car and used it to often visit his Dedo (Great Uncle) Marko. very often. He would visit with a notebook in his hand and always ask Dedo Marko about the Jonovski family, and write it down. He would take Dedo Marko in his car to the best spots, to see in the sunrise in around Orovo (Yovanovski 1990).

Kuzman married a girl from the neighboring village of Grazhdeno. He often travelled to America and tried to take his family with him, but the Greek authorities wouldn't let his family go with him. They had two sons, Steven (Stefan) and Mijal, and a daughter Tranka (Jonovski 2000). His eldest son Steven, later became American army pilot and was sent to the Mediterranean Sea with the fleet to Salonica. That was the nearest port entering Macedonia and he took the train to Florina, about 180-200km far west of Salonica.

When he arrived in Lerin (Florina), he went to see the army's head to get documents to go to Orovo. His mother in Lorain, Ohio, the place they settled, asked him many times to go to the village and bring her a little stone from her house. When Steven, dressed in civilian clothes, entered the office of Greek officer in charge, to ask for leave to go to Orovo, he was refused. The next morning, he dressed up in his pilot's air force uniform, and again he walked into the office of the Greek officer and said to him: I am Petrovski Steven (Petridis in Greek) I was here yesterday and asked you to give me leave to go and see what is left from my village Orovo. Then the officer jumped on his feet saluted him and said to him, "please Mr. Petridides, please take a seat" and gave him a written notice to go anywhere he wished (Yovanovski 1990).

GJORGJ BRANCH

Gjorgji's son Damo, was born in Orovo in 1841. He had two daughters Dora and Jovanka,

Гранката на Ѓорѓија на семејството Јоновски/ Giorgija's Branch of Jonovski Family.

сина Ристо и Танас.

Дора била мажена за Лазо Аргиров од Орово и имале две ќерки Грозда и Зографија и четири сина Наке, Сотир, Стиљан и непознат. Грозда била мажена со Пандо и имале ќерката Ристосија. Наке имал два сина, Борис и Филип, и ќерка Грозда (Јоновски 2000). Сите преостанати членови на семејството завршиле во САД и Канада (Yovanovski 1990).

Јованка се омажила за Стерио Миовски и имале син Стилјан (1908-19348), кој се оженил со Темјана и добил два сина Вангел (1928-1948) и Тодор (1928-2001), потоа се оженил со Цвета и добил два сина Пандо (оженет со Јанина) и Постол (оженет со Еразмија) и ќерката Мара (Јоновски 20).

Ристо имал две ќерки и еден син. Најстарата ќерка Фанија се омажила кога имала 14 години за Сотир Јошевски од селото Церје сега во Албанија. Некои од нејзиното семејство заминале во Австралија.

Гранката на Ѓорѓи на Јоновски: Стојан

Втората ќерка на Ристо, Сотирка, починала во 1915 година во Орово како тинејцера,

and two sons Risto and Tanas (Fig. 7).

Dora was married to Lazo Argirov from Orovo and had two daughters, Grozda and Zografija, and four sons Nake, Sotir, Stiljan, and the fourth is unknown. Grozda was married to Pando and had a daughter Ristosija. Nake had two sons, Boris and Filip, and a daughter Grozda (Jonovski 2000). The remainder of the family moved to America and Canada (Yovanovski 1990).

Jovanka married Sterio Mioviski and had one son Stiljan. Stiljan (1908-1948) married Temjana and had two sons Vangel (1928-1948) and Todor (1928-2001), Then married Cveta and had two sons Pando (married Janina) and Postol (married Erazmija) and a daughter Mara (Jonovski 2000).

Risto had two daughters and a son. The eldest daughter Fania was married when she was 14 to Sotir Joshevski from the village of Cerie, now in Albania. Some of her family are in Australia.

Risto's second daughter Sotirka passed away in 1915 in Orovo as a teenager, at the same time as their mother and father, due to bad disease introduced during WWI. Risto's

Гранката на Ѓорѓи на Јоновски: Стојан Јовановски (последен од десно долу) со сопругата Вангелија (веднаш над него), Тодор Миовски (5-ти од лево, горен ред) и сопругата до него лево. Од гранка Марко: (од лево горе) Јован, Борис и Димитар Јоновски. Фанија Митановска (7-ми) со семејството (во прв ред). Свадба Надежда Јоновска, Скопје 22.8.1993 г./ Gjorgi Branch of Jonovski: Stojan Jovanovski (1st from the right lower row) with his wife Vangelia (just above him), Todor Miovski (5th from left top row), and his wife next to him on left. From Marko Branch: (from left top row) Jovan, Boris, and Dimitar Jonovski. Fania Mitanovska (7th) with her family (in the first row). Nadezda Jonovska wedding, Skopje 22 August 1993.

во исто време со нејзината мајка и татко бидејќи Првата светска војна донела многу лоши болести. Синот на Ристо, Васил, бил роден во 1903 година и останал сирак на дванаесет години. Тогаш тетка му Фанија го зела Васил. Васил се вратил дома во Орово и во 1935 година се оженил со Сотирка Пецова, родена 1908 година во с. Шулин. Куката на Васил и целиот негов имот не биле допрени. Грчката влада го повикала да служи војска и отишол да служи шеснаесет месеци. Тие не можеле да имаат деца, па го посвоија Стојан, роден во 1938 година. Тие живееле во Битола, Македонија, каде што починаа, Васил во 1981 година и Сотирка во 1987 година. Стојан се оженил со Вангелија Влашки од с. Герман, а таа почина во 2010 година. Тие немаа деца.

Танас е роден 1882 година во Орово, а се оженил со Неда од с. Дробишта, пет километри од Орово. Имале три девојчиња Стоја, Јоана и непознато и син Христо. Две од нивните девојчиња починале во 1915 година. А, најмладата Јоана пораснала како многу добра девојка и се омажила за Јосе Мијалов (Јоанис Михалопулос) и завршила во Чехословачка каде што Јоана починала. Потоа Јосе се вратил во Преспа и се прежил и живееле на островот Свети Ахил во малото езеро во Преспа. Стоја имала син Ѓорги (Yovanovski 1990).

Христо, синот на Танас е роден во 1915 година. Беше добро момче, многу тивок добар работник. Бил во грчката војска во 1936-37 година, дошол дома и се оженил со девојка од Костурско. Убиен е од Германците во 1943 година (Yovanovski 1990).

ГРАНКАТА НА МАРКО

Марко Јоновски е роден во 1845 година во

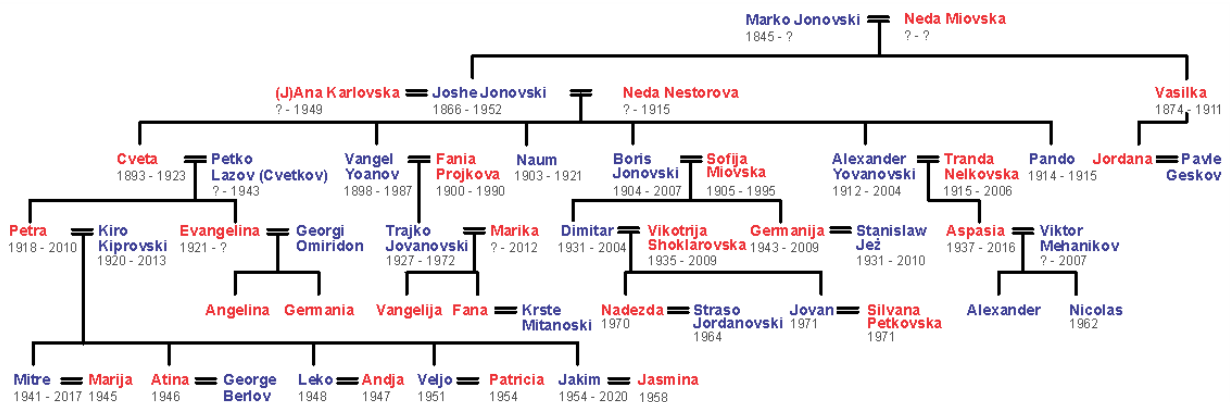
son, Vasil was born in 1903 and was orphaned at twelve years of age. His aunt Fania took Vasil. He returned to Orovo and in 1935 married Sotirka Pecova, born 1908 in v. Shulin. The Greek government invited him to join the army and he went to serve for sixteen months. During this time, Vasil's house and all his property was left untouched by the authorities. Vasil and his wife couldn't have children so they adopted Stojan, born in 1938. They were living in Bitola, Macedonia where they passed away, Vasil in 1981 and Sotirka in 1987. Stojan married Vangelia Vlashki from v. German, and she passed away in 2010. They did not have any children.

Tanas was born in 1882 in Orovo and married Neda, from v. Drobotishta, five kilometres from Orovo. They had three daughters, Stoja, Joana, and the third is unknown, and a son Hristo. Two of their girls passed away in 1915. And the youngest Joana grew up a very beautiful young lady, and got married to Joannis Mihalopoulos (Joshe Mijalov) and ended up in Czechoslovakia where Joana passed away. Her husband Joshe, returned to Prespa on the island of Saint Ahil in the small lake of Prespa. Stoja had a son Gjorgi (Yovanovski 1990).

Hristo, son of Tanas was born in 1915. He was well respected young man, very quiet and had a good work ethic. He served in the Greek army from in 1936-37, and when he returned, got married to a girl from the province of Kostur. He was later killed by the Germans in 1943 (Yovanovski 1990).

MARKO BRANCH

Marko Jonovski was born in 1845 in Orovo

Гранката на Марко од Јоновски/ Marko branch of Jonovski family.

Орово (сл. 9). Се оженил во 1867 година за Неда Миовска, сестра на Павле. Марко имал син Јоше (Јован) роден во 1866 година (Wyciang 1952) или 1868 година (Yovanovski 1990) и ќерка Василка родена 1874 година, починала во 1911 година.

ЈОШЕ

Кога Јоше имал 12 години, татко му Марко го однел да оди да работи во Мала Азија, денешна Турција. Се вратил во 1890 година и се оженил со Неда, ќерката на Митре Несторов од соседното село Граждено. Имале ќерка Цвета и пет сина: Вангел, Наум, Борис, Александар и Пандо. Јован на по три години одел на работа во Турција и постојано доаѓал дома кај своето семејство (Yovanovski 1990).

Во 1914 година Јоше отишол во Америка на четири години, и се вратил во 1918 година. Но, во сите тие години семејството имаше мизерен живот. Неговата сопруга Неда починала во 1915 година заедно со неговиот најмлад син Пандо, кој имал 18 месеци. Јоше повторно се оженил во 1920 година (Ј)Ана Карловска, од село Герман. Тие немаа деца заедно, но таа имаше син од претходниот брак, Петре Керазис. Најстарата семејна фотографија сочувана во семејството е онаа со Јоше со неговиот најстар внук во Орово, Трајко, направена во 1927 година.

Наум е роден во 1903 година во истото село Орово, а во 1921 година починал од плеврит. Беше згодно паметно момче.

Сите синови на Јоше отишле на печалба, Вангел во САД, Борис во Франција и Александар во Австралија, а тој се грижел за своите три снаи и за внуците. Неговото име е сменето од

(Fig. 9). Has was married in 1867 to Neda Miovska, sister of Pavle. Marko, had a son Joshe (Jovan) born in 1866 (Wyciang 1952) or 1868 (Yovanovski 1990) and a daughter Vasilka, born in 1874, and she passed away in 1911.

JOSHE

When Joshe was 12 years of age, his father Marko took him to go and work in Asia Minor, today Turkey. He came back in 1890 and got married to Nada daughter of Mitre Nestorov of the next village of Grazdeno. They had a daughter Cveta and five boys. Vangel, Naum, Boris, Alexander, and Pando. Joshe worked in Turkey over several three year periods, returning home in between these periods to visit his family (Yovanovski 1990).

In 1914 Joshe went to America for four years, and came back in 1918. During his years away in America, he had a miserable life, his wife Nada passed away in 1915 together with his youngest son Pando who was 18 months old. Joshe remarried in 1920 (J) Ana Carlovaska, from the village of German. They didn't have any family, but she had a son from a previous marriage, Peter Keratzis. The oldest family photo kept in the family is of Joshe with his oldest grandson in Orovo, Trajko taken in 1927.

Naum was born in 1903 in the same village Orovo and 1921 passed away of Pleurisy. He was a handsome and clever young man.

All of Joshe's surviving sons went to earn money, Vangel in the US, Boris in France, and Alexander in Australia. During this time, Joshe took care of his three daughters-in-law and his grandchildren. His name was changed by the Greek authorities to Joanis Joanidis. His second wife Jana passed away in 1949 just before

Јоше Јоновски со внукот Трајко, Грција 1927 г./ Joshe Jonovski with his grandson Trajko, Greece 1927.

Јоше Јоновски седи, со снаите, Софија (лево) Транда (десно), Вроцлав, Полска, 1950 г./ Joshe Jonovski sitting, with his daughters-in-law, Sofia (left) Tranda (right), Wroclaw, Poland, 1950.

грчките власти во Јоанис Јоанидис. Неговата втора сопруга Ана починала во 1949 година, непосредно пред евакуацијата. На крајот на Граѓанската војна во Грција, Јоше и неговите две снаи биле евакуирани во Полска.

Јоше, веќе слеп од старост, починал на 15 јануари 1952 година во Вроцлав, Полска (Wyszag). Бил погребан во Вроцлав под името Јановски Јанис (Janowski Janis).

Извод на умрени на Јоше.
Joshe's Death Certificate.

the evacuation at the end of the Greek Civil War. Joshe and his two daughters-in-law were later evacuated to Poland.

Joshe, was already visually impaired from old age, before he passed away on January 15, 1952, in Wrocław, Poland (Wyciang 1952). He was buried in

Wrocław under the name Janowski Janis.

ЦВЕТА

Цвета е родена во мај 1893 година и се омажила за Петко Цветковски од соседното село Церје, Албанија, во 1914 година. Имале две ќерки Петра и Ангелина. Цвета починала во 1923 година на повеќегодишна Епса, а нејзиниот сопруг Петко починал 20 години подоцна.

Ангелина е родена во 1921 година, во Церје. Беше мажена со Џорџ Омиридон од Граждено и имале ќерка Герка. Ангелина била разведена од сопругот. Живеела со својата ќерка во Атина, Грција (Yovanovski 1990).

ПЕТРА

Петра е родена во Церје, на 17 ноември 1918 година, а се омажила за Киро Кипровски, роден во Глобочани, Албанија, на 15 мај 1920 година. По Втората светска војна, заедно со други македонски семејства се преселиле во Пландиште, Војводина, Србија, Југославија. Ги добиле синовите Митре, Леко, Вељо, Јаким (Киме) и ќерката Атина (Кипровски 2020а).

Митре е роден на 30 септември 1941 година, во Глобочани. Оженет со Марија (1945), ги имаше синот Александар (1964-2019) и ќерката Драгана (1967). Митре почина на 12 февруари 2017 година.

Атина е родена на 9 септември 1946 година. Се омажила со Џорџ Берлов и се преселија во Њујорк каде што имале текстилна фабрика. Нејзиниот татко и браќа и сестра оделе во Њујорк во многу различни ситуации за да работат во фабриката. Таа има два сина Реј и Едвард.

Леко е роден на 28 октомври 1948 година. Се

CVETA

Cveta was born in May 1893 and married Petko Cvetkovski from the next village of Cerie, Albania in 1914. She had two daughters, Petra and Angelina. Cveta passed away in 1923 of perennial Epsas, her husband Petko passed away 20 years later.

Angelina was born in 1921 in the village of Cerie. She was married to George Omiridon of Grazdeno, and they've had a daughter Gerka. Angelina had been separated from her husband and continued to live with her daughter in Athens, Greece (Yovanovski 1990).

PETRA

Perta was born in Cerje, on 17 Nov 1918 and married Kiro Kiproviski born in Globochani, Albania on 15 May 1920. After WWII, together with other Macedonian families moved to Plandishte, Voivodina, Serbia, Yugoslavia. They raised four sons Mitre, Leko, Veljo, Jakim (Kime), and a daughter Atina (Kiproviski 2020a).

Mitre was born on 30 Sep 1941 in Globochani. He was married to Marija (1945) and had a son Aleksandar (1964-2019) and a daughter Dragana (1967). Mitre died on 12 February 2017.

Atina was born on 9 Sep 1946. She was married to George Berlov and they moved to New York where they had a textile factory. Her father and siblings, travelled to New York on many different occasions to work at the factory. She has two sons Ray and Edward.

Leko was born on 28 Oct 1948. He married Andja, born 15 September 1947. They had two daughters Daniela and Zana.

оженил со Анѓа, родена на 15 септември 1947 година. Имаат две ќерки Даниела и Зана.

Вељо е роден на 6 април 1951 година и се оженил со Патриша, родена на 6 август 1954 година. Имаат два сина Кристофир и Кеве.

Јаким е роден на 20 август 1954 година и се оженил со Јасмина (1958) и имал два сина, Алан и Игор.

Петра и Киро живејќа со најмладиот син Јаким во Пландиште, Србија. По смртта на Петра на 17 февруари 2010 година, Киро му се придружил на неговиот син Јаким во Њујорк каде што починал на 15 декември 2013 година (Кипровски 2020а). Таму почина и Јаким на 13 декември 2020 година (Кипровски 2020б).

ВАНГЕЛ

Вангел (Геле) роден на 15 април 1898 година. Се оженил со Фанија Пројкова родена на 11 октомври 1900 година во село Граждено. Вангел отишол во Америка во 1920 година барајќи работа. Таму е запишан како Vangel Yoanou. Работел во истата фабрика како и неговиот татко Јоше пред неколку години. Вангел имал еден син Трајко, кој е роден во 1927 година. На крајот на јуни истата година, Вангел се вратил во САД во Масилон, Охајо. Почнал да работи на истата работа во челичарница. Но, годините од 1930 до 1939 година беа години на депресија. Ја оставил сопругата со син дома. Во 1937 година аплицирал до американската влада барајќи да ги земе сопругата Фанија и синот во Америка. Кога овој документ дошол во Грција, грчките власти барале други документи и додека да се преработи, почна Втората светска војна, а неговата сопруга Фанија заврши во затвор

Леко, Анѓа, Киме, Јасмина, петра Атина, Ѓорги, Киро и (долу) Игор Кипровски, 1988 САД/Leko, Andja, Kime, Jasmina, Petra, Atinka, George, Kiro, (lower) Igor Kiprovski, 1988 USA

Veljo was born on 6 Apr 1951 and married Patricia, born on 6 August 1954. They had two sons Kristofir and Keve.

Jakim

was born on 20 Aug 1954 and married Jasmina (1958) and had two sons, Alan and Igor.

Petra and Kiro were living with their youngest son Jakim in Plandiste, Serbia. After Petra's death on 17 Feb 2010, Kiro, joined his son Jakim in New York where he died on 15 Dec 2013 (Kiprovski 2020a). Jakim also died there on 13 December 2020 (Kiprovski 2020b).

VANGEL

Vangel (Gele) was born on 15 April 1898. Married Fania Proikova, born on 11 October 1900 in the village of Grazdeno. Vangel went to America in 1920 looking for work. He worked at the same still factory as his father Joshe had worked several years earlier. Vangel had a son Trajko who was born in 1927. At the end of June of the same year, Vangel had no choice but to leave his wife and child in search of work and went back to the USA in Massillon, Ohio, where he started working on his previous job in the still

factory. It was a very difficult period from 1930 to 1939, due to the great depression in America. In 1937 he applied with to the US government asking, to take if his wife Fania and son could immigrate to America. When these documents arrived in Greece, the Greek authorities rejected the initial request and by the time the new documents

Семејство на Вангел Јоану (горе непознат, Марика, Трајко Јовановски, долу Фанија, Фанка, Вангел, Ангелина) Скопје, 1971 г./Family of Vangel Yoanou (top unkn., Marika, Trajko Jovanovski, Bt. Fania, Fanka, Vangel, Angelina) Skopje, 1971.

во Атина, на пет-шест години, затоа што нејзиниот син Трајко се приклучи на Титовите партизани. Во меѓувреме, Вангел најде адвокат во Америка, кој контактираше со еден од најдобрите адвокати во Атина и ја извлекол неговата сопруга од затвор. Во 1950 година, таа му се придружи во Масилон, Охајо.

Потоа, во 1970 година, Вангел со неговата сопруга, ја продале својата кука во Америка и отишле во Скопје, Македонија, за да се приклучат на семејството на нивниот син. Купија двокатна кука. Но, Трајко загина во сообраќајна несреќа во Скопје во 1972 година, и тие тешко погодени се вратија во Америка, а се вратија во Скопје на тригодишниот помен, и веднаш по панихидата во црква повторно се вратија во Америка (Yovanovski 1990).

Вангел почина на 12 декември 1987 година, а неговата сопруга Фанија почина на 25 мај 1990 година, и двајцата во Масилон, Охајо (Gravestone).

ТРАЈКО

Трајко е роден на 20 јули 1927 година. Кога Трајко бил млад, со вујко му Александар отишле во Лерин, главниот град на регионот. Таму имале добри пријатели кои му посочиле добар професор да го провери Трајко и да видат што ќе предложи. Професорот имал две минути разговор со Трајко и рекол дека ќе му даде 95 % дека нема да има проблем да влезе, но ги повикал да одат до зградата на гимназија и им покажал список на предната страна од училиштето, имало 480 имиња на момчиња пријавени годинава. И му рекол на Александар: знаеш колку од нив ќе влезат? Околу осумдесет до осумдесет и пет, и тие ќе бидат синови на лекари, адвокати и други важни луѓе. Тогаш професорот рекол, можете да го оставите момчето овде. Ќе го ставам неговото име на списокот.

Александар се вратил по две недели. Трајко го праша, што те натера да дојдеш овде? Подготвен сум да заминам дома. Потоа отиде кај тој професор. Рече, можете ли да погодите колку

had been prepared, WWII had started. His son Traiko entered Tito's Partisan army and therefore Fania was sent to prisons in Athens, Greece, for five-six years. In the meantime, Vangel hired a lawyer in America who contacted one of the best

lawyers in Athens, and he was able to free and pulled out his wife from prison, and in 1950, she went to join Vangel in Massillon, Ohio.

Then in 1970 they sold their house in America and went to Skopje, Macedonia, to join their son's family. Shortly after settling into their two-story home, Trajko

tragically died in a car accident in 1972. They were so deeply hurt by his death, they decided to go back to America to live. They travelled to Skopje for the three year memorial, and after the commemoration service in the church (panahyda), returned to America. (Yovanovski 1990).

Vangel passed away on 12 Dec 1987 and his wife Fania passed away on 25 May 1990, both in Massillon, Ohio (Gravestone).

ТРАЈКО

Trajko was born on 20 July 1927. When Trajko was a young boy, he and his uncle Leko (Alexander) went to Florina, the regional capital town. There some close friends introduced them to the local school who pointed out a good professor who interviewed Trajko for student entry. The professor only had a two minutes talk with Trajko, and said he was 95% confident that Trajko would have no trouble qualifying for entry into that school. He then, invited both of them to go to the building of the high school and he showed them a list on the front of the school, where there were 480 names of boys were listed supposed to enter into the high school that year. The professor then told Leko: you know how many of them will get in, about eighty to eighty-five, and they will be sons of doctors, lawyers, and other important people. Then the professor said, you can leave the boy here. I'll put his name on the list.

Leko came back after two weeks. Trajko asked him: "what made you come here? I am ready to leave for home". Before leaving, Leko went to

Гробот на Јоновски (Јоанов), Масилон Охајо, САД/ Yoanou Gravestone, Massillon, Ohio, USA.

од нив влегуваат во гимназијата? Александар рекол околу триста. Тој рече само осумдесет и четири. Тоа беше односот на грчката влада кон нашиот Македонец (Yovanovski 1990).

Потоа Трајко се вратил во селото и дома му помагал на дедо му Јосе со домашни работи на нива до 1943-44 година, потоа отишол со други и се приклучил на

Титовите партизани и таму ја запознал Марија, од Велес, и пред да заврши војната, се венчале и живееле во Скопје и имале две ќерки Фанија и Вангелија. Фанија заврши како адвокат, а Вангелија како службеник. Фанија се омажи за Крсте Митановски и добија две ќерки Маја и Елена и син Александар (Yovanovski 1990). Трајко загина во сообраќајна несреќа на 1 ноември 1972 година, а Марија почина во 2012 година.

BORIS

Борис е роден на 4 април 1904 година. Како млад се заљубиле со Софија Миовска, и како што бил обичајот отишол да ја побара од татко ѝ а тој пак, како што бил обичајот побарал одредена цена. Бидејќи не можел да ја плати цената, не успеал да ја ожени. набргу се оженил со друга (која можел да си ја дозволи), а Софија пак ја дале на друг. Набргу нивните брачни другари умиреле, и после традиционалниот период на тажење се зеле, сега без финансиска надокнада на татко ѝ, на 12 мај 1928 година. Неговото име беше сменето во Парис Јоанидис. Во 1928 година бил регрутиран во грчката армија и служел во Атина. Се вратил дома во 1930 година, а три месеци подоцна, заминал за САД преку Франција, барајќи работа. Но, не му било дозволено да продолжи во САД, па останал во Франција. Неговиот син Димитар е роден на 13 октомври 1931 година. Во Франција, Борис

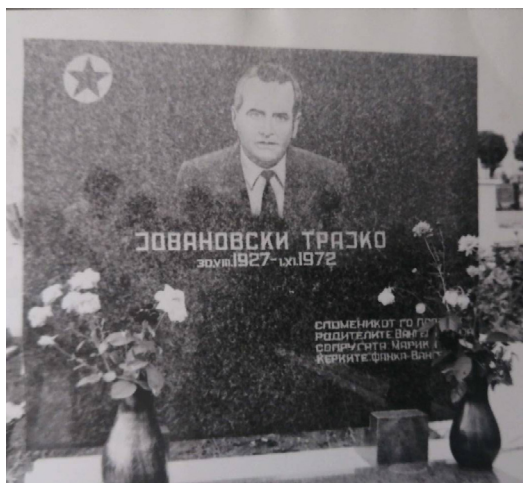
see the professor to find out if Trajko had been chosen to enrol in the school. The professor said to Leko, can you guess how many students were enrolled of those listed as potential high school entrants? Leko, said about three hundred. The professor answered, only eighty-four and that Trajko had been excluded. That was one example of the Greek government's unfair treatment of the Macedonian people. (Yovanovski 1990).

Then Trajko came back to the Orovo and was helped his grandfather Joshe with home-mixed farm work from 1943-44, then left with several other boys to join the Tito's Partisans and

there he met Maria, his wife to be. Maria was from the city of Veles and shortly before the war ended they decided to marry and live in Skopje, where they had two daughters Fania and Vangelia. Fania finished up as a solicitor and Vangelia as an office girl. Fania got married to Krste Mitranovski and they had got two daughters Maja and Elena and a son named Aleksandar (Yovanovski 1990). Trajko died in a traffic accident on 1 November 1972 and Maria passed away in 2012.

BORIS

Boris was born on April 4, 1904. As a young man, he and Sofia Miovska fell in love, and as was the custom, he went to ask her father to give her hand in marriage. As was the custom, her father demanded a price that Boris could not afford. He soon married another girl (whom he could afford), and Sofia was given to another man. Soon their spouses died, and after the traditional period of mourning, they married each other on May 12, 1928, this time without financial compensation to her father. His name was changed to Paris Ioannidis. In 1928 he was drafted into the Greek army and served in Athens. He returned home in 1930, and three months later, he went for the United States via France, looking for work. But he couldn't continue to the US, so stayed in France. His son Dimitar was born on October 13, 1931. In France, Boris started to work as a shepherd and then moved to a wheat

Гробот на Трајко./ Trajko's grave.

почнал да работи како овчар, а потоа на фарма за пченица во Лил. Работел таму шест години.

Во 1937 година се вратил дома. Во 1939 година повторно бил регрутиран во грчката армија пред италијанскиот и албанскиот напад на Грција. Во оваа војна е две години. По завршувањето на оваа војна, тој се качил на брод со многу други за да дојде во Грција, бидејќи овој пат завршил во Албанија, а потоа на овој брод сретна многу грчки новодојдени војници кои биле овчари во Грција, но грчката влада ги испраќа како лекари да ги пречекаат војниците што се враќаат од војната и да внимаваат на Македонците, кој е ранет во ногата, да му биде отсечена во колкот. Кој е ранет во раката, раката да му биде отсечена на рамото. Тоа беше грчката влада кон Македонците (Yovanovski 1990).

Кога бродот стигнал до Атина, почнала германската офанзива на Грција и бродот бил бомбардиран. Борис реши да пешачи низ Грција за да стигне дома. При што се здобил со измрзнатини на стапалата. Му требале три месеци да стигне дома. Потоа почна да ги лекува стапалата. Со години имал проблеми со стапалата.

Неговата ќерка Германија е родена на 10 јуни 1943 година. Борис во 1945 година бил повикан во Грчката демократска армија и бил пратен со партизаните веднаш зад албанската граница. Кога бил на стража, еден ден видел птица на дрвото до него и помислил да ја застрела птицата. По некое време престанал да размислува на тоа, но повторно решил да пука во птицата и цела војска притрча да види што се случува и го одведе кај главниот офицер и со стражари зад него го одведоа шеесет километри до судот и тој треба да помине низ судот (Јоновски 2000).

Тогаш, не многу далеку од местото каде што се случуваше сето ова, имаше едно големо село во кое порано имаше две-три илјади луѓе, кога слушнале дека еден војник дошол од фронтот,

farm in Lyl, where he worked for until 1937, and then he came home. In 1939 he was again drafted into the Greek army before the Italian and Albanian offenses of Greece. He has been in this war for two years, finishing up in Albania. After this war ended, he boarded a ship with many others and came to Greece. On this ship, were Greek newcomers, soldiers who has been shepherds in Greece. The Greek government sent them in disguise as doctors to meet the soldiers

returning from the war, and to keep watch for any Macedonian's who had been wounded. If a Macedonian soldier had been wounded in the leg, these so-called doctors would cut their leg off at the hip. If they had been wounded in the arm, they would cut their arm off at the shoulder. This was how the Greek government treated the Macedonians (Yovanovski 1990).

When the ship reached Athens, the German offensive on Greece

started and the ship was bombed. Boris decided to walk home across Greece. It took him three months to reach home and during the walk his feet were badly injured. After several months the condition of his feet improved but they never fully recovered and he remained with a permanent limp for the rest of his life.

His daughter Germania, was born on 10 June 1943. In 1945 Boris joined the Greek Democratic Army and was sent with the Partisans just behind the Albanian border. When he was on guard, one day, he saw a bird in the tree next to him and he thought to shoot the bird. He deliberated for while, before deciding to shoot the bird. This alarmed the army and he was then detained and taken to the head officer, who decided he should be trialed in a military court (Jonovski 2000).

The court was close to a village and when the people heard that a soldier had been brought in from the battle front, to be trialed in a military court and be executed, one of the villagers, who

Јоновски во Вроцлав, Полска -1955, т. Спаса, Транда, Германија, долу. Софија, Борис/ Jonovski in Wroclaw, Poland -1955, top row, Spasa, Tranda, Germanija, bot. row, Sofija, Boris.

морал да помине на судот и да биде стрелан. Еден од овие селани случајно му бил добар пријател на Борис, и отишол во канцеларијата на надлежниот и разговарал со генералот, а Борис бил ослободен и вратен назад на фронтот (Yovanovski 1990).

Борис беше ранет на 4 август 1948 година, во близина на срцето, што за малку ќе го убиеше. Прво го однеле во болницата Катланово во близина на Скопје, Југославија, но бил префрлен во Софија, Бугарија, бидејќи имале хирурзи специјалисти да го оперираат. Потоа му требало долго време да се подобри, и бил пратен во Чехословачка во санаториум. Во 1951 година открил дека Спаса (ќерката на неговиот брат Александар) и неговата ќерка Гера биле во Чехословачка. Потоа бил информиран дека неговиот татко со сопругата Софија и сопругата на неговиот брат Александар, Транда, биле во Полска и побарале од властите на Чехословачка, а потоа го пуштиле да оди таму со Гера и Спаса отишол во Вроцлав, Полска, каде што станале шест од семејството заедно (Јоновски 2000). Сите работеле во текстилна фабрика во Вроцлав. Подоцна тие ќе се преселат во Легница, Полска, каде што ќе живеат заедно со друго полско семејство во еден стан.

Потоа, во 1959 година, Транда и Спаса заминале во Австралија кај Александар. А Борис со сопругата Софија во 1969 година отишол во Македонија во Скопје за да му се придружи на семејството на неговиот син Димитар кое заминало во Скопје една година порано (Yovanovski 1990). Борис го промени своето име во Борис Јоновски. Во Скопје, времето го поминувал грижејќи се за мала градина и играјќи домино со своите соседи, кои исто така биле од Егејска Македонија.

Во 1981 година Борис и Софија се иселуваат и во 1983 година добиваат стан во зградата до неговиот син Димитар. Неговата сопруга Софија почина на 10 јануари 1995 година. Борис го надживеал синот Димитар и живеел со својот внук Јован и неговото семејство додека не починал на 6 јануари 2007 година, во Скопје.

happened to be a good friend of Boris's went to the Governor's office had a talk with the General, and Boris was set free and sent back to the battle front. (Yovanovski 1990).

Boris was wounded on 4 August 1948, near his heart and almost died from the injury. They took him first to Katlanovo hospital near Skopje, Yugoslavia, but was later transferred to Sofia, Bulgaria so specialist surgeons could to operate on him. It took him a long time to recuperate, after which, he was sent to a sanatorium in Czechoslovakia. In 1951 he discovered that Spasa (his brother Aleksandar's daughter) and his daughter Gera had been living in Czechoslovakia. He was also informed that his

father with his wife Sofia and sister-in-law Tranda were in Poland. He then inquired with the authorities in Czechoslovakia, who allowed him to take Gera and Spasa to Wroclaw, Poland, and reunite them with some members of their family (Jonovski 2000). They all worked at a textile factory in Wroclaw for a period before moving to Legnica, Poland, living collectively with another Polish family in a single apartment.

Then in 1959 Tranda and Spasa went to Australia to reunite with Alexander. And Boris with his wife Sofia in

1969 went to Macedonia in Skopje to join his son's Dimitar family that went to Skopje a year earlier (Yovanovski 1990). He changed back his name to Boris Jonovski. In Skopje, he spent his time taking care of a small garden and playing dominos with his neighbors, all of whom were also from Aegean Macedonia.

In 1981 Boris and Sofia moved away and in 1983 received an apartment in the building next to his Son Dimitar. His wife, Sofia passed away on 10 January 1995. Boris survived his son Dimitar and was living with his grandson Jovan and his family until Boris passed away on 6 January 2007, in Skopje.

Јоновски во Легница, Полска (~1960)/
Jonovski in Legnica, Poland (~1960)

ДИМИТАР

Димитар Јоновски (Јоанидис Димитриос), син на Борис, е роден на 13 октомври 1931 година во Орово. Тој се приклучил на Демократската армија на Грција како тинејџер на 15 години, на 20 ноември 1946 година. Во септември 1949 година се повлекува низ

Албанија и завршува во Ташкент, Узбекистан, СССР, каде што завршува 4 години воена академија, планинска артилерија од 20 декември 1949 до 1 декември 1953 година (Јоновски 1974).

Бидејќи првичната идеја за враќање на новите офицери да се борат во Грција не била опција, Димитар, сега 22 години, пропуштено образование морал да го заврши во ноќно училиште додека работел во Ташкент. До 23 август 1958 година работел како општ работник, кога почнал да работи како камионџија. Во јули 1959 година завршил матура. Сакаше да продолжи да студира литература, но тоа не беше опција. Од двете понудени опции тој го избира Автоинститутот во Киев, Украина. Тоа беше машинско инженерство за моторни возила. Таму студирал од 1959 до 1963 година.

Димитар пишуваеше поезија и ги праќаше своите песни на руски во многу весници, но со мал успех. На крајот, на македонски јазик се објавени две песни, „Мајчин јазик“ и „Фарма“ во книгата објавена во Скопје од 1964 година, за литературни дела на Македонците во странство (Лирика 1964, 37-38). Од ова време е неговата песна „Без наслов“.

Тој успеал да се сретне со своето семејство во 1960 година,

Димитар (прв лево) на Воената академија, СССР ~1951 година./Dimitar (1st left) at the Military Academy USSR ~1951.

DIMITAR

Dimitar Jonovski, (Joanidis Dimitrios) Boris's son, was born on 13 Oct 1931 in Orovo. He joined the Democratic Army of Greece on 20 November 1946, as a 15 year old teenager. During the Greek Civil War, he fought in 82 battles and on 22

July 1948 was wounded and spent two months in a hospital, before returning to the battle front. In September 1949 with the defeated Democratic Army retreated through Albaniam and he ended up in Tashkent, Uzbekistan, USSR, where he undertook and completed 4 years of a military academy, mountain artillery from 20 December 1949- to 1 December 1953 (Jonovski 1974).

As the initial idea of returning the new officers to fight in Greece, was not an option, Dimitar now 22, had to complete his missed education at the night school while working in Tashkent. Up until 23 August 1958, he worked as a general hand,

and eventually became a truck driver. In July 1959 he finished his final school examinations, and wanted to continue to study literature, but this was not an option for him. Out of the two options offered, he chose Avtoinstitut in Kiev, Ukraine. It was mechanical engineering course for motor vehicles, which he undertook from 1959-1963.

Dimitar was writing poetry, and was sending his poems in Russian to many newspapers, but with little success. Eventually, two poems were published in Macedonian, “Mother Tongue” and “Farm” in a 1964 book published in Skopje, on literature works of Macedonians

Димитар (десно) пред киевскиот Автоинститут, почетокот на 1960-тите/ Dimitar (right) in front of the Kyiv Avtoinstitut, early 1960s.

првпат по 14 години. По третата година на Институтот се преселил во Полска во 1963 за повторно да се соедини со семејството во Легница. Ја заврши својата 4. и 5. година во Политехника во Вроцлав, 1963-1965 година. Таму ја запознал Викторија Шокларовска, родена на 25 декември 1935 година во с. Грман. Нивните родители се познавале од Преспа. Тие се венчаа во Полска на 17 септември 1964 година. Димитар работеше во Јавното сообраќајно претпријатие „Легница“, а подоцна во фабриката „Милана“, а Викторија во ЕЛВРО, електронска фабрика во Вроцлав, и по речиси две години се пресели во Легница. Во 1968 година се преселиле во Бутел, Скопје, Македонија, каде што се вратиле на нивното првобитно презиме Јоновски. Борис, со сопругата Софија, им се придружил во 1969 година, живејќи во стан со 2 спални соби во зграда каде што сите биле од Егејска Македонија, враќајќи се во социјалистичките земји.

Димитар почнал да работи како машински инженер во фабриката „Металски завод - Тито“ за проектирање пумпи. Подоцна во 1977 година станал професор во средното училиште „13 Ноември“, предавајќи различни машински предмети, кое подоцна се споило со Гимназијата „Јосип Броз Тито“, од каде што се пензионирал во 1988 година.

Тој продолжи да пишува проза и поезија. Во 1974 година ја објавува својата песна „Без наслов“ во литературниот весник „Современост“. Неговата песна се сметаше за македонски националистички и иредентистички од страна на федералната југословенска влада, како и социјалистичката влада во Скопје, а бројот бр. 3 на „Современост“ каде што беше објавена песната беше забранет, а тајната полиција почна да го следи и испрашува и против него беше поднесена кривична пријава. Ова навистина го потресе. На крајот, о б в и н е н и ј а т а беа отфрлени. Неговото досие на тајната полиција подоцна беше декласифицирано и пренесено

abroad (Лирика 1964, 37-38). From this time is his poem “Без наслов” (“Without title”).

He managed to meet his family in 1960 for the first time in 14 years. After the third year at the Institute, in 1963, he moved to Poland to reunite with his family in Legnica. (Fig. 19) He completed his 4th and 5th year at Politechnika in Wroclaw 1963-1965. There he met Viktorija Shoklarovska, born on 25 December 1935 in v. German. Both of their parents knew each other from Prespa. They married on 17 September 1964. Dimitar was working in the Legnica Public Transportation Company and later in the Milana factory, and Viktorija in ELWRO, an electronic factory in Wroclaw, and almost two years later moved to Legnica. In 1968 they moved to Butel, Skopje, Macedonia where they returned to their original surname, Jonovski. Boris, with his wife Sofija, joined them in 1969 living in a 2 bedroom apartment in a building where all were from Aegean Macedonia, returning to the Socialist countries.

Dimitar started working as a Mechanical engineer in the “Metalski Zavod-Tito” factory designing pumps. Later in 1977, become a professor in “13 November” High School, teaching different mechanical subjects, and later in Gymnasium “Josip Broz Tito”, where he retired in 1988.

He continued to write fiction and poetry. In 1974 he published his poem “Without a Title” in the literature Journal “Sovremenost”. His poem was considered Macedonian nationalistic and irredentist by the Federal Yugoslav Government, as well as the socialist government in Skopje. Issue #3 of “Sovremenost” where the poem was published

was banned, and secret police started to follow and interrogate him and criminal charges were taken against him. This really shook him. Eventually, the charges were dropped. His dossier of the secret police was

later declassified and transferred to the State Archive

Насловна страници од книгите на Димитар Јоновски./
Cover pages of Dimitar Jonovski's books

во Државниот архив и беше објавено во 2016 година (Црните 2016).

Подоцна, тој продолжи да пишува по 1990-тите, како и политички есеи. Неговата прва објавена книга е „Одрасток“ (1990), „Странци“ (2002), а неговата поетска книга „Без наслов“ (2004). Има уште три необјавени романи. и многу објавени статии во разни неделници.

Димитар има две деца. Надежда родена на 25 февруари 1970 година во Македонија, која е во брак со Страшо Јордановски во 1993 година во Скопје, Македонија, и има две деца Александар и Елена.

Јован, роден во Скопје на 7 август 1971 година, е оженет со Силвана Петковска од Куманово и има две ќерки Неда и Викторија и син Марко, последен директен машки потомок на Јосе Јоновски.

По неговото пензионирање, неговите главни активности биле грижата за мало лозје и пишувањето. Објавувал писма и статии во многу списанија и весници. Тој остави три необјавени романи. Димитар почина на 4 мај 2004 година, а Викторија на 18 ноември 2009 година.

ГЕРМАНИЈА

Ќерката на Борис, Германија (Гера) е родена на 10 јуни 1943 година и во март 1948 година заминала како дете бегалец, заедно со 28 илјади деца во Југославија и социјалистичките земји. Таа заврши во Чехословачка. Нејзиниот татко Борис ја зел и ќерката Гера со себе во Полска, а таа се придружила на остатокот од семејството. Гера работела како книговодител и се омажила во Полска за Станислав Јеж. Тие немаа деца и уживаа во патувањето и кампувањето.

Живеела во Легница, Полска, до нејзината смрт на 3 ноември 2009 година, а погребана е во Скопје, заедно со родителите и нејзиниот брат Димитар и неговата сопруга. Во гробот има камен од, како што се верува, остаток од куќата на Јоновски во Орово. Станислав почина на 3 јули 2010 година.

and was published in 2016 (Црните 2016).

He continued to write fiction and poetry after the 1990s as well as political essays. His first book published was “Odrastok” (appendix) (1990), then “Foreigners” (2002), and his poetry book “Without a Title” (2004). There are three more unpublished books. And there are many published articles in different magazines.

Dimitar has two children, Nadezhda born on 25 February 1970 in Macedonia who has been married to Strasho Jordanovski in 1993 in Skope Macedonia, and had two children Aleksandar and Elena.

Jovan, born in Skopje on 7 August 1971 has been married to Silvana Petkovska from Kumanovo and has two daughters Neda and Viktorija, and a son Marko, the last direct male descendant of Joshe Jonovski.

After his retirement, his main activities were taking care of a tiny vineyard and writing. He was publishing letters and articles in many magazines and newspapers. He left three unpublished fiction books. Dimitar died on 4 May 2004 and Viktorija on 18 November 2009.

GERMANIJA

Boris' daughter Germanija (Gera) was born on 10 June 1943 and in March 1948 she left as a child refugee, together with 28 thousand children to Yugoslavia and Socialist countries. She ended

up in Czechoslovakia. Her father Boris took Gera with him to Poland, and she joined the rest of the family. Gera was working as a bookkeeper and got married to a Pole, Stanislaw Jez. They did not have any children and enjoyed traveling and camping.

She lived in Legnica, Poland until her death on 3 November 2009, and is buried in Skopje, together with her parents

and her brother Dimitar and his wife. In the grave there was a stone from, what was considered, a remnant of Jonovski house in Orovo. Stanislaw died on 3 July 2010.

Германија и Станислав Јеж, 2004 година.
Germania and Stanislaw Jez, 2004.

АЛЕКСАНДАР ЈОВАНОВСКИ

Пречесниот Александар Јовановски (Леко) (Алекс) е роден на 24 декември 1912 година во село Орово, Преспа, Македонија. Кога наполнил седум години бил пратен во грчко училиште до единаесетгодишна возраст, во четврто одделение. Учителот во селото немал право да предава повисоко. Така Леко отиде уште една година во истиот клас. За тоа време бил пратен со овците, козите или на фармата (Yovanovski 1990).

На дваесет години се сврши со Транда Нелковска од истото село. Потоа бил регрутиран во грчката армија, служејќи шест месеци во Лерин, а потоа уште осум месеци во грчката престолнина Атина. Откако бил отпуштен, тој се вратил дома и се оженил со Транда на 16 јуни 1935 година, а на 17 мај 1937 година ја добиле ќерката Аспасија (Спаса).

Леко сам го напуштил селото на 29 јуни 1939 година за Австралија. Пристигна во Фримантл со брод Ромолд на 11 август 1939 година. На 14 август 1939 година почна да работи во градината во Ванеру за 35 шилинзи неделно, со денешни пари три долари и педесет центи. Во мај 1941 година ја напушти градината и отиде во Бодингтон, југозападно од Перт и сечеше еуаклиптус за мелница „Industrial Extract“. Потоа, во 1945 година, јануари дошол во Фримантл и се впуштил во бизнисот со кафе, со партнерот Илија Миовски биле заедно до 1975 година. Неговата сопруга и ќерка му се придружиле од Полска дури во 1959 година.

Во 1968 година македонскиот православен свети Никола дошол во Перт, а Александар служел како свештеник (Yovanovski 1990). Тој почина на 5 јуни 2004 година, а Транда на 7 август 2006 година.

Спаса се ожени со Виктор Механиков и имаат

ALEXANDER YOVANOVSKI

Very Reverend Alexander Yovanovski (Leko to Macedonians or Alex to Australians) was born on 24 December 1912 in Orovo. When he was seven was sent to a Greek school and completed up to grade four, at the age of eleven. The teacher in the village didn't have right to teach any higher, so he decided to complete one more year in the same class. During this time he was sent off to tend the sheep and goats on the farm (Yovanovski 1990).

At the age of twenty, he became engaged to Tranda Nelkovska of the same village. Then has was drafted into the Greek army. He served for six months in the

Florina, and then another eight months in the Greek capital of Athens. After being discharged, he came home and married Tranda on 16 June 1935, and on 17 May 1937, they had a daughter Aspasia (Spasa).

Alexander, by himself, left the village on 29 June 1939 for Australia.

He arrived in Fremantle on the ship named the "Romold" on 11 August 1939. On 14 August 1939 he started working in a garden in Wanneroo for 35 Shillings per week. On May 1941 he left the garden and went to Boddington, south west of Perth and worked cutting Wandoo

for a mill "Industrial Extract". Then in 1945 January he came to Fremantle and bought a café business, with partner Ilia Mioviski until 1975. His wife and daughter joined him from Poland only in 1959.

In 1968 Macedonian Orthodox Saint Nikolas came to Perth where Alexander served as a priest (Yovanovski 1990). Alexander died on 5 June 2004, and Tranda on 7 August 2006.

Spasa married Viktor Mehanikov and have

Пречесниот Алекс Јовановски учествува во света литургија./
Very Reverend Alex Yovanovski partaking holy liturgy.

Александар ја дава раката на својата ќерка Спаса со Виктор Механиков/ Alexander gives his daughter Spasa's hand in marriage to Viktor Mehanikov.

два сина Александар и Николај. Виктор почина на 9 ноември 2007 година, а Спаса на 26 септември 2016 година.

ЗАКЛУЧОК

Семејството Јоновски потекнува од селото Орово во регионот на Малото Преспанско Езеро, во Македонија, денес најсеверозападна точка на Грција. Најстариот познат предок е Јоше, роден околу 1766 година. По поделбата на македонскиот јазик во 1912 година, овој дел потпаднал под Грција.

Во 1926 година името на селото било сменето во Пиксос, а презимето во Јоанидис. Последните членови на семејството родени во Орово се Спаса (1937) и Германија (1943). Селото било во голема мера уништено и раселено за време на Граѓанската војна во Грција (1946-1949). На почетокот, од

Јоновски, во селото ги имавме Јоше, втората сопруга Ана, синот Борис и трите снаи Фанија, Софија, Транда и внуците Димитар, Спаса и Германија. Неговиот најстар внук Трајко бил во Југославија. Неговиот син Вагел бил во САД, а Александар во Австралија.

На крајот на Граѓанската војна во Грција, Ана умрела во Орово, а Фанија била затворена во Атина. Спаса и Германија како деца биле евакуирани во Чехословачка. Јоше, Софија и Транда беа евакуирани во Полска. Борис се борел во војната, а бил ранет, по операцијата во Бугарија, бил пратен во Чехословачка, каде што ги зел Спаса и Германија и се придружил на остатокот од семејството во Полска. Кога Фанија излезе од затвор, таа му се придружи на нејзиниот сопруг Вангел во САД. Подоцна Транда и Спаса му се придружија на Александар во Австралија.

Димитар се борел и во Граѓанската војна во Грција и по загубата на демократската војска бил евакуиран во Ташкент, Узбекистан, СССР. Таму завршил Воена академија, а потоа завршувал ноќно училиште додека работел како возач на

two sons Alexander and Nikolai. Viktor died on 9 November 2007 and Spasa on 26 September 2016.

CONCLUSION

Jonovski family originate from the village of Orovo in Small Prespa Lake Region, in Macedonia, today the most North West point of Greece. The oldest known ancestor is Joshe born around 1766. After the Partition of Macedonia in 1912, this part came under Greece. In 1926

the village name was changed to Pixos and the family name to Joanidis. The last members of the family born in Orovo were Spasa (1937) and Germania (1943). The village was largely destroyed and depopulated during the Greek Civil War (1946-1949). At the beginning of it, from Jonovski, in the village we had Joshe,

his second wife Ana, his son Boris, and his three daughters-in-law, Fania, Sofia, Tranda, and his grandchildren Dimitar, Spasa, and Germanija. His oldest grandson Trajko lived in Yugoslavia. His son Vagel lived in America and Alexander in Australia.

At the end of the Greek Civil War, Ana died in Orovo, and Fania was imprisoned in Athens. Spasa and Germania as children were evacuated in Czechoslovakia. Joshe, Sofia, and Tranda were evacuated to Poland. Boris fought in the war, and was wounded, and after surgery in Bulgaria, was sent to Czechoslovakia. There he found Spasa and Germania and joined the rest of the family in Poland. When Fania was released from prison she joined her husband Vangel in America. Later Tranda and Spasa joined Aleksander in Australia.

Dimitar was also fighting in the Greek Civil War and after the democratic army lost he was evacuated to Tashkent, Uzbekistan, USSR. There he finished Military Academy and then completed night school while working as a truck driver in Tashkent. After he studied mechanical

Гробот на Јоновски, гробиштата Бутел, Скопје.
Jonovski grave, Butel graveyard, Skopje.

камион во Ташкент. Откако студирал машинство во Киев, Украина, СССР, по завршувањето на три години, тој се придружил на своето семејство во Вроцлав, Полска. Таму ги завршил студиите на Политехника Вроцлавска.

Конечно, Борис, Софија, Димитар и неговата сопруга Викторија се преселиле во Скопје, Македонија и Југославија, оставајќи ја Германија во Полска, каде што била во брак со Станислав Јеж.

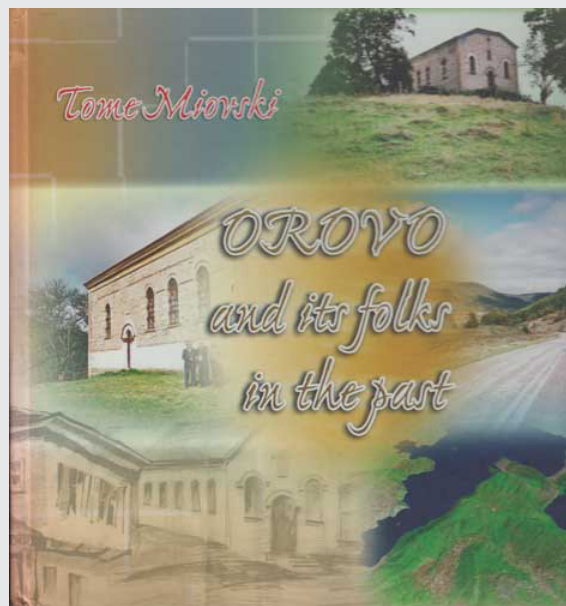
Оваа статија опфаќа 8 генерации и 40 поединци (се споменуваат уште 30) во период од повеќе од два века. Првично во Отоманската Империја, а потоа и во Грција, животот на семејството се протега и во САД, Австралија, Албанија, Франција, Бугарија, Чехословачка, Полска, СССР, Југославија и Република Македонија.

engineering in Kiev, Ukraine, USSR. After completing three years, he joined his family in Wroclaw, Poland. There he finished his studies at Politechnika Wroclawska.

Finally, Boris, Sofia, Dimitar, and his wife Viktorija moved to Skopje, Macedonia, and Yugoslavia, leaving Germanija in Poland where she was married to Stanislaw Jez.

This article covers 8 generations and 40 individuals (mentioning a further 30) in a period of over two centuries. Originally in the Ottoman Empire and then Greece, the life of the family also span to the USA, Australia, Albania, France, Bulgaria, Czechoslovakia, Poland, the USSR, Yugoslavia, and the Republic of Macedonia.

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

- (Gravestone) „Find A Grave Index“, database, FamilySearch (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:63PT-M5MM>: 18 December 2020), Vangel Yoanou, ; Burial, Massillon, Stark, Ohio, United States of America, Massillon City Cemetery; citing record ID 218224027, Find a Grave, <http://www.findagrave.com>.
- (Jonovski MyHeritage.com). „Jonovski Web Site“ <https://www.myheritage.com/site-family-tree-119354441/jonovski>
- (Jonovski 1974) Jonovski Dimitar, Biography, handwritten, 24.9.1947.
- (Jonovski 2000) Jonovski Boris, Interview, with Jovan Jonovski. Several interviews, 2000.
- (Kiprovski 2020a) Jakim Kiprovski, Interview, with Jovan Jonovski. Skype call 26 January 2020.

- (Kiprovski 2020b) Igor Kiprovski, message, 29 12.2020.
- (Miovski 2016) Miovski, Tome (2016) Orovo and its folks in the past, Skopje: Association of the Refugee Children from Aegean Part of Macedonia.
- (Yovanovski 1990) Jovanovski Alexander, Interview, with Alexander Mehanikov, 1990.
- (Wyciąg 1952) Wyciąg z aktu zejścia [Death Certificate] 22.1.1952.
- (Миовски 1988) Миовски, Томе. (1988) Орово и оровчани во минатото, Скопје.
- (Лирика 1964) Лирика и проза на Македонците во странство, Скопје: Кочо Рацин.
- (Црните 2016) Црните страници на УДБА: помалку познати страници, том III, Скопје: Државен архив на Република Македонија, 73-126.

АКТИВНОСТИ НА МГД

Оваа година започна со средба за одбележување на 20 годишнината од 18. 2. 2003, денот кога се оствари првата неформална средба на тогаш љубители на хералдика, од која произлезе идејата за формирање на здружение кое ќе се занимава со проучување на хералдиката. На средбата членот Димитриј Михајловски, академски уметник покажа дел од своите цртежи (сл. 1)

Во рамки на одбележувањето на 2 Април - Денот на 1. пешадиска бригада на Армијата, нашиот член Трајче Трајков во касарната во Петровец организираше изложба на амблеми и значки од командите и единиците на АРМ (1992-2019). Пред присутните беа презентирани 600 ознаки од личната колекција, која ја посети и министерката за одбрана, Славјанка Петровска (сл. 2) За целокупниот ангажман Трајче Трајков од командантот на бригадата доби плакета и пофалница (сл. 3).

На втората конференција на Полското хералдичко друштво на тема „Хералдиката и религијата“, која се одржа во Варшава од 20-22.4.2023, учествуваа и главниот и вардарскиот хералд на МГД. Иван Нацевски настапи со тема „Елементи на православната хералдика во Македонија“ (сл. 4), а Јован Јоновски со „Католичката и протестантската хералдика во Македонија“ (сл. 5).

На вториот конгрес на Романското хералдичко друштво одржан во Јаши, од 10-13.5.2023, Учество зеде и Јоновски со тема „Хералдизирање на територијалната хералдика во Македонија.“ (сл. 6)

На конгресот учествуваа и 5 членови на Меѓународната академија по хералдика Силвиу Тату, Атила Сerekеш, Стојан Антонов, Јоновски, Теодор Раду Тирон (сл. 7) Во текот на конгресот, Јоновски го посети и државниот архив во Јаши, каде ја истражуваше Златната книга на воениот константинов ред на Св. Ѓорѓи, каде се наоѓа и грбот на Охридскиот Архиепископ Јоасаф II (сл. 8). Хералдичкиот уметник од комисијата за хералдика на Романија, Тирон му подари свој емблеон на грбот на Јоновски (сл. 9).

Иовагодина се одбележа 10 јуни, меѓународниот ден на хералдиката со положување на цвеќе пред споменикот на Христофор Жефаровиќ (сл. 12). Цвеќето го положија потпретседателот Нацевски,

ACTIVITIES OF MHS

This year began with a meeting to mark the 20th anniversary of 18.2.2003, the day when the first informal meeting of, then, lovers of heraldry took place, from which the idea arose of forming an association that will deal with the study of heraldry. At the meeting, member Dimitrij Mihajlovski, an academic artist, showed some of his drawings (Fig. 1)

As part of the celebration of April 2 - the Day of the 1st Infantry Brigade of the Army, our member Trajche Trajkov organized an exhibition of emblems and badges from the commands and units of the ARM (1992-2019) in the barracks in Petrovec. 600 insignia from his personal collection were presented to the attendees, which was also visited by the Minister of Defense, Slavjanka Petrovska (Fig. 2).

At the second conference of the Polish Heraldic Society on the topic „Heraldry and Religion“, which was held in Warsaw from 20 - 22.4.2023, the chief and Vardar heralds of MHS participated. Ivan Nacevski presented the topic „Elements of Orthodox Heraldry in Macedonia“ (Fig. 4), and Jovan Jonovski with „Catholic and Protestant Heraldry in Macedonia“ (Fig. 5).

At the second congress of the Romanian Heraldic Society held in Iasi, from 10-13.5.2023, Jonovski took part with the topic „Heraldizing the territorial heraldry in Macedonia“ (Fig. 6)

5 members of the International Academy of Heraldry participated in the congress: Silviu Tatu, Attila Szekeres, Stojan Antonov, Jonovski, Teodor Radu Tiron (Fig. 7). During the congress, Jonovski visited the State Archive in Iasi, where he researched the Golden Book of the military Constantin order of St. George, where the coat of arms of Ohrid Archbishop Joasaf II is found (Fig. 8). The heraldic artist from the Commission for Heraldry of Romania, Tiron, presented his emblazon of coat of arms to Jonovski (Fig. 9).

And this year, June 10, the international day of heraldry, was marked by laying flowers in front of the monument of Hristofor Žefarović (fig. 12). The flowers were laid by Vice-President Nacevski, President Jonovski and Secretary of the MHS, Arsoski (Fig. 10). There were two lectures. Ivan

претседателот Јоновски и секретарот на МГД, Арсоски (сл. 10). Имаше две предавања. Иван Нацевски со тема „Грбовите на Македонија во западноевропските средновековни извори - нови сознанија“ (сл. 13) а Јоновски со „Грбови на Охридските Архиепископи“ (сл. 14).

Потоа Јоновски учествуваше на конференцијата организиран од Литванското биро за хералдика по повод 700 години од главниот град на Литванија, Вилнус. Неговиот наслов беше „Грбот на градот Скопје“ (сл. 14).

Nacevski with the topic „Arms of Macedonia in Western European medieval sources - new insights“ (fig. 13) and Jonovski with „Arms of the Ohrid Archbishops“ (fig. 14).

Then Jonovski participated in the conference organized by the Lithuanian Bureau of Heraldry on the occasion of 700 years of the capital of Lithuania, Vilnius. Its title was „Coat of arms of the city of Skopje“ (fig. 14).

ГАЛЕРИЈА • GALLERY

**Katolicka i protestancka
heraldyka kościelna w
Macedonii**

**Catholic and Protestant Ecclesiastic
Heraldry in Macedonia**

d-r Jovan Jonovski, iah FF
Macedońskie Towarzystwo Heraldyczne
Macedonian Heraldic Society
Skopje, Macedonia

ГРБ НА ЛАЗЕ ТРИПОВ

Визуелен уметник од Скопје

Штит: Сино, три сребрени празни триаголници 1-2 во глава две испреплетени жолта и црвена четворокрака звезда

Челенка: Полу златен лав кој во десната рака држи стрела чиј крај завршува во црвена четка

Мантија: Сино поставено сребро

Девиза: Per ardua ad astra

Девиза на македонски: Преку тешкотии до ѕвездите

Блазон: Лазе Трипков

Емблазон: Лазе Трипков

Заведен: број 1/2023 на 11.06.2023 година ■

ARMS OF LAZE TRIPKOV

Visual artist from Skopje

Shield: Azure, three triangles voided one and two Argent, in chief two mascles curved and interlaced Or and Gules

Crest: A demi lion rampant Or grasping in its dexter claw an arrow in bend sinister Proper, the shaft ending in a brush Gules

Mantle: Azure doubled Argent

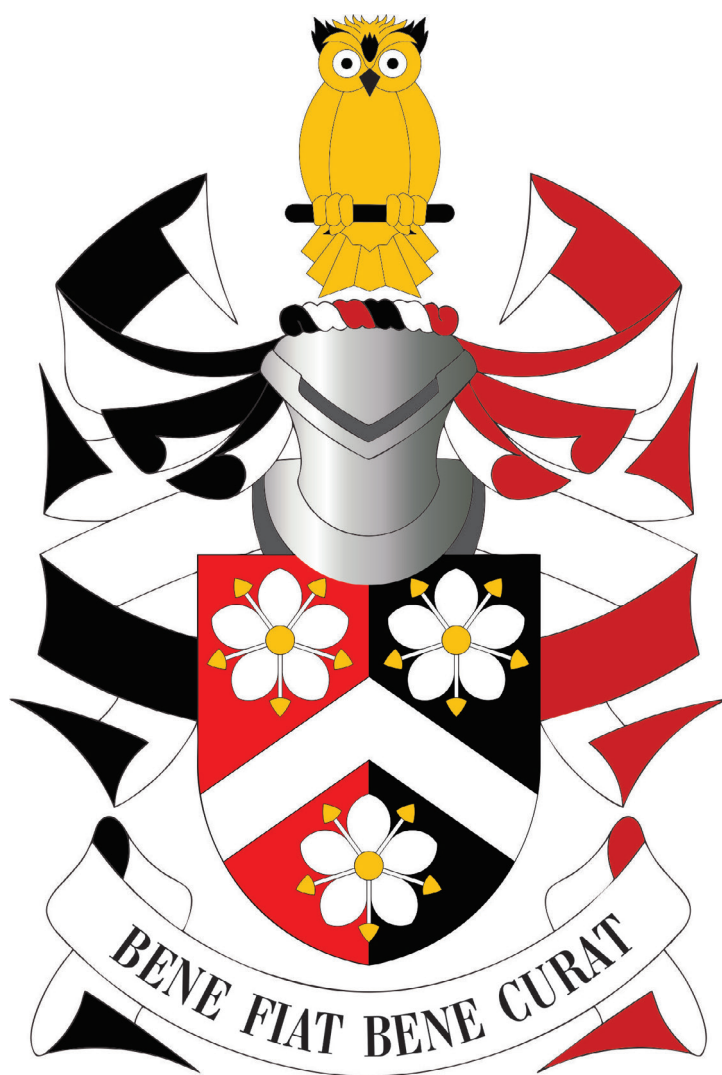
Motto: Per ardua ad astra

Motto in English: Through struggle to the stars

Blazon: Laze Tripkov

Emblazon: Laze Tripkov

Registered: number 1/2023 on 11.06.2023 ■

ГРБ НА АНЃЕЛА АЛЕКСОВСКА

Физиотерапевт од Куманово

Штит: Расечен на црвено и црно, сребрено стропило меѓу три сребрени бозелови цвета со златни семиња

Челенка: Златен був, оружан црно на црно гранче

Мантија: Десно црно лево црвено поставено сребрено

Девиза: Bene fiat bene curat

Девиза на Македонски: Прави добро, лекувај добро

Блазон: Иван Нацевски

Емблазон: Иван Нацевски

Заведен: број 2/2023 на 12.6.2023 година ■

ARMS OF ANGJELA ALEKSOVSKA

Physiotherapist from Kumanovo

Blazon: Per pale Gules and Sable, a chevron Argent between three Elder blossom Argent seeded Or

Crest: An owl rising Or armed Sable, holding on branch Sable

Mantle: Sable doubled Argent to dexter and Gules doubled Argent to sinister

Motto: Bene fiat bene curat

Motto in English: Do good, cure good

Blazon: Ivan Nacevski

Emblazon: Ivan Nacevski

Registered: number 2/2023 on 12.6.2023 ■